

Rasismi ja Toiseuden ongelma –

Maahanmuuttaja-aiheisen internet keskustelun antropologista tarkastelua

Heli Ukkonen

Pro Gradu-työ

Historian ja etnologian laitos

Jyväskylän Yliopisto

Tammikuu 2008

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen tiedekunta	Laitos – Department Etnologian ja historian laitos
Tekijä – Author Heli Ukkonen	
Työn nimi – Title Rasismi ja Toiseuden ongelma - Maahanmuuttaja-aiheisen internetkeskustelun antropologista tarkastelua	
Oppiaine – Subject Kulttuuriantropologia	Työn laji – Level Pro gradu - työ
Aika – Month and year Tammikuu 2008	Sivumäärä – Number of pages 86 s.
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Tämä tutkimus käsittelee afrikkalaisten maahanmuuttajien vastustamista rasismin ja Toiseuden näkökulmasta Internetin Suomi 24:n Maahanmuuttajat-keskustelussa. Tutkimuksen teoreettisena lähtökohtana on kognitiivinen antropologia. Kognitiivinen antropologia on yksi kognitiotieteen aloista, joka tutkii ihmistä kognitiivisena järjestelmänä. Mielenkiinto kohdistuu inhimilliseen tietoon ja sen järjestelmiin. Ihmisillä on valtava määrä tietoa, joka on järjestettyä erilaisina kognitiivisina järjestelminä. Nämä järjestelmät eivät kuitenkaan ole yksittäisiä, vaan yhdessä toisten järjestelmien kanssa niistä muodostuu malleja. Sosiaalisesti jaettuja malleja kutsutaan kulttuurisiksi malleiksi. Tämä tutkimus pyrkii tavoittamaan kulttuurisia malleja, joita liitetään afrikkalaisiin maahanmuuttajiin ja tulkitsemaan näiden pohjalta Maahanmuuttajat-keskustelua. Tutkimuksessani osoitan, että afrikkalaisista maahanmuuttajista keskusteltaessa kulttuuriset mallit ohjaavat keskustelua. Rasismi ja Toiseus ovat tällaisia kulttuurisia malleja, joiden ymmärtämiseksi saa historia paljon painoarvoa tutkimuksessani. Rotutietoudesta ja sen luomasta tavasta nähdä Toinen on tullut perustavanlaatuinen tapa ajatella. Siksi rodun käsitteestä on mahdotonta päästä eroon, vaikka se on osoitettu tieteellisesti perustelemattomaksi. Rotu elää siitä huolimatta sosiaalisena konstruktiona.</p> <p>Rotu ja rasismi liittyvät myös etnisyyteen. Etnisyydessä on kyse identiteetistä ja erottautumisesta Toisesta. Itseä ei voi olla ilman Toista. Etnisyys on identifioitumista omaan ryhmään. Rodun voi nähdä etnisyyden tavoin kategorisoinaisena. Rodullisessa kategorisoinaisessa kategoria määritetään kuitenkin ulkopuolelta, kun taas etnisyydessä on kyse ryhmän omasta määrittelystä. Rasismi on siten ominaista tietyille historialliselle tilanteelle, jossa jokin ryhmä pyrkii hallitsemaan toista. Tästä seuraa myös se, että rasismia on mahdotonta ymmärtää tarkastelemalla vain rasismin kohdetta. On tarkasteltava myös sitä, joka kategorisoi. Tästä syystä kiinnitän tutkimuksessani huomiota myös valkoisuuteen ja suomalaisuuteen. Myös etnosentrismien, stereotyypittämisen sekä ennakkoluulojen voi tulkita olevan seurausta ihmisen perustavanlaatuisesta tavasta luokitella. Luokittelemalla ihmiset tekevät ympäröivästä kaaoksesta hallittavan. Etnosentrismi, stereotyypittäminen ja ennakkoluulot toimivat keinoina ylläpitää vallitsevaa luokittelua.</p> <p>Aineisto on kerätty Internetistä, joka sijoittaa tutkimuksen osaksi virtuaalianthropologian tutkimuskenttää. Aineiston analysoimisessa olen käyttänyt diskurssianalyysia.</p>	
Asiasanat – Keywords Rasismi, Rotu, Toiseus, Etniset Suhteet, Maahanmuuttajat	
Säilytyspaikka – Depository Historian ja etnologian laitos	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLTÖ

1. Johdanto	2
2. Maahanmuuttajat ja aikaisempi tutkimus.....	6
2.1 Maahanmuuttoon liittyvien käsitteiden määrittelyä.....	6
2.2 Aikaisempi tutkimus	9
3. Aineiston hankkiminen virtuaalimaailmassa	12
3.1 Suomi 24:n Maahanmuuttajat -keskustelu ja aineiston keruu	12
3.2 Virtuaalista antropologiaa	14
3.3 Virtuaalimaailman ja internetaineiston erityispiirteitä.....	16
3.4 Eettisiä pohdintoja.....	17
4. Tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat	19
4.1 Konstruktionismi.....	19
4.2 Diskurssianalyysi	21
4.3 Kognitiivinen antropologia	26
5. Suhde Toiseen	30
5.1 Todellisuuden rakentaminen luokittelun avulla.....	30
5.2 Luokittelun sosiaaliset seuraukset.....	32
5.3 Rajan ylläpitäminen muihin ja eron tekeminen	35
5.4 Maahanmuuton vastustaminen keskustelussa.....	37
6. Taustaa rasismille.....	41
6.1 Länsimaisen rasismien historiaa	42
6.2 Suomalaisen rasismien historiaa.....	48
7. Internetkeskustelu ja rasismi	51
7.1 Rasismien määrittäminen keskustelussa	51
7.2 Keskustelussa nousseet syyt rasismiin	56
8. Toiseus	58
8.1 Yleistä Toiseudesta	58
8.2 Länsimainen Toiseus.....	60
8.3 Toiseuden rakentaminen keskustelussa.....	64
9. Rodullinen tieto valkoisista.....	68
9.1 Valkoisuus ja ei-valkoisuus.....	68
9.2 Suomalaisuus ja valkoisuus keskustelussa.....	69
9.3 Kulttuurin käsite ja rasismi	72
10. Pohdinta	75

LÄHTEET

1. Johdanto

Tämän tutkimuksen tarkoitus on tutkia Internetin Suomi24:n Maahanmuuttajat-keskustelun avulla sitä, miksi afrikkalaisten maahanmuuttoon suhtaudutaan kielteisesti. Teen tämän rasismien ja Toiseuden näkökulmasta. Tutkimukseni teoreettisena taustana on kognitiivinen antropologia. Sen pohjalta on mahdollista tarkastella sitä, miksi ihmiset luokittelevat ihmisiä meihin ja heihin. Lähtöoletukseni on, että afrikkalaisten maahanmuuttajien kohtaaminen ja heistä kirjoittaminen keskustelussa ei koskaan tapahdu puhtaalla pöydällä. Ihmisten havaintoja ja ajattelua ohjaavat sekä henkilökohtaiset että kulttuuriset mallit. Tutkimukseni pyrkii tuomaan esiin näitä malleja. Kulttuuriset mallit ovat syntyneet pitkän historian aikana. Mielikuvat afrikkalaisista ovat alkaneet rakentua jo kauan ennen löytöretkiä ja kolonialismia, vaikka otankin lähtökohdakseni tuon ajan. Näin teen siksi, että katson noiden tapahtumien muuttaneen perustavanlaatuisella tavalla Euroopan ja Afrikan suhdetta. Tämä suhde ei muuttanut vain tapaa nähdä afrikkalaiset vaan samalla se myös muutti radikaalilla tavalla Euroopan omaa identiteettiä.

Tutkimukseni on osa rasismien ja etnisten suhteiden sekä virtuaalianthropologian tutkimuksen kenttää. Rasismi on aina ajallinen ja paikallinen ilmiö ja pyrinkin tutkimuksessani ottamaan nämä tekijät huomioon. Tästä syystä historia saa tutkimuksessani suhteellisen paljon painoarvoa. Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

1. Mitä kirjoittajille on rasismi ja miten rasisteiksi itsensä määrittelevät perustelevat suhtautumistaan maahanmuuttajiin?
2. Miten Toiseutta ja Itseä rakennetaan keskustelussa?
3. Miksi afrikkalaisten maahanmuuttoa vastustetaan keskustelussa?

Suomi on perinteisesti ollut maastamuutto, ei maahanmuuttomaa. Tämä trendi alkoi muuttua vasta 1980-luvun alussa. Vaikka 1990-luvun aikana maahanmuutto lisääntyi, on maahanmuuttajien määrä Suomessa vielä verrattain pieni sekä absoluuttisesti että suhteessa väestöön. Suomessa vakinaisesti asuvia ulkomaalaisia eli henkilöitä, jotka eivät olleet Suomen kansalaisia, oli vuoden 2005 lopussa 113 925, joka on kaksi prosenttia Suomen väestöstä. Eniten maahanmuuttajia on Suomeen tullut Virosta, Venäjältä, Somaliasta,

Serbiasta ja Montenegrosta, Irakista, Kiinasta, Isosta-Britanniasta ja Saksasta. (Joronen & Salonen 2006, 20–21.)

Suomi on siis pitkään ollut etnisesti suhteellisen homogeeninen maa, ja monikulttuurisuudesta on alettua puhua vasta maahanmuuttajien määrän kasvun myötä. Tästä johtuen myös maahanmuuttajien ja etnisten suhteiden tutkiminen on uusi asia Suomessa. Maahanmuuttajien osuuden kasvaessa tutkimusta maahanmuuttajista ja rasismista tarvitaan ja aihe on mitä ajankohtaisiin.

Tarkastelun kohteena ovat siis afrikkalaiset maahanmuuttajat. Tämän rajauksen olen tehnyt siksi, että maahanmuuttajat on laaja ja heterogeeninen ryhmä, joka koostuu useista eri maista tulevista maahanmuuttajista. Tämän tutkimuksen puitteissa minun ei ole mahdollista tarkastella kaikkia näitä maahanmuuttajaryhmiä. Rajaus nousi osittain myös aineistosta itsestään. Keskustelussa afrikkalaisista maahanmuuttajista tehdään sosiaalinen kategoria, johon minun oli helppo tarttua.

Internetin olen valinnut tutkimuskohteekseni siitä syystä, että sitä on tutkittu antropologien keskuudessa hyvin vähän (Leung 2005, 24). Rasismin sijoittaminen virtuaalimaailmaan tuo esille toisenlaista tietoa rasismista kuin perinteinen antropologinen kenttätutkimus. Ja koska Internetillä on nyky-yhteiskunnassamme yhä isompi rooli (sähköposti, laskujen maksaminen ja tiedon etsiminen mainitakseni vain muutamia käyttötapoja), on tärkeää tutkia, miten eri ilmiöt ilmenevät Internetissä. Tämä luo myös mahdollisuuden vertailla ilmiöitä sekä Internetissä että sen ulkopuolella. Jätän vertailun kuitenkin tutkimukseni ulkopuolelle ja keskityn vain virtuaalimaailmaan.

Lisäksi maahanmuuttajien vastustaminen ja rasismi ovat aiheina hyvin tulenarkoja ja Internet tarjosi hyvän tavan lähestyä aihetta. Olen kiinnittänyt huomiota siihen, että Suomessa usein vaietaan, kun pitäisi keskustella ongelmista, jotka liittyvät etnisiin suhteisiin ja rasismiin. Kun suomalainen metelöi tai sotkee pesutupaa, on asiasta helppo huomauttaa. Tilanne kuitenkin muuttuu, kun kyseessä on maahanmuuttaja. Silloin on helppo leimautua rasistiksi ja usein ollaan vain hiljaa ja kirotaan mielessä. Tänä päivänä ei enää ole sosiaalisesti hyväksyttyä olla rasisti tai ennakkoluuloinen (Augoustinos & Walker 1995, 232). Tämä tuli esille myös keskustelussa. (viittaustavasta myöhemmin)

Taloyhtiöni pihalla on lapsia. Osa lapsista on yönmustia. Nämä mustat lapset huutavat, riehuvat ja ylipäättään pitävät älämölöä enemmän kuin suomalaiset. En tiedä miten tähän (minua häiritsevään) käytökseen puuttuisi, koska mitään en tietenkään saa valkoihoisena suomalaisena kakaroille sanoa olematta rasisti. (637)

Meillä kävi somali työhaastattelussa. Mennessään vei naulakosta kannettavan tietokoneen mutta en taida tehdä siitä rikosilmoitusta rasistiksi leimaamisen pelossa. (95)

Aihe on sellainen, että siitä ei saa Suomessa puhua ja kaikki eri mieltä olevat leimataan rasisteiksi. (144)

Tästä näkökulmasta internetkeskustelun voi nähdä areenana, jossa asioista voidaan puhua niiden oikeilla nimillä. Anonyymissa internetkeskustelussa kenenkään ei tarvitse pelätä leimautumista rasistiksi.

Tutkijan suhde tutkittavaan ilmiöön ei ole merkityksetön asia kuten Rastas (2007, 14) toteaa. Toisinaan se motivoi tutkijan tiettyjen kysymysten äärelle. Näin kävi minulle. Aiheen valitsin henkilökohtaisista syistä. Tuttavapiiriini kuuluu maahanmuuttajia ja olen ollut myös mukana monikulttuurisen kansalaisjärjestön toiminnassa, jonka toimintaperiaatteisiin kuuluu antirasismi. Maahanmuuttajiin liittyvät asiat ovat minulle hyvin tuttuja.

Tämä luo ongelman, miten tutkia tuttua ilmiötä. Kun on hyvin tuttu tutkimuskentän kanssa, se voi sokaista näkemästä tiettyjä asioita. Toisaalta on myös vaikea lopettaa näkemästä niitä asioita, jotka on tottunut näkemään tietyssä paikkaa tai tietyllä tavalla. Tutussa tutkimusasetelmassa vierautta on vaikeampi saavuttaa, mutta se on erityisen tärkeää. (Coffey 1999, 21.) Tutkijan roolin ottaminen on yksi keinoista yrittää nähdä asioita vieraan silmin. Tähän rooliin kuuluu itsen etäännyttäminen tieteellisten käsitteiden ja teorioiden avulla. Kun tuttuus on näin menetelmällistetty, voi sen nähdä voimavarana eikä ongelmana.

Antropologi pyrkii ymmärtämään toisten kulttuurisia maailmoja ja käyttää itseään tärkeimpänä tutkimusvälineenään Tästä syystä ei ole yhdentekevää, kuka tutkija on. Jokaisen tutkijan tutkimuksesta tulee aina erilainen. Tutkija on vastuussa siitä millaisia teemoja ja malleja hän paljastaa ja mitä hän ottaa mukaan tutkimusraporttiinsa ja mikä on merkityksellistä, tärkeää, silmiinpistävää tai tyyppillistä. Analyysi heijastaa sitä, kuinka

tutkija tuntee suhteessa aineistonsa, kenttään, ihmisiin ja usein myös itseensä. Tutkija on vastuussa siitä, miten esittää kenttensä ja kertoo siitä. Tutkijan roolin huomioiminen on tutkimuksen onnistumisen kannalta keskeistä. (Coffey 1999, 23, 37, 139, 160.) Olen pyrkinyt koko tutkimukseni ajan reflektoimaan itseäni.

Tutkimuksen aloitan määrittelemällä maahanmuuttoon liittyvät käsitteet ja käyn läpi aikaisempaa tutkimusta. Sitä seuraavassa luvussa esittelen Suomi24:n Maahanmuuttajat – keskustelun sekä kerron aineiston keräämisestä. Tutustutan lukijan myös virtuaalianthropologiaan sekä virtuaalimaailman erityispiirteisiin. Luvun lopuksi pohdin tutkimukseeni liittyviä eettisiä kysymyksiä. Luvussa neljä esittelen tutkimukseni teoreettiset lähtökohdat. Viidennessä luvussa käsittelen kulttuuristen mallien syntymistä kognitiivisen antropologian avulla. Tarkastelen sitä, miten suhde Toiseen rakentuu. Lisäksi tutkin esittelemieni käsitteiden avulla sitä, miten afrikkalaisten maahanmuuton vastustamista perustellaan keskustelussa. Kuudennessa luvussa osoitan historian avulla sen, miten rodun kulttuuriset mallit ovat syntyneet. Seitsemäs luku keskittyy aineistoon. Tarkastelen sitä, miten keskustelussa määritetään rasismia ja mitä syytä rasismille annetaan. Kahdeksannen luvun otsikkona on Toisuus. Ensin käsittelen yleisesti Toisuutta, jonka jälkeen otan tarkastelun kohteeksi sen, miten länsimainen tapamme suhtautua Toiseen on syntynyt. Lopuksi tutkin sitä, miten keskustelussa rakennetaan Toisuutta. Yhdeksäs luku ottaa tarkastelun kohteeksi Toisuuden toisen puolen eli Itsen. Käsittelen valkoisuutta ja sitä, miten se tulee esille keskustelussa. Luvun lopuksi tarkastelen kulttuurin käsitteen yhteyttä rasismiin. Pohdinnassa vedän tärkeimmät tutkimustulokset yhteen ja vastaan tutkimuskysymyksiini. Lisäksi esitän muutamia jatkotutkimus mahdollisuuksia.

2. Maahanmuuttajat ja aikaisempi tutkimus

Koska tutkin Maahanmuuttajat -keskustelua, on tärkeä määritellä käsite maahanmuuttaja ja siihen liittyvät käsitteet. Muut tutkimuksen kannalta keskeiset käsitteet jätän tässä vaiheessa määrittelemättä, koska ne rakentuvat tutkimuksen edetessä. Luvun lopuksi esittelen lyhyesti aiheesta tehtyä aikaisempaa tutkimusta.

2.1 Maahanmuuttoon liittyvien käsitteiden määrittelyä

Muuttoliike (engl. migration) on yläkäsite, joka sisältää kaikenlaisen paikasta toiseen siirtymisen. Useimmiten muuttamisella tarkoitetaan pysyvänluonteista asuinpaikan muuttamista. Muuttoa on sekä maan sisäistä eli maassamuuttoa että valtiolliset rajat ylittävää siirtolaisuutta. Siirtolaisuus voi olla maastamuuttoa (emigrantti) tai maahanmuuttoa (immigrantti) riippuen tarkastelunäkökulmasta. Lisäksi käytetään käsitettä paluusiirtolainen, kun siirtolainen palaa takaisin lähtömaahansa. Muuttaminen voi olla vapaaehtoista tai pakottavista syistä tapahtuvaa (pakolaisuus). (www9.)

Pakolainen määritellään Yhdistyneiden Kansakuntien Geneven sopimuksen (1951) mukaan henkilöksi, jolla on perusteltua syytä pelätä joutuvansa vainotuksi rotunsa, uskontonsa, kansallisuutensa, tietyn ryhmän jäsenyyden tai poliittisen mielipiteen takia, ja joka on kotimaansa ulkopuolella ja kyvytön tai pelostaan johtuen haluton turvautumaan kotimaansa suojeluun. (www8.)

Pakolaisista on syytä erottaa turvapaikanhakijat. Turvapaikan hakija on henkilö, joka pyytää suojaa ja oleskeluoikeutta vieraasta maasta. Turvapaikan hakija ei ole pakolainen, vaan virallisesti hänestä tulee pakolainen vasta, kun jokin valtio myöntää hänelle turvapaikan. Myös UNHCR (Yhdistyneiden Kansakuntien pakolaisasian päävaltuutettu) voi myöntää pakolaisstatuksen. (www7.)

Tässä tutkimuksessa maahanmuuttaja tarkoittaa kaikkia niitä henkilöitä, jotka ovat tulleet ulkomailta Suomeen ja joilla ei ole suomen kansalaisuutta. Käsite siis sisältää sekä pakolaiset että turvapaikanhakijat. En katsonut tutkimukseni kannalta tarpeelliseksi erotella eri kategorioita. Päädyin tähän ratkaisuun, koska keskustelussa käsitteitä käytetään päällekkäin ja käsitteillä saattaa olla eri merkitys tilanteesta riippuen. Tämä teki maahanmuuttaja-käsitteen määrittelemisestä erittäin vaikeaa.

Maahanmuuttoon liittyvät käsitteet saattavat aluksi vaikuttaa yksiselitteisiltä, mutta lähempi tarkastelu osoittaa niiden moniulotteisuuden. Käsitteet liukuvat tieteen kentältä viranomaiskieleen ja sitä kautta myös arkipuheeseen. Monissa tapauksissa arkimerkitykset poikkeavat siitä, miten tutkijat tai viranomaiset ymmärtävät termin. Käsitteet ymmärretään eri tavoin eri yhteyksissä. (Rastas & Huttunen & Löytty 2005, 18–20.)

Käsitteiden määrittelemiseen vaikuttaa se, missä yhteydessä niistä puhutaan. Esimerkiksi maahanmuuttajia koskevassa keskustelussa keskeistä on puhutaanko siitä, kuka on Suomen kansalainen vai suomalaisesta identiteetistä (viesti 9). Huomioitava on myös se, onko määrittelijä määrittelyn kohteena oleva henkilö itse, Suomen lainsäädäntö vai suomalaiset (viesti 17). Kysymys on vallasta ja siitä kenellä on valta määrittellä.

Maahanmuuttaja-käsitteen käytön voi tulkita tavaksi rakentaa Toiseutta. Pohdin seuraavassa käsitettä ETMU:n (Etnisten suhteiden ja kansainvälisen muuttoliikkeen tutkimuksen seura) sähköpostilistan kautta käydyn keskustelun ja Minna Säävälän Helsingin Sanomien mielipidekirjoituksen kautta. Minna Säävälän mielipidekirjoituksen olen lukenut sähköisessä muodossa. ETMU:n sähköpostilistan kautta käytyyn keskusteluun viittaa esimerkiksi viesti 9 (ks. alta). Tämä tarkoittaa keskustelun yhdeksättä viestiä. Koko keskustelu on aikajärjestyksessä paperille tulostettuna tutkijan hallussa. Jokainen viesti on numeroitu ja viittaa siis näihin numeroihin. Kun sen sijaan viittaa internetkeskustelusta keräämääni aineistoon, käytän pelkkiä numeroita. Viittaustavasta lisää seuraavassa luvussa. Maahanmuuttaja käsitteen määrittelyn tarkasteleminen on tärkeää siksi, että käsitteet muodostavat sen diskursiivisen kentän, jolla identiteetit tulevat kamppailujen kohteeksi (viesti 9).

Maahanmuuttaja kuvaa sananmukaisesti muuttamassa olevaa henkilöä. Viime kuussa Suomeen tullutta henkilöä voi hyvällä syyllä kutsua maahanmuuttajaksi, mutta jos kyseessä on vuosikausia Suomessa asunut henkilö, on termi outo. Vaikuttaa siltä kuin tulija olisi jäänyt ikuisesti leijumaan kahden maan väliin, tekemään muuttoa maasta toiseen, tulematta koskaan perille. Puhe maahanmuuttajista sisältääkin julkilausumattoman ajatuksen kotoutumisen mahdottomuudesta ja ikuisesta ulkopuolisuudesta suomalaisessa yhteiskunnassa. (www4.) Näin rakennetaan Suomen kansaa ja kansallista identiteettiä määrittelemällä se, kuka on suomalainen.

Maahanmuuttaja tarkoittaa vierasta ja erilaista. Suomalaiset luokittelevat heidät maahanmuuttajiksi vain sen takia, että heille muistutettaisiin heidän erilaisuutensa, heidän ei-suomalaisuutensa. Heille ei anneta mahdollisuutta tulla suomalaiseksi. (Viesti 7)

Puhuessamme maahanmuutosta me emme puhukaan ainoastaan maahanmuutosta, vaan myös suomalaisuudesta ja siitä mikä sen määrittelee. Suomalaisuuden etnisen konnotaation (arkipuheessa ymmärrettynä syntyperän, kielen ja kulttuurin muodostaman kokonaisuutena) ollessa itsestään selvä ja vahva muita etnisiä taustoja omaavien ihmisten on vaikea mahtua siihen. Suomeen suunnattu maahanmuutto korostaa etnisyyttä. (viesti 24.) Tämä ilmenee myös keskustelussa.

Vaikka valtion virkamiehet myöntäisivätkin teille Suomen kansalaisuuden, niin se ei todellakaan tee teistä suomalaisia. Teidän juurenne ovat muualla, teillä on eri kulttuuri, te olette eri rotua. (591)

Nuo lapset [suomalainen äiti, tummaihoisen isä]eivät ole suomalaisia. (344)

Puhe maahanmuuttajista yhtenäisenä ryhmänä korostaa rajoja: muuttamisesta tulee henkilöitä ensisijaisesti määrittävä tekijä, olivatpa he millaisia ihmisiä tahansa. Heistä tulee muodotonta ja epämääräistä maahanmuuttajien massaa, jossa puhutaan ”meistä” ja ”heistä”. (www4.)

Suomessa maahanmuuttajat nähdään ennen kaikkea sosiaalisina olentoina. He ovat yhteiskuntamme hyväksikäyttäjii. Heidän tulisi olla sosiaalisesti näkymättömiä tekemällä asiat oikein.

..kunhan noudattaa kaikessa tekemisessään Suomen lakia, elättää itsensä ja perheensä rehellisellä työllä, ei aiheuta haittaa toiminnallaan muille ihmisille... (558)

2.2 Aikaisempi tutkimus

Monikulttuurisuus, maahanmuuttajat ja rasismi ovat uusia asioita Suomessa ja etnisten suhteiden tutkimuskenttä onkin vasta vakiintumassa Suomeen. Tästä kertoo vuosina 2000 – 2003 Suomen Akatemia toteuttama syrjäytyminen, eriarvoisuus ja etniset suhteet Suomessa -tutkimusohjelma (SYREENI), jonka tavoitteena oli tutkimuksen teoreettisen pohjan ja metodologian vahvistaminen, tutkijoiden välisen vuorovaikutuksen lisääminen ja tutkimuksen kansainvälisten suhteiden kehittäminen. Monitieteisen tutkimusohjelman lähtökohtana olivat eriarvoisuuden ja syrjäytymisen syntymekanismit ja prosessit Suomessa sekä yhtenä erityisenä osa-alueena etnisten suhteiden muutos. (www5.) Myös vuonna 2003 perustetun etnisten suhteiden ja kansainvälisen muuttoliikkeen tutkimuksen seuran (ETMURY) tarkoituksena on edistää aihepiiriin liittyvää tutkimusta Suomessa. (www6)

Maahanmuuttajatutkimuksessa, niin Suomessa kuin muualla, on varsin paljon kiinnitetty huomiota kulttuurien kohtaamisen tematiikkaan ja erityisesti toisenlaisista kulttuureista tulevien sopeutumiseen ja heidän kulttuuri-identiteettinsä säilymiseen tai uudelleenmuotoutumiseen uusissa olosuhteissa. Valta- tai kantaväestön näkemykset ja kokemukset ovat tulleet esille lähinnä rasismikeskustelun puitteissa ja ensisijaisesti tavalla, jossa heihin kohdistetaan korostuneita monikulttuurisuuden vaatimuksia. Ymmärrettävästi tutkimusten käytännöllisenä päämääränä onkin ollut synnyttää akkulturaatiota (sopeutumista). (P. Anttonen, 1997, 59.)

Yksi Suomessa julkaistuista aiheeseen liittyvistä teoksista on Karmela Liebkindin toimittama artikkelipaketti *Monikulttuurinen Suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa* (2000). Teoksessa joukko sosiologeja, sosiaalipsykologeja, psykologeja ja kulttuuriantropologeja pohtii, millä tavoin eri kulttuurit ja etniset ryhmät kohtaavat tämän päivän Suomessa ja mitkä ovat maahanmuuttajien kipeimmät ongelmat. Inga Jasinskaja-Lahden, Karmela Liebkindin ja Tiina Vesalan tutkimus *Rasismi ja syrjintä Suomessa: Maahanmuuttajien kokemuksia* on puolestaan osa edellä mainitsemaani SYREENI-tutkimusohjelmaa. Magdalena Jaakkola on tutkinut suomalaisten asenteita maahanmuuttajia

kohtaan. Tutkimus Suomalaisten suhtautuminen maahanmuuttajiin vuosina 1987 – 2003 (2005) syntyi Työministeriön aloitteesta.

Richard Jenkins kiinnittää huomiota teoksessaan *Rethinking Ethnicity* (1997) siihen, että rasismista ja rodun ongelmasta puhutaan hyvin vähän antropologien keskuudessa. Richard Jenkins on sosiologian professori Sheffieldin yliopistosta, joka on erikoistunut etnisten suhteiden tutkimukseen. Hän on tutkinut etnisyyttä muun muassa Pohjois-Irlannissa. Rasismien ja rodun unohtaminen johtuu hänen mielestään siitä, että antropologien näkökulmaa rasismiin on määrittänyt etnisyyden näkeminen hyvänä asiana. Etnisyys usein mielletään enemmän kulttuuriseksi ja sosiaalisesti voimavaraksi kuin mahdolliseksi konfliktin lähteeksi. Tämä on Jenkinsin mielestä strukturaalis-funktionalismin perintöä, joka ymmärtää kulttuurit toimiviksi kokonaisuuksiksi. (Jenkins 1997, 49). Antropologeista rodusta on kirjoittanut Claude Lévi-Strauss, *Race and History* (1952) sekä Rotu, historia ja kulttuuri (2004).

Jenkins kritisoi antropologien perinteistä tapaa tutkia etnisyyttä. Hänen mielestään antropologeja on liikaa leimannut kiinnostus toiseutta kohtaan, joka on johtanut siihen, että etnisten suhteiden tutkimuksessa on keskitytty vähemmistöjen tutkimukseen. (Jenkins 1997, 49.) Enemmistönä olevat kansat eivät kuitenkaan ole yhtään sen vähemmän etnisiä kuin vähemmistöt (M. Anttonen 1999, 213). Tämä usein unohdetaan, ja etnisyydestä puhutaan vain tiettyjen etnisten ryhmien kohdalla. Nämä ryhmät ovat pääasiassa vähemmistöjä tai ryhmiä, jotka uhkaavat valtakulttuuria. (Leung 2005, 24.)

Jenkins kritisoi myös sitä, että etnisyyttä tutkittaessa on keskitytty ryhmien omaan määrittelyyn (ryhmäidentifikaatio) eikä ulkopuolisten määrittelyyn (sosiaalinen kategorisointi). Tämän hän katsoo johtuvan kenttämetodeista. Osallistuvan havainnoinnin painottaminen on tehnyt helpommaksi kasvokkaisissa vuorovaikutustilanteissa kerätä aineistoa juuri ryhmäidentifikaatiosta kuin ryhmän ulkopuolisista. (Jenkins 1997, 55.)

Virtuaalimaailmassa tutkimus on ollut vielä vähäisempää. Leung (2005, 24) tuo esille, että vaikka Internet on sosiaalinen ilmiö, on rotua ja etnisyyttä virtuaalimaailmassa tutkittu hyvin vähän. Hänen mielestään tämän tutkimuksellisen puutteen takia on tärkeä tutkia

Internetin representionaalisia käytäntöjä ja erityisesti niitä prosesseja, joissa rotu ja etnisyys tulevat esille.

3. Aineiston hankkiminen virtuaalimaailmassa

Seuraavassa luvussa esittelen Suomi24:n Maahanmuuttajat -keskustelun ja sen toimintaperiaatteet. Kerron myös, miten olen aineistoni kerännyt. Teen tutuksi virtuaaliantropologian ja pohdin sen erityispiirteitä. Lopuksi nostan esille eettiset kysymyksen, jotka koskevat internetaineiston käyttöä.

3.1 Suomi 24:n Maahanmuuttajat -keskustelu ja aineiston keruu

Aineiston olen kerännyt Internetistä Suomi24:n keskustelupalstan maahanmuuttajakeskustelusta (www1a), joka löytyy aihepiirin Yhteiskunta alta. Keskustelua toivotaan liittyen seuraaviin kysymyksiin: Minkälaista on olla maahanmuuttaja Suomessa? Paljonko Suomessa tarvitaan ulkomaista työvoimaa? Miten voimme puuttua rasismiin? (www1a). Seurasin keskustelua tammikuusta 2006 lokakuuhun 2006, jonka jälkeen mitään oleellisesti uutta ei enää tullut esiin. Näiden yhdeksän kuukauden aikana palstalle lähetettiin 3166 postausta eli viestiä (www1a), joista poimin aiheeseeni liittyviä postauksia 695 kappaletta. Aineistoni edustaa näin ollen noin 22 % kaikista postauksista. Tämä koko keskustelusta poimittu aineisto on tulostettuna ja numeroituna tutkijan hallussa (yhteensä 245 sivua). Viitataan näihin numeroihin, kun käytän aineistostani esimerkkejä. Koko keskustelu löytyy myös arkistoituna Internetistä (www1a).

Tutkimukseni aloitin vain seuraamalla keskustelua. Luin kaikki keskusteluun tulevat kommentit. Koska viestejä keskusteluun tuli todella paljon, huomasin, että minun oli käytännössä mahdotonta analysoida keskustelua kokonaisuudessaan. Lisäksi keskustelu sisälsi paljon viestejä, jotka eivät mitenkään liittyneet alustaviin tutkimuskysymyksiini tai olivat täysin asiattomia. Tästä syystä aloin poimia keskustelusta viestejä, jotka liittyivät tutkimuskysymyksiini. Aluksi poimin viestit, joissa kirjoitettiin rasismista, afrikkalaisista maahanmuuttajista, maahanmuutonvastustamisesta ja monikulttuurisuudesta. Tutkimuksen edetessä kiinnitin huomiota keskustelijoiden jakautumisesta jyrkästi kahteen leiriin, hyysäreihin ja rasisteihin (tästä tarkemmin myöhemmin). Tämän ymmärtäminen alkoi

vaikuttaa tärkeältä koko keskustelun ymmärtämiseksi ja siitä syystä aloin myös poimia tähän liittyviä kommentteja. Tutkimusaineistoni ei siten sisällä kaikkia keskusteluun kirjoitettuja viestejä, mutta aineistoon valitut viestit ovat poimittu koko keskustelun päivittäisen lukemisen pohjalta.

Ensimmäisessä aineen analysointi vaiheessa minulla oli neljä tutkimuskysymystä, joihin etsin aineistosta vastauksia. Ensinnäkin olin kiinnostunut siitä, miten maahanmuuttoa vastustavat perustelevat keskustelussa kantaansa. Toiseksi yritin tutkia sitä, mitä kirjoitetaan rasismista. Kolmanneksi tarkastelin sitä, mitä kirjoitetaan maahanmuuttajista ja monikulttuurisuudesta. Neljänneksi kiinnitin huomiota siihen, miten afrikkalaiset nähtiin keskustelussa. Poimin aineistosta ryhmittäin kysymyksiä koskevat kommentit. Tämän jälkeen aloitin kunkin ryhmän tarkemman analysoinnin. Tässä analysoinnissa käytin apuna diskurssianalyysiä. Diskurssianalyysin esittelen seuraavassa luvussa.

Analysoinnin toisessa vaiheessa aloin etsiä kommentteista nousevia teemoja kunkin neljän ryhmän kohdalla erikseen. Ensimmäisestä ryhmästä, joka koski maahanmuuton vastustamisen syitä, nousi esille tiettyjen kommenttien kohdalla selvästi yhteisiä piirteitä. Näin muodostui ryhmiä. Nämä eri syyt vastustaa maahanmuuttoa esittelen luvussa viisi. Toisen ryhmän kohdalla tarkensin tutkimuskysymystäni neljän alakysymyksen avulla. Minua kiinnosti se, mitä kirjoitetaan rodusta. Kysyin myös, miten keskustelussa määritellään rasismia ja miksi kirjoittajat kertovat olevansa rasisteja. Aineistoa läpikäydessä kiinnitin myös huomiota siihen, että keskustelussa kirjoitettiin paljon siitä, kuinka valkoisia kohtaan harjoitetaan rasismia. Halusin neljänneksi tutkia tätä aihetta. Analysoidessani aineistoa kolmannen kysymyksen kohdalla (mitä kirjoitetaan maahanmuuttajista ja monikulttuurisuudesta) huomasin aineistosta nousevan esiin keskustelun hyysäreistä ja monikulttuurisuuspropagandasta. Näistä tarkemmin myöhemmin. Lisäksi selvästi erottuvia teemoja olivat maahanmuuttajien rikollisuus ja työttömyys sekä kirjoittajien mielestä maahanmuuttajien saama parempi kohtelu. Nämä teemat olen tutkimuksessani ottanut tarkempaan analyysiin. Neljännän kysymyksen kohdalla toimin samoin kuin ensimmäisen kysymyksen kohdalla. Lajittelin kommentit afrikkalaisista samanlaisten piirteiden avulla pienemmiksi ryhmiksi.

Tutkimuskysymykset ovat siis saaneet lopullisen muotonsa tutkimuksen edetessä. Niitä ovat ohjanneet sekä aineistosta nousevat asiat että tutkimuskirjallisuuden lukeminen ja sen herättämät ajatukset. Toisaalta myös tutkimuskysymykset ovat ohjanneet aineiston analysointia että tutkimuskirjallisuuden valitsemista.

Keskustelu toimii sillä periaatteella, että kuka tahansa voi kirjoittaa viestin (postauksen) palstalle. Keskusteluun osallistuminen ei vaadi rekisteröitymistä. Tämä tekee keskusteluun osallistumisen helpoksi. Viesti kirjoitetaan sille varattuun tilaan ja sen jälkeen painetaan lähetä painiketta. Koska keskusteluun osallistuminen ei vaadi rekisteröitymistä, tämä tarkoittaa myös sitä, että keskustelijoista ei ole saatavilla mitään tietoja. Viestit menevät suoraan keskusteluun eli mitään esisensuuria ei ole. Asiattomat viestien poistaminen tapahtuu siten aina viiveellä.

Keskustelujen sheriffit (moderaattorit) valvovat keskustelupalstojen toimintaa ja siellä keskustelevien ihmisten käyttäytymistä. Sheriffiksi voi päästä, jos on ollut Suomi24:n jäsen vähintään neljä kuukautta ja on osallistunut aktiivisesti keskusteluun. Sheriffi puuttuu tilanteeseen, jos joku kirjoittaa viestejä, jotka rikkovat sääntöjä. (www1c.) Säännöissä sanotaan, että on kiellettyä esittää asiattomia ja loukkaavia kommentteja muista keskustelijoista ja kirjoittaa rasisia tekstejä (ks. tarkemmin www1d). Sheriffillä on oikeus poistaa asiaton viesti heti, kun sellaisen näkee. Myös Suomi24:n ylläpito poistaa asiattomia viestejä. (www1c.) Jokainen voi lisäksi ilmoittaa asiattomasta viestistä klikkaamalla viestin yhteydessä olevaa linkkiä. Tarpeen vaatiessa asiaton kirjoittaja jäljitetään ja tiedot luovutetaan poliisille (www1a). Jokaista kirjoittajaa sitoo Suomen laki ja lakia rikkovien viestien kirjoittaja voi joutua viesteistään oikeudelliseen vastuuseen ja saada sakkoja (www1d.)

3.2 Virtuaalista antropologiaa

Virtuaalinen antropologia on suuntauksena nuori, minkä vuoksi tutkimusta on tehty suhteellisen vähän. Virtuaalisen antropologian tutkimuskohteena ovat arkipäivän konkreettisen ulkopuolella elävät online-yhteisöt ja elektronisissa ympäristöissä elävät merkitys- ja vuorovaikutusjärjestelmät. Tutkimuksellisissa painotuksissa korostetaan sekä ryhmien sisäistä että niiden välillä tapahtuvaa kommunikaatiota. Virtuaalinen todellisuus ei

ole reaalisena pelikuva tai jatke, vaan itsenäinen kulttuuri-ilmiö, jonka tieteellinen tutkimus on myös antropologisesti mielenkiintoinen haaste. (www2.)

Virtuaalisen todellisuuden tutkiminen asettaa haasteita perinteiselle antropologialle ja etnografiselle tutkimusmenetelmälle. Etnografiaa voi pitää tapana nähdä tutkittavien silmillä. Siinä etnografi osallistuu tutkimiansa ihmisten arkielämään. Hän katsoo mitä tapahtuu, kuuntelee mitä sanotaan ja kyselee kysymyksiä eli toisin sanoen kerää mitä tahansa mahdollista aineistoa, joka valaisee tutkimuskysymyksiä. (Hine 2000, 21, 41.)

Virtuaalisen todellisuuden tutkimisessä etnografia on ymmärrettävä laajasti. Hine (2000, 65) sanoo, että virtuaalinen etnografia on soveltavaa etnografiaa, joka pyrkii sopeutumaan tilanteisiin, joista se löytää itsensä. Etnografinen tutkimusperinne onkin parempi ajatella joukoksi teorioita siitä, miten tutkimusta voi ja tulisi tehdä (Rastas 2007, 32).

Olen omassa tutkimuksessa käyttänyt etnografisia menetelmiä apunani ja soveltanut niitä omaan tutkimukseeni sopiviksi. Joku voisi kritisoida sitä, että kutsun tutkimustani etnografiaksi, mutta katson olleeni kentällä siinä missä perinteinenkin etnografi ja jakaneeni tutkittavieni maailman. Virtuaalimaailman kenttä vain on erilainen kuin perinteinen kenttä. Fyysisen matkustamisen sijaan siirryin toiseen paikkaan mielen keinoin lukemalla internetkeskustelua.

Tein tutkimuksessani tietoisena ratkaisun, kun en itse osallistunut keskusteluun. Osallistumisen kautta yleensä pääsee pureutumaan syvemmälle tutkittavien maailmaan (Hine 2000, 23), mutta internetkeskustelussa katsoin, että osallistumiseni olisi liikaa vaikuttanut keskusteluun. Leung (2005, 73) sanoo, että tutkijaa usein kohdellaan eksperttina tutuissa tutkimusasetelmissä, joissa hänen tutkijan rooli tiedetään. Tilanteeseen syntyy siten valtasuhde, jossa tutkija on tutkittavien yläpuolella. Tutkijan tulisi kuitenkin olla vallattomassa (powerless), passiivisessa ja uhkaamattomassa roolissa, kun hän lähestyy tutkittavia (Leung 2005, 72).

3.3 Virtuaalimaailman ja internetaineiston erityispiirteitä

Internetaineiston käyttämisellä on omat etunsa ja ongelmansa. Ensimmäkin tutkimuksen tekeminen on helppoa, koska sitä voi tehdä kotona oman tietokoneen ääressä milloin tahansa. Tutkijan ja tutkittavien ei tarvitse jakaa samaa ajan ja paikan kehystä. Tutkimusaineisto on helppo tallentaa kokonaisuudessaan ja siihen voi palata myöhemmin. Näin tutkimus voi olla vähemmän valikoivaa kuin joissakin tapauksissa perinteisellä kentällä, jossa tutkijan on mahdotonta kirjata ylös kaikkea mitä tapahtuu. (Hine 2000, 23.) Internetaineistoa käyttämällä tutkija säästää ajassa ja kustannuksissa. Aineiston käsitteleminen on myös helppoa, koska se on jo valmiiksi litteroidussa muodossa. Tekstissä on suoraan vangittuna informantin ajatukset eikä se ole tutkijan tekemä tiivistelmä siitä mitä informantti on sanonut kuten kenttämuistiinpanot saattavat olla. (Mann & Stewart 2000, 20, 22.)

Internetaineiston käytöllä on kuitenkin ongelmansa, joita ei voi sivuuttaa. Internetissä ei voi tietää keitä sen käyttäjät ovat (Hine 2000, 37). Anonyymiys mahdollistaa sen, että Internetissä voi kuka tahansa olla mitä tahansa. Anonyymiys voi laskea kynnyksestä osallistua keskusteluihin, joihin ei välttämättä reaali maailmassa uskaltaisi ryhtyä. Sen turvin voi olla tarkoituksellisen epärehellinen tai yhtä lailla liiankin rehellinen ja avoin. (Kuula 2006, 185.) Tämä asettaa kyseenalaiseksi sen, onko tällainen aineisto autenttista, koska tutkija ei voi vahvistaa sitä (Hine 2000, 49.) Tämän ongelman olen ratkaissut siten, että tutkin keskustelua omana ympäristönään. En yritä löytää totuutta, vaan tutkin sitä, mitä juuri kyseisessä keskustelussa sanotaan.

Internetaineisto nostaa esille ongelmia myös aineistoa analysoitaessa. Perinteisesti etnografi on voinut vakuuttaa lukijansa tutkimuksensa validiudesta osoittamalla havainnointinsa ja osallistumisensa syvyyden. Kun hän on osallistunut elämään intensiivisesti ja tuntenut tutkittavansa henkilökohtaisesti, tuntuu lukijasta tutkijan havainnot ja tulkinnat perustelluilta. Mutta kun siirrytään pois kasvokkaisesta viestinnästä virtuaalimaailmaan, tuntuvat tutkijan erehtymismahdollisuudet moninkertaistuvan. (Hine 2000, 22.) Itse seurasin keskustelua yhdeksän kuukautta, jonka katson olevan tarpeeksi pitkä aika tutkittavien maailmaan pääsemiseksi. Lisäksi aihe oli minulle ennestään tuttu, vaikka en keskustelua ollut aikaisemmin seurannutkaan.

3.4 Eettisiä pohdintoja

Internet on ollut ja on osin edelleenkin harmaata aluetta tutkimusetiikan kuin lainsäädännön soveltamisenkin näkökulmasta, vaikka henkilötietolaki sinänsä on välineneutraali. Täsmällisten normien antaminen ei ole mahdollista, koska Internet ei muodosta asiasisällöltään ja käyttötarkoituksiltaan yhtenäistä kokonaisuutta. Tutkimuksessaan Internetiä käyttävä tutkija tekee ja perustelee eettiset ratkaisunsa lopulta itse. (Kuula 2006, 169, 195.)

Lähtökohta kaikelle tutkimukselle on tutkittavien ihmisarvon ja itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen sekä vahingon ja tutkittavien yksityisyyden suojaaminen (myös AAA, www3). Tämän vuoksi tutkijoiden on ennalta arvioitava, missä määrin erityisesti henkilötietolaki ja tekijänoikeuslaki asettavat rajoituksia ja velvoitteita Internetin käyttämiselle tutkimuksessa. EU-maissa perussääntö on se, että yksittäisten ihmisten tutkimustietojen tallentaminen Internetistä edellyttää lupaa tai vähintäänkin informointia siitä, että niitä tallennetaan tutkimustarkoitukseen. Suomen henkilötietolain mukaan tunnistellisten tietojen poimiminen Internetistä on käytännössä lain terminologian mukaan henkilötietojen luovuttamista. Tunnisteellisten tietojen keräämisen tulee olla tutkimuksen suorittamisen näkökulmasta perusteltua ja asianmukaista. Lisäksi tunnistellisten tietojen keräämiseen pitää saada lupa tutkittavilta. (Kuula 2006, 192 – 193.) Tältä osalta minun tutkimukseni ei tuottanut ongelmia, sillä keskustelu ei sisällä tunnistellisia tietoja (ei edes sähköpostiosoitteita). Keskustelun ei myöskään voi katsoa kuuluvan tekijänoikeuslain piiriin.

Lainsäädännöllisesti mikään ei estä nimimerkein käytyjen keskustelujen tallentamista tutkimustarkoitusta varten, jos osallistujia ei voi keskusteluista tunnistaa. On kuitenkin huomioitava, että nimimerkitkään eivät välttämättä ole anonyymejä virtuaalisissa yhteisöissä aktiivisesti toimiville. (Kuula 2006, 185.) Tästä syystä olen jättänyt nimimerkit kokonaan pois ja käytän numerointia.

Kuula (2006, 186) kirjoittaa, että on tärkeä arvioida palvelun yksityisyyden/julkisuuden aste. Suomi24 keskustelut ovat täysin julkisia, koska ne eivät vaadi käyttäjäksi rekisteröitymistä ja kuka tahansa voi lukea ja osallistua niihin. Aihe maahanmuuttajat ei myöskään ole siinä mielessä arkaluontoinen aihe, että sen tutkimisen voisi ajatella

loukkaavan keskusteluun osallistuvia. Tässä mielessä tutkittavien luvan kysyminen ei olisi ollut eettisesti välttämätöntä. Kirjoitin kuitenkin keskusteluun viestin, jossa kerroin tutkimuksestani eikä kukaan vastustanut sen tekemistä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että viesti olisi tavoittanut kaikki keskusteluun osallistuneet. Se olisikin ollut mahdotonta anonyymissä keskustelussa. Olen myös kysynyt luvat ETMUn sähköpostilistan kautta käytyyn keskusteluun osallistujilta heidän sähköpostien käyttämisestä tutkimuksessa.

4. Tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat

Tässä luvussa käyn läpi tutkimukseni teoreettiset lähtökohdat. Konstruktionistinen todellisuuden käsite on pohja, jonka päälle rakennan tulkintaani. Sen mukaan todellisuutta tuotetaan kielen ja merkitysten avulla. Tästä seuraa, että asiat ja tapahtumat voivat saada useita eri merkityksiä. Näiden eri merkitysten välillä käydäänkin jatkuvaa kamppailua. Diskurssianalyysi toimii teoreettisena lähestymistapana, kun tarkastelen todellisuuden rakentumisen tapoja. Kognitiivinen antropologia puolestaan on teoreettinen viitekehys maailman hahmottamisen ja järjestämisen ymmärtämisessä.

4.1 Konstruktionismi

Konstruktionismi muodostaa todellisuuskäsityksen, joka on toiminut pohjana tutkimukselleni. Konstruktionistisen todellisuuskäsityksen mukaan todellisuus on suhteellista, jokaisella on omansa, vaikka saatammekin jakaa osan todellisuudesta muiden kanssa. Tästä seuraa se, että tieto todellisuudesta on aina myös subjektiivista. Tutkija luo oman versionsa tutkimuskohteesta ja todellisuudesta. Tutkija tulkitsee tutkimuskohdettaan käyttäen menetelmänään ymmärtämistä, hermeneutiikkaa. (Metsämuuronen 2001, 201–202.) Selitysmallien ei tästä syystä oleteta esittävän universaaleja lainalaisuuksia, vaan keskeistä on ilmiön paikallinen selittäminen. Ymmärrettäväksi tehdään juuri tietty historiallisesti ja paikallisesti ehdolliseksi ymmärretty asia. (Alasuutari 1999, 55.)

Tästä seuraa se, että tieteellinen tiedonhankinta ei koskaan voi olla arvovapaata, koska tieto on aina subjektiivista. Tuloksiin vaikuttavat voimakkaasti tutkijan omaksumat käsitykset. Tässä mielessä vaatimus täydellisestä objektiivisuudesta on mahdottomuus. Objektiivisuus on tieteen ihanne, tavoite jota kohti pyritään. (Metsämuuronen 2001, 25.) Tutkija ei voi olla täysin objektiivinen, mutta voi ainakin yrittää tunnistaa omat esioletuksensa ja arvostuksensa. Nämä on mainittava tutkimuksen lähtökohdiksi. Lähtökohta voi myös määrittää sen, millaisen tutkimusasetelman tulee luoneeksi. Objektiivisuus syntyy oman subjektiivisuutensa tunnistamisesta. (Eskola & Suoranta 1998, 17.)

Konstruktionismissä todellisuuden ajatellaan olevan rakentunut merkitystulkinnosta ja tulkintasäännöistä, joiden nojalla ihmiset orientoituvat arkielämässään. Todellisuus on sosiaalisesti konstruoitunutta. Maailma ei siten esittäydy meille sellaisenaan, vaan aina sen suhteen kautta, joka meillä on maailmaan. Kovimmatkin todellisuuden realiteetit ovat meille olemassa vain merkitysvälitteisesti, eivätkä sellaisenaan ihmisten tulkinnosta ja ymmärryksestä riippumatta. Käsitteen sisältöä ei määritä jokin merkkijärjestelmän (esimerkiksi kielen) ulkopuolinen objekti, vaan muut käsitteet, kaikki ne määritelmät ja määreet joita termeille annetaan. (Alasuutari 1999, 60,63) Kieli ei siten ole vain väline todellisuuden tavoittamiseen vaan osa itse todellisuutta (Eskola & Suoranta 1998, 194).

Me synnymme keskelle tätä merkitysten maailmaa. Näiden merkitysten avulla opimme myöhemmin ymmärtämään maailmaa. Merkitysten avulla luomme inhimillisen todellisuutemme. Me tuotamme merkityksiä, mutta olemme samalla itsekkin merkitysten, sosiaalisten suhteiden, tottumusten eli kulttuurin tuottamia. Merkitykset ovat ihmisten tekoa ja ne ovat tilapäisiä, epävakaita ja alttiita muutoksille. Merkitykset ovat myös kiistanalaisia, koska itsestään selviä merkityksiä ole. (Lehtonen 2004, 18–20.)

Kieli on keino tarttua todellisuuteen ja luoda merkityksiä, mutta myös osa itse todellisuutta (Eskola & Suoranta 1998, 194). Inhimillinen todellisuus ei kuitenkaan koostu yksin kielestä. Esimerkiksi sydän sykkii täysin riippumatta siitä, nimeämmekö sen kielessä vai emme. Todellisuuden olemassaolo ei ole siten kielestä riippuvaista eikä se palaudu kieleen. Vaikka sydänten olemassaolo ei riipukaan kielestä, niillä ei kuitenkaan voi olla merkitystä ilman kieltä. Vasta kieli tekee todellisuudesta merkityksellistä jakamalla sitä toisistaan erottuviin osiin, antamalla sille muotoa, hahmottamalla sitä. Kieli on havaitun todellisuuden esittämistä tietynlaiseksi. Tämä todellisuus on sekä kielellistä että ei-kielellistä. Materiaalisessa todellisuudessa on aina olioita ja puolia, joita emme käsitä ja jotka siksi jäävät ymmärryksemme ja kielemme tavoittamattomiin. (Lehtonen 2004, 30–31.)

4.2 Diskurssianalyysi

Diskurssianalyysi on keino tarttua kielen merkityksiin. Diskurssianalyysissä etsitään sitä, miten merkityksiä tuotetaan teksteissä. (Eskola & Suoranta 1998, 193 – 194.) Diskurssianalyysissä ei kuitenkaan olla kiinnostuneita mistä tahansa merkityksistä vaan nimenomaan kulttuurisista merkityksistä, yhteisen sosiaalisen todellisuuden rakentumisesta. Kulttuurisia merkityksiä ei puolestaan tarkastella minään abstrakteina merkitysmaailmoina vaan olennaista on niiden sitominen ihmisten väliseen kanssakäymiseen. Merkitykset rakentuvat, pysyvät yllä ja muuntuvat vain ihmisten keskinäisessä toiminnassa. (Jokinen & Juhila & Suoninen 1999, 54.) Tiivistäen voi sanoa, että diskurssianalyysi on kielenkäytön ja muun merkitysvälitteisen toiminnan tutkimusta, jossa analysoidaan sitä, miten sosiaalista todellisuutta tuotetaan erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä (Eskola & Suoranta 1998, 195).

Diskurssianalyysin lähtökohtana on todellisuuden tulkinnallisen luonteen korostaminen. Totuuden ei ajatella olevan yksiselitteistä, vaan sitä on mahdollista tehdä ymmärrettäväksi monin eri tavoin. Informanttien ei oleteta paljastavan tutkijoille, millaisia esimerkiksi heidän asenteensa, elämäntilanteensa ja edustamansa kulttuuri on. Niihin ei ole suoraa pääsyä. Diskurssianalyysissä keskitytäänkin sen pohtimiseen, miten toimijat tekevät ymmärrettäväksi asioita kielenkäytöllään. Tarkastelun keskiöön nostetaan se, millaiset kuvaukset ja selitykset ovat erilaisissa tilanteissa ja keskustelun kohteissa ymmärrettäviä, ja millaisia asiantiloja tai muita seurauksia noilla selityksillä kulloinkin rakennetaan. (Jokinen & Juhila & Suoninen 1999, 18, 127.)

Diskurssianalyysi keskittyy siis argumentoinnin analysointiin. Argumentointiin kuuluu kaksi toisiinsa läheisesti liittyvää puolta: yhtäältä argumenttien kehittäminen ja toisaalta argumentointi ihmisten välisenä kommunikointina. Diskurssianalyysissä nämä molemmat puolet ovat läsnä eli argumentointia ei tutkita vain eritellen puheen/tekstin sisäisiä rakenteita, retorisia keinoja tai merkityssisältöjä, vaan olennainen puoli analyysiä on sen tarkastelussa, mitä kyseisillä argumenteilla tehdään tilanteissa, joissa ne tuotetaan. Argumentointia tarkastellaan siten ennen kaikkea tekemisenä, sosiaalisena toimintana. (Jokinen & Juhila & Suoninen 1999, 127.)

Diskurssianalyysissä puhutaan argumentoinnin sijaan myös asemoitumisesta. Asemoituminen on tietynlaisen position ottamista julkisessa keskustelussa ja se on aina sosiaalista toimintaa. Argumentaatioon pyritään yleensä oman position puolustamiseen ja vahvistamiseen ja toisaalta vastaposition heikentämiseen ja kritisointiin. Argumentteja tulee tarkastella vuorovaikutuksen osina, joiden merkitys rakentuu esittämiskontekstissaan. Argumentaatio on osittain kulttuurisen kieliopin sanelemaa, osittain harkinnanvaraista, osittain tietoista ja osittain tiedostamatonta. Koska argumentaatio ei tapahdu tyhjiössä ja koska yleisö ja vuorovaikutuskumppanit vaihtuvat, ei voida olettaa, että argumentoinnin keinot toimisivat kaikissa käyttöyhteyksissään samalla tavoin. (Jokinen & Juhila & Suoninen 1999, 127 – 128, 132.)

Kuvauksia, joilla ihmiset tekevät toisilleen ymmärrettäväksi omaa itseään ja maailmaa, kutsutaan diskurssianalyysissä usein selonteoiksi erotuksena lähestymistapaan, jossa aineistoa luetaan yksinkertaisesti kuvauksena siitä, millainen todellisuus on. Selonteot eivät ole riippumattomia sosiaalisesta maailmasta, vaan ne pohjautuvat asioiden ymmärrettäväksi tekemisen tapoihin ja merkityksiin. Toisaalta selonteot ovat myös osallisena sen muotoilemisessa, millaiseksi maailma jatkossa ymmärretään eli millainen maailma on. (Jokinen & Juhila & Suoninen 1999, 20, 22.)

Diskurssianalyysissä maailma jaetaan pienemmiksi, verrattain eheiksi merkityssuhteiden kokonaisuuksiksi, joiden avulla todellisuutta rakennetaan tietyllä tavalla. Näitä kutsutaan diskursseiksi. Selonteoissa toimijat joutuvat käyttämään niiden diskurssien aineksia, jotka ovat kulttuurisesti ymmärrettäviä. Nämä diskurssit eivät ole kuitenkaan selkeitä ja tarkkarajaisia, vaan niiden kulttuurisesti annettua varantoa rajataan, muotoillaan ja täsmennetään kielenkäytön tilanteissa. (Jokinen & Juhila & Suoninen 1999, 22 - 23.) Diskurssit mahdollistavat jonkin aiheen näkemisen tietyllä tavalla, mutta samalla ne rajoittavat muita tapoja, jolla aihe voitaisiin esittää. (Lehtonen 2004, 32, 67.)

Selontekojen antaminen aloitetaan monissa tilanteissa ikään kuin luonnostaan tutuimmista vaihtoehdoista (laajalti kannatetuista, ideologisesti houkuttelevista ja itsestään selväntuntuista diskursiivisista merkityksistä). Se tuntuu helpoimmalta vaihtoehdolta erityisesti silloin, kun emme tunne tarkasti keskustelukumppaniamme tai yleisöämme.

Emme kuitenkaan välttämättä tukeudu laajalti kannatettuihin diskursseihin siksi, että olisimme sisäistäneet niiden merkityksen tai arvostaisimme niitä. Diskurssien hyväksyminen ei myöskään aina ole tietoista. Saatamme sen kummemmin ajattelematta ostaa tyttövauvalle punaisen potkupuvun. Jos toimisimme toisin ja ostaisimme tyttövauvalle sinisen potkupuvun, ottaisimme riskin joutua selittelemään tökeryyttämme. Tulemme arkisina toimijoina urautuneeksi toimintaamme ikään kuin luonnostaan, ettei tarvitsisi jatkuvasti antaa hankalia selontekoja. (Jokinen & Juhila & Suoninen 1999, 24, 26, 27.)

Vuorovaikutuskumppanit vaikuttavat oleellisesti selontekojen muotoutumiseen. Jo ensimmäisen selonteon muotoilussa kielenkäyttäjän oletukset keskustelukumppanistaan tai yleisöstään saattavat olla olennaisin merkitysvalintojen virittäjä. On olennaista, että me ihmiset tulemme usein reflektoineeksi hyvin sensitiivisesti sitä, miten sanalliset tai muut tekemme otetaan vastaan. Me puolustaudumme toisten syytöksiä vastaan, suojaudumme vasta-argumenteilta ja saatamme innostua virran vietäväksi myötämielisen palautteen johdosta. Mitä useammasta vuorovaikutuskerroksesta on kyse, sitä mahdottomammaksi käy sen määrittäminen, kuka on äänessä: toimija, hänen kanssatoimijansa tai yleisönsä vaikutteet kulttuuriset diskurssit. Korostaakseen toimijan ja hänen sosiaalisen ympäristönsä perustavanlaatuaista yhteen kietoutumista, diskurssianalyysi rajaakin havaintoyksiköksi jotain laajempaa kuin yksilön. (Jokinen & Juhila & Suoninen 1999, 27–29.)

Diskurssianalyysi on uusi asia monella tieteenalalla ja siksi sen alle on luettu hyvinkin erilaisia asioita. (Eskola & Suoranta 1998, 193 – 194.) Diskurssianalyttisen tutkimuksen kenttä ei siten ole yksi ja yhtenäinen, vaan sille on ominaista hyvin erilaiset tutkimukselliset orientaatiot ja ratkaisut (Jokinen & Juhila & Suoninen 1999, 55, 94.) Perinteisen metodin sijasta diskurssianalyysin voi ajatella olevan pikemminkin väljän teoreettisen viitekehyksen, jonka mukaan on mahdollista tehdä hyvin monen näköistä tutkimusta (Eskola & Suoranta 1998, 193 – 194.) Ei ole yhtä ja oikeaa tapaa tehdä diskurssianalyysiä (Jokinen & Juhila & Suoninen 1999, 55, 94.) Tästä syystä tukijan on kulloinkin määriteltävä se, mitä diskurssianalyysi juuri hänen tutkimuksessaan tarkoittaa. Käytän määrittelemisessä Jokisen & Juhilan & Suonisen (1999) tekemiä erotteluja.

Tilanteisuus – kulttuurinen jatkumo

Merkitykset ovat aina sidottuja sekä paikallisiin prosesseihin tässä ja nyt tapahtuvana toimintana että kunkin aikakauden diskursiiviseen ilmastoon, laajempiin kulttuurisiin merkityksiin, merkityksellistämisen tapoihin ja kielellisiin käytäntöihin. Siksi tutkijan on tutkimusta tehdessään mietittävä, millä tavoin hän omassa tutkimuksessaan ottaa huomioon tilanteisuuden ja kulttuurisen jatkumon samanaikaisen läsnäolon. Toisissa tutkimuksissa painopiste on vahvasti merkitysten tilanteisen rakentamisen tarkastelussa, kun taas toisissa kiinnostus on ennen kaikkea kulttuurisessa jatkumossa. (Jokinen & Juhila & Suoninen 1999, 56 – 57.)

Itse käytän kulttuuria analyysin kehystäjänä samaan tapaan kuten Margaret Wetherell ja Jonathan Potter tutkimuksessaan *Mapping the language of racism. Discourse and the legitimation of exploitation* (1992). Tutkimuksessa analysoitava aineisto kontekstualisoidaan osaksi laajempaa kokonaisuutta. Tämä luo tapahtumille ja sen analyysille tietyn kehyksen, mutta kehyksen sisäisiä tapahtumia analysoidaan kuitenkin ennen kaikkea aineistosta itsestään. Kehys ei määrää sitä, miten ihmiset toimivat. (Jokinen & Juhila & Suoninen 1999, 61 - 62.)

Omassa tutkimuksessani näen keskustelun osana suomalaista yhteiskuntaa ja laajemmin myös osana Eurooppaa. Katson historian vaikuttavan siihen, miten maahanmuuttajista puhutaan. Pysin kuitenkin perustamaan analyysini aineistojen avoimelle lukemiselle, jossa en kiiruhda sulkemaan eri analyysivaihtoehtoja pois oman kulttuurisen esiyymmärrykseni ohjaamana

Merkitykset – merkitysten tuottamisen tavat

Diskurssianalyysissä voidaan keskittyä joko merkityksiin tai niiden tuottamisen tapoihin. Merkityksiä korostavassa tutkimuksessa keskitytään sisältöön. Kiinnostus on siinä millaisia merkityksiä ihmiset puheissaan ja kirjoituksissaan tuottavat. Kysytään mitä. Merkitysten tuottamisen tapoja painottavassa tutkimuksessa puolestaan kysytään miten eli millaisia kielellisiä keinoja käyttämällä ihmiset tuottavat merkityksiä. Kielellisissä käytännöissä

merkitykset ja niiden tuottamisen tavat ovat aina toisiinsa kietoutuneita. (Jokinen & Juhila & Suoninen 1999, 66)

Seuraan tässäkin Wetherellin ja Potterin esimerkkiä (1992) ja keskityn diskurssien ja tulkintarepertuaarien tunnistamiseen. Kysymykseni ovat siis mitä-muotoisia. Tutkin niitä merkityksiä, joita keskustelussa tuotetaan.

Retorisuus – responsiivisuus

Diskurssianalyysissa on mahdollista ottaa joko retorinen tai responsiivinen ote. Retorisuutta tutkittaessa tutkitaan kielenkäytön avulla tapahtuvaa, tietylle yleisölle suunnattua vakuuttelua ja suostuttelua, jossa jotakin sosiaalisen todellisuuden versiota tuotetaan sillä tavalla vakavasti otettavaksi, että yleisö asettuisi sen taakse. Responsiivisessa otteessa huomio kiinnittyy siihen, miten ihmiset rakentavat yhdessä merkityksiä tässä ja nyt. Tutkitaan sitä, miten keskustelun osapuolet reagoivat vuorovedoin toistensa puheenvuoroihin ja rakentavat siten yhdessä tietynlaista sosiaalista todellisuutta. Retorisuus ja responsiivisuus voivat olla läsnä samassa aineistossa. (Jokinen & Juhila & Suoninen 1999, 77.)

Itse teen retorisesti painottunutta diskurssianalyysiä. Keskityn siihen miten keskustelussa tuotetaan tiettyä versiota sosiaalisesta todellisuudesta eli mitä retorisia keinoja kirjoittajat käyttävät. Tarkastelen sitä, miten maahanmuuttajavastainen diskurssi rakentuu Toiseuden varaan ja miten perustelut maahanmuuton vastustamiselle yrittävät vakuuttaa lukijansa.

Diskurssianalyysissä retoriikkaa tarkastellaan usein faktan konstruointina. Faktuaalinen kuvaus on retoriikan eräänlainen äärimuoto, joka pyrkii tuottamaan itsensä puhtaana kuvauksena, raporttina, joka kertoo kuinka asiat todella ovat. Faktan konstruointi on yritys saada kuvaukset näyttämään kiistanalaisten väitteiden sijaan kiistämättömiltä tosiasioilta, jolloin sosiaalisen todellisuuden konstruktiiivinen luonne hämärtyy ja vaihtoehdoisen todellisuuden jäsentämisen tavat vaienevat. Retorisessa lähestymistavassa analysoija ei ota tuomarin roolia sen ratkaisemiseen, mikä versio on totuudellisempi. Huomio kohdistetaan niihin resursseihin, joita toimijat tilanteisesti käyttävät rakentaessaan kuvauksia tosiasioista. (Jokinen & Juhila & Suoninen 1999, 129 – 130.)

Todellisuuden tuottamiseen liittyy vahvasti kategorisointi. Kategorisointi onkin yksi perustavanlaatuisimmista retorisisista strategioista ja argumentaatiokamppailujen kohteista. Diskurssianalyysissä kategorioita, kuten faktojakin, tarkastellaan neuvottelukysymyksinä, jotka syntyvät inhimillisen toiminnan seurauksena. Näiden merkityksiä koskevien neuvottelujen seurauksena todellisuutemme rakentuu sellaiseksi kuin rakentuu. (Jokinen & Juhila & Suoninen 1999, 32, 129 – 130.) Kategorioista päästäänkin suoraan kognitiiviseen antropologiaan, joka on viimeinen teoreettisista viitekehyksistä.

4.3 Kognitiivinen antropologia

Kognitiivinen antropologia on osa kognitiotiedettä, joka syntyi 1950-luvun lopulla. Tällöin työskenneltiin simuloivien ongelmanratkaisuohjelmien parissa, uudet ajatteluntutkimusta koskevat ideat ilmaantuivat näyttämölle, Noam Chomsky julkaisi käänteentekevät kielitieteelliset ideansa, luotiin uusi tarkkaavaisuusteoria ja rakennettiin muistiteoriaa kapasiteetin käsitteen varaan. Yhteistä näille uusille tutkimusideoille oli kuitenkin se, että niiden taustalla oli käsitteet informaatio ja systeemi. Näistä kognitiotieteen johtoajatuksista on kehitetty laaja joukko monitieteellisiä ongelmakenttiä, esimerkiksi kognitiivinen kulttuurin tutkimus, kielitiede, psykologia, matemaattinen logiikka, tietokoneiden teoria sekä kybernetiikka. Kognitiotieteen tunnusmerkki onkin monitieteisyys. (Saariluoma 2001, 26.) En tässä käsittele enempiä kognitiotieteen historiaa. Siitä kiinnostuneet voivat tutustua esimerkiksi Gardnerin (1985) teokseen *The mind's new science: A history of cognitive revolution*. Riittää, että osaamme sijoittaa kognitiivisen antropologian osaksi tätä laajempaa kokonaisuutta, kognitiotiedettä.

Kognitiivinen antropologia tutkii yhteisön ja ajattelun välistä suhdetta. Kognitiivinen antropologi tutkii, kuinka ihmiset sosiaalisissa ryhmissä havaitsevat ja tulkitsevat asioita ja tapahtumia, joista heidän sosiaalinen maailmansa koostuu. (D'Andrade 1995, 1.) Suuntaus on saanut vaikutteita kognitiivisesta psykologiasta ja strukturaalikielitieteestä. Kognitiivisessa antropologiassa kulttuuri ymmärretään tietojen ja käsitteiden järjestelmäksi. (Jargon, 37.) Kulttuuri ajatellaan pohjautuvan jaettuihin kokemuksiin, joista luodaan yhteisiä malleja ja skeemoja (Strauss & Quinn 1997, 7.) Skeemat ja mallit ovat ajattelun välineitä, joiden avulla ilmiöitä ja asioita tunnistetaan ja yhdistellään (siis luokitellaan). Ne

ovat kulttuurisesti opittuja käsiteluoakkia, mutta ne voivat toimia myös käyttäytymistä ohjaavina periaatteina. (Jargon, 37.)

Kognitiivisessa antropologiassa ajatellaan, että jokaisella ihmisellä on ainutlaatuinen tapansa havaita ja järjestää maailmaa. Koska ihmiset ovat sosiaalisessa kanssakäymisessä toistensa kanssa, muistuttavat kognitiiviset mallit enemmän tai vähemmän toisiaan. Kulttuurin voidaan ymmärtää yhteiseksi tavaksi järjestää maailmaa. Kulttuurit poikkeavat siinä, miten ne luokittelevat asioita, mutta myös kulttuurien sisällä on variaatiota. Niille yhtenäisille kulttuurin kuvauksille, joita antropologit ovat luoneet, ei siten ole vastinetta todellisuudessa. (Tyler 1969, 3 – 5.) Kulttuurit eivät ole selvärajaisia. Kulttuurit lainaavat ja omaksuvat vieraita elementtejä jatkuvasti. Kulttuurit sekoittuvat ja menevät päällekkäin. (Strauss & Quinn 1997, 7.)

Kognitiivisen antropologian voi sanoa syntyneen 1950-luvulla (D'Andrade 1995, 1), mutta sen juuret ulottuvat toki kauemmaksi. Franz Boas ajatteli, että eri ihmisillä oli eri käsitykset ympäröivästä maailmasta ja hän omisti suurimman osan työstään ihmismielen ja ympäristön välisen suhteen tutkimiselle. Franz Boas teki tutkimuksia muun muassa siitä, miten paikalliset havaitsivat ja käsittivät erilaisia kategorioita kuten värejä. Näistä aiheista tuli keskeisiä myöhemmän kognitiivisen antropologian kehityksessä. (Shore 1996, 19 – 21.) Myös kulttuuri ja persoonallisuus koulukuntaa ja erityisesti Ruth Benedictia ja Margaret Meadia voi pitää kognitiivisen antropologian edeltäjinä (D'Andrade 1995, 6 - 7).

Kognitiivisen antropologian synnyn voi nähdä reaktiona perinteiselle antropologiselle tutkimukselle, joka oli kiinnostunut siitä, miten sosiaaliset instituutiot olivat järjestäytyneet saaden yhteisön toimimaan. Antropologit kiinnittivät huomiota teknologiaan ja tekniikoihin, joiden avulla tyydytettiin materiaaliset tarpeet, paikallisen ryhmän koostumukseen, perheen koostumukseen ja sen jäsenten eri tehtäviin, poliittiseen organisaatioon sekä noituuden, uskonnon ja muiden uskomusten luonteeseen. (D'Andrade 1995, 5.)

Ajan kuluessa ja tutkimuksen seurattua tutkimuksen perään tuli kuitenkin entistä vaikeammaksi tuottaa jotain uutta. Löydöistä tuli vähemmän ja vähemmän kiinnostavia. Tästä syystä oli vanha hylättävä ja tartuttava uusiin kysymyksiin. D'Andrade käyttää tästä

termiä ”agenda hopping”. Hän erottaa tämän paradigman muutoksesta, koska agendan muutoksessa ei uudelleen tulkita vanhoja asioita uudessa kehikossa, vaan sen sijaan muutetaan päämääriä. (D’Andrade 1995, 3 - 4.)

1950-luvun lopulla siirryttiin antropologiassa sosiaalisten instituutioiden tutkimuksesta symbolisten järjestelmien tutkimukseen. Antropologiassa tuli vallitsevaksi kaksi suuntausta. Toinen näistä oli strukturalismi, joka yleisesti liitetään Claude Levi-Straussin nimeen, ja toinen ns. tulkitseva antropologia, jota puolestaan kehittivät Victor Turner ja Clifford Geertz. Tämä muutos symbolisten järjestelmien tutkimiseen yhdessä kielitieteen kehityksen sekä psykologian kognitiivisen vallankumouksen kanssa johtivat siihen, että kulttuuri alettiin nähdä tietona. Päämääräksi tuli määrittellä tämän tiedon sisältö sekä järjestys. (D’Andrade 1995, 244, 248.)

Kognitiivisen antropologian synnyn voi nähdä reaktiona perinteiselle antropologiselle tutkimukselle myös siinä mielessä, että antropologisen tutkimuksen metodien tarkkuus ja luotettavuus asetettiin kyseenalaiseksi. Havaintojen pelkän kuvailun ei katsottu olevan riittävää, vaan oli löydettävä ihmisten käsitysten taustalla olevat rakenteet. Samalla oli myös hylättävä etnografian omat kategoriat, jotka vääristivät tutkimusta. Etnotiede (ethnoscience) pyrki luomaan uuden metodin, jonka avulla voitiin luotettavasti tutkia kulttuurisia ideoita, uskomuksia tai arvoja. Floyd Lounsbury ja Ward Goodenoughin tutkimukset sukulaisuustermistöistä olivat tässä urauurtava. Lainaten metodeja kielitieteistä he pyrkivät kielen avulla ymmärtämään paikallisten kognitiivisia kategorioita. (D’Andrade 1995, 16 – 17.)

1960- ja 1970-luvulla tapahtui kognitiivisessa antropologiassa metodologinen muutos. Alettiin korostaa, että kulttuuriset ideoiden järjestelmät olivat muutakin kuin vain listoja selostuksista. Kulttuurisesti jaettujen ideoiden ajateltiin olevan organisoituja ja järjestelmällisiä. Niillä oli siis jokin muoto. Tutkimus laajentui käsittämään abstrakteja järjestelmiä sekä mentaalisia prosesseja, mikä tarkoitti sitä, että tutkimuksella ei tarvinnut olla minkäänlaista kielitieteellistä pohjaa. 1980-luvulle tultaessa skeemateoria oli lyönyt itsensä läpi. Alettiin tutkia ajattelua, metaforia ja muistia. (D’Andrade 1995, 16, 246 – 247.)

Yksi kognitiivisen antropologian kehityksen sivutuote on se, että kulttuuri on jakautunut osiin. Kun kulttuurin ajatellaan olevan mielessä, voidaan mielen rajoituksia ja tapaa järjestää käyttäen hyväksi ja löytää kognitiivisesti muodostuneita yksiköitä (skeemoja, prototyyppisiä, piirteitä jne.). Näin kulttuuriteoriasta tulee teoria kulttuurin osista, niiden koostumuksesta ja suhteista muihin osiin. (D'Andrade 1995, 247.)

Nyt kognitiivisessa antropologiassa näyttäisi olevan suuntaus tutkia sitä, kuinka kulttuuriset skeemat liittyvät toimintaan. Tämä tuo mukanaan kiinnostuksen tunteisiin, motivaatioon ja sosialisointiin. Samalla kasvava kiinnostus kohdistuu myös siihen, millainen suhde kognitiivisella rakenteella on artefaktien fyysiseen rakenteeseen sekä ryhmien käyttäytymisen rakenteeseen. Viime aikoina suuntauksena on myös ollut hylätä koko kulttuurin käsite ja käyttää diskurssin käsitettä puhuttaessa symboleista ja merkityksistä. (D'Andrade 1995, 249 – 250.)

Tässä tutkimuksessa pyrin hahmottamaan sitä, millainen kulttuurinen luokittelujärjestelmä on Maahanmuuttajat -keskustelun taustalla ja millaisia skeemoja käytetään, kun puhutaan afrikkalaisista maahanmuuttajista. Tarkastelen myös sitä, mitä merkityksiä annetaan eri käsitteille (rasismi, maahanmuuttaja).

5. Suhde Toiseen

Kuten johdannossa toin esille, on tutkimukseni lähtökohtana ajatus, että kohtaamiset afrikkalaisten maahanmuuttajien kanssa eivät tapahdu puhtaalla pöydällä. Ihmisillä on kulttuurisia ja henkilökohtaisia malleja, jotka ohjaavat havaitsemista, ajattelua ja toimintaa. Tässä luvussa tarkastelen kognitiivisen antropologian avulla sitä, miten nämä mallit syntyvät. Saamme huomata, että kaikki lähtee luokittelemisesta. Luokittelamisen avulla on myös mahdollista tulkita rasismia. Rasismi kieltää kohteeltaan kuulumisen määrittelijän kanssa samaan kategoriaan. Rasismi luo eron Itsen ja Toisen välille. Tarkastelen sitä, miten luodaan oma ryhmä, johon samaistutaan ja miten siitä erotetaan Toinen. Lopuksi analysoin afrikkalaisten maahanmuuton vastustamista Maahanmuuttajat -keskustelussa.

5.1 Todellisuuden rakentaminen luokittelun avulla

Kognitiivinen antropologia lähtee siitä, että maailma on kaaos, josta luokittelun avulla teemme hallittavan ja siedettävän. Se, miten maailmaa luokittelemme, on kuitenkin täysin mielivaltaista ja subjektiivista. Jokaisella ihmisellä on omanlaisensa tapansa havaita samanlaisuutta ja erilaisuutta ja järjestää maailmaa. Ulkoisessa maailmassa ei ole mitään, mikä vaatisi tiettyjen asioiden yhteen tai erilleen kuulumista. (Tyler 1969, 3, 7.) Toki maailmassa on tiettyä säännönmukaisuutta, mutta suuri osa tästä säännönmukaisuudesta on siellä, koska me olemme järjestäneet maailmaa (Quinn & Holland 1987, 3).

Luokittelu perustuu aina valintaan. Kun valitsemme jotakin, samalla hylkäämme jotakin muuta. Emme kuitenkaan pelkästään luokittele, vaan myös nimeämme asiat. Luokittelu ja nimeäminen vaikuttavat siihen, miten asiat havaitaan seuraavalla kerralla. Ensinnäkin se mihin kiinnitämme huomiota, valikoituu tämän ennalta määrätyn mallin mukaan. Havaitsemme vain asioita, joita osaamme käsitellä. Ja toiseksi asiat myös järjestäytyvät valmiin luokittelujärjestelmän mukaan. Kun asiat on kerran nimetty joksikin, ne asettuvat myöhemmin kuin luonnostaan omiin luokkiinsa. Ajan kuluessa ja kokemusten vahvistaessa luokituksiamme nojaamme luokittelujärjestelmään

yhä enemmän. Luokittelujärjestelmä antaa meille varmuutta ja siihen sisältyy sisäinen taipumus konservatiivisuuteen. (Douglas 2000, 87.)

Kaaoksesta jokainen rakentaa luokittelemalla järjestäytyneen ja vakaan maailman, joissa asioilla on omat paikkansa. Koska kaaoksessa eli epäjärjestyksessä on rajattomat mahdollisuudet järjestyksen luomiseen, luokittelemisen väistämättä yksinkertaistaa maailmaa. Kaikista mahdollisista aineksista on rajattu tietty valikoima ja kaikista mahdollisista suhteista on käytössä rajattu määrä. Näin maailman moninaisuus ei millään mahdu sen kategorioihin. Näin jokainen luokittelujärjestelmä väistämättä synnyttää myös anomalioita (asioita, jotka eivät mahdu sen luokituksiin). Aina kun luokittelemme jonkin asian anomaliaksi, täsmentää se sen luokan rajoja, johon se ei kuulu. Näitä moniselitteisiä ja poikkeavia asioita tavallisesti käsitellään kuin ne olisivat sopusoinnussa muun rakennelman kanssa. Ristiriitaa aiheuttavat asiat tavallisesti hylätään tai niitä väristellään. Luokituksiimme sopimattomat asiat eivät saa päästä häiritsemään vakiintuneita luokituksiamme. Jos ne kuitenkin hyväksytään, täytyy koko luokittelujärjestelmää muokata uudelleen, jotta poikkeama sopisi siihen. (Douglas 2000, 89 - 90, 156.)

Näitä malleja maailmasta voi kutsua luokitteluskeemoiksi. Yksilöt eivät kuitenkaan elä eristyksissä, joten kunkin oma skeema on ainakin osittain perua toisilta. (Douglas 2000, 90.) Osa malleista on kuitenkin henkilökohtaisia siinä mielessä, että muut yhteisön jäsen eivät jaa niiden yksityiskohtia. (Shore 1996, 44, 47.) Niitä skeemoja, jotka puolestaan jaamme yhteisön muiden jäsenten kanssa, kutsutaan kulttuurisiksi skeemoiksi. Ne ovat syntyneet yhteisten kokemusten pohjalta. (Stauss & Quinn 1997, 49.) Kulttuuriset mallit tai skeemat ovat yhteisön perinteinen tapa ymmärtää maailmaa ja ne täytyy siirtää sukupolvelta toiselle, jotta ne säilyisivät. Näin ollen ne ovat sisäistettyjä. Kulttuuriset mallit saavat usein myös ulkoisen hahmon instituutioissa (esimerkiksi avioliitto). (Shore 1996, 47.)

Kulttuuriset skeemat ovat itsestään selvinä pidettyjä malleja maailmasta, jotka ovat intersubjektiiivisesti jaettuja yhteisössä ja ne ohjaavat ihmisten ymmärtämistä ja toimintaa (Quinn & Holland 1987, 4). Tästä intersubjektiiivisuudesta seuraa, että tulkintoja maailmasta, jotka pohjautuvat kulttuuriseen malliin pidetään usein itsestään selvinä tosiasioina. Kaikkea tietoa ei myöskään tarvitse tehdä eksplisiittiseksi, koska yhteisön

jäsenet tietävät kulttuuriset mallit ja tietävät että muutkin tietävät. (D'Andrade 1996, 112 – 113.)

5.2 Luokittelun sosiaaliset seuraukset

Etnisyyden voi katsoa olevan seurausta luokittelemisesta kuten tekevät Richard Jenkins (1997) ja Thomas Hylland Eriksen (2002). Eriksenin mukaan etnisten luokittelujen avulla järjestetään sosiaalista maailmaa. Etniset luokittelut voi nähdä yrityksenä luoda järjestystä erilaisten ihmisten kaaokseen (Eriksen 2002, 61–66.) Etnisyyttä tuotetaan merkityksellistämällä kulttuuriset tai etniset erot luokitteluprosessissa (Jenkins 1997, 23).

Nämä erot eivät kuitenkaan ole yksi yhteen todellisten erojen kanssa, vaan ne riippuvat siitä, mitkä toimijat itse kokevat tärkeiksi. Erot voivat olla näkyviä merkkejä kuten pukeutuminen, kieli tai elämäntapa tai arvosuuntautumisia eli luokitteluperusteita moraalisuudelle ja erinomaisuudelle jota vasten toiminta tuomitaan. Juuri näiden sosiaalisesti merkityksellisten seikkojen perusteella arvioidaan ryhmän jäsenyys, ei siis sen perusteella kuinka erilaisesti tai samanlaisesti jäsenet todellisuudessa käyttäytyvät. Etnisten ryhmien jatkuvuus on riippuvaista rajan ylläpitämisestä. Kulttuuriset erot, jotka määrittelevät rajan voivat muuttua, mutta luokittelu ryhmän jäseniin ja ulkopuolisiin ei muutu tai muuten ryhmä lakkaa olemasta. Tämä raja määrittelee ryhmän eikä se mitä se sulkee sisäänsä. (Barth 1970, 14 - 15.)

Etninen luokittelu käy käsi kädessä itseidentifikaation kanssa (Eriksen 2002, 89). Jokainen yhteisö tai identiteetti on poissulkeva siinä mielessä, että kaikki eivät voi kuulua siihen. Ilman heitä ei voi olla meitä. Voimme luokitella itsemme vain suhteessa muihin. (Eriksen 2002, 62) Etnisyys voidaan ymmärtää sosiaalisesti identiteetiksi, sosiaalisen kanssakäymisen tuottamaksi tavaksi positoida ihmisiä. (Horsti 2007, 32.)

Identiteetillä tarkoitetaan niitä henkilökohtaisia ja sosiaalisia ominaisuuksia, jotka sisältyvät minäkuvaan (tapa, jolla yksilö määrittelee ja luokittelee itsensä) ja juontavat juurensa ihmisen samastumisesta yksilöihin ja ryhmiin. Identiteetin käsite on usein jaettu henkilökohtaiseen ja sosiaaliseen identiteettiin. Henkilökohtainen identiteetti viittaa niihin ihmisen ominaisuuksiin, jotka erottavat hänet muista ja tekevät hänestä ainutlaatuisen.

Sosiaalinen identiteetti viittaa puolestaan niihin ominaisuuksiin, jotka ihminen jakaa saman ryhmän muiden jäsenten kanssa. (Helkama & Myllyniemi & Liebkind 2005, 363, 366, 383.) Identiteetti on historiallisesti määrittynyt. Yksilöllä on erilaisia identiteettejä eri aikoina, eivätkä nämä identiteetit ole pysyvästi sidottuja itseen. Yksilöllä on useita jopa erisuuntiin vetäviä identiteettejä ja identifikaatiot vaihtelevat jatkuvasti. (M. Anttonen 1999, 236.)

Identiteetille voidaan antaa neljä ehtoa. Ensimmäinen ehto on käsitys tietyn yksikön olemassaolosta. Identiteetti ei kuitenkaan ole kohteensa välitön kuvaus. Kuitenkin sen kohteen riittävän laaja intersubjektiivinen (objektinen) tunnustaminen on välttämätön, jotta voidaan puhua identiteetistä. Toinen identiteetin ehto on sen viittaus ajalliseen pysyvyyteen. Identiteetin on kyettävä osoittamaan kohteensa ajallinen jatkuvuus. Kolmas ja neljäs ehto, ero ja yhtenäisyys, liittyvät tilallisuuteen. Identiteetti erottaa kohteen ympäristöstään. Erontekoon liittyvä keskeinen käsite on raja. Tarvitaan Toinen tai Toiset. Identiteetti rakentuu suhteessa Toisiin, mutta myös oma identiteetinmuodostus vaikuttaa Toisiin. Sen lisäksi, että identiteetti on sosiaalisesti rakentunut, se on myös prosessi. Yhtenäisyys viittaa sisäiseen yhtenäisyyteen. Sisäisten erojen on oltava alisteisia yhtenäisyydelle. (Anttila 2007, 9 – 10.)

Identiteetti rakentuu kaksiarvoisuuden kautta. Se rakentuu jakautumisen kautta. Identiteetti on jakautumista sen välillä, mitä se on ja mitä se ei ole. Se on jakautumista Itsen ja Toisen välillä. Toinen kuuluu siten myös Itsen sisälle. Itse voi saada merkityksensä vain Toisen kautta. Tämä rikkoo rajaa Itsen ja Toisen välillä. (Hall 2000, 147.) Tämä tarkoittaa sitä, että emme voi ymmärtää rasismia tarkastelematta itseämme.

Etninen identiteetti tarkoittaa tiettyyn etniseen ryhmään kuulumisen tunnetta. Se on yksi identifioitumisen tapa muiden joukossa. Identiteetit manifestoituvat tilanteiden mukaan, joten etniset identiteetit voidaan nähdä neuvotteluina tietyissä vuorovaikutustilanteissa. Ihmiset pohtivat sitä, mitä he itse ovat suhteessa johonkin toiseen. Etniset identiteetit ovat suhteellisia ja tilannesidonnaisia. Yksilölle etnisyys on tärkeää silloin, kun siihen liittyy hänen kannaltaan jotain arvokasta. Etninen identiteetti on jossakin määrin sekä määrättyä että valittavissa. Valittavuus tulee esimerkiksi esille tapauksissa, joissa henkilöllä on monietninen tausta. He voivat identifioitua tarpeen mukaan jompaankumpaan ryhmään. (M.

Anttonen 1999, 238 – 240.) Etniset identiteetit eivät ole luonnollisesti olemassa, vaan niitä on ylläpidettävä (M. Anttonen 1999,238).

Etnisestä identiteetistä puhuttaessa on tärkeää erottaa ryhmään samastuminen eli ryhmäidentifikaatio (oma määritelmä siitä mitä ollaan) ja sosiaalisen kategorisoinnin (toisten määritelmä) prosessit toisistaan. Ryhmäidentifikaatio tapahtuu etnisten rajojen sisällä ja sosiaalinen kategorisointi niiden yli ja ulkopuolella. Näin ollen sosiaalinen kategorisointi liittyy läheisesti valtasuhteisiin, koska siinä ryhmä pystyy pakottamaan onnistuneesti omat kategoriansa koskemaan jotakin toista ryhmää. Vaikka etninen identiteetti määritelläänkin itse, se myös aina määrittyy suhteessa toisiin. Ryhmä tietää, mitä se on, osaltaan siksi, koska muut kertovat sille mitä se on. Sama koskee myös yksilöitä. (Jenkins 1997, 23.)

Rotutiedon voi ajatella olevan kulttuurinen malli, joka ohjaa ajatteluamme. Rodun voi nähdä sosiaalisena kategorisointina, koska siinä ulkopuoliset määrittelevät kategorian sisällön. Etnisyyden puolestaan määrittelevät ryhmän jäsenet itse, ryhmäidentifikaatio. Näin ollen rodullisen kategorisoinnin tai rasismien voi nähdä etnisyyden erityisenä muotona. Rasismi määrittelee erityisiä historiallisia tilanteita, joissa jokin etninen ryhmä dominoi tai yrittää dominoida jotakin toista ryhmää. Näin tehdessään se yrittää pakottaa toisen ryhmän omaksumaan kategorisen identiteetin, jota määrittää periytyvät erot ja/tai ulkopuolisuus suhteessa dominoivaan ryhmään. Rasismi on siten etnisten erojen sosiaalinen konstruktio.(Jenkins 1997, 23 - 24, 49.)

Nationalismi on maailman rakentamista (Pakkasvirta 2005, 85). Se on laajasti ymmärrettynä ideologia, joka jakaa ihmiskunnan kansoihin ja maapallon alueet kansallisvaltioihin sekä tekee ihmisten kansalaisuudesta heidän identiteettinsä ja käyttäytymisen kannalta tärkeän tai jopa ratkaisevan seikan. Se syntyi valistuksen aikakautena, kun alettiin korostaa, että ihmiset joilla on yhteinen kieli, uskonto ja kansaluonne, muodostavat kansallisen kokonaisuuden. (Pakkasvirta & Saukkonen 2005, 14 – 15.)

Jenkinsiä (1997, 143) seuraten nationalismin voi nähdä rasismien tavoin ideologiana, joka perustuu etniseen identifikaatioon. Ne molemmat ovat enemmän tai vähemmän

strukturoituja tiedon järjestelmiä, jotka määrittelevät sen millainen sosiaalinen maailma on ja millainen sen pitäisi olla käyttäen hyväkseen etnisiä rajoja. Samalla tavalla kuin rasismi, nationalismi on syntynyt tiettyssä historiallisessa tilanteessa.

Nationalismia ei voida ymmärtää ilman etnisyyttä eikä etnisyyttä voida ymmärtää irrallaan kansan tai kansakunnan käsitteestä (Valtonen 2005, 107). Kansa, kansallinen identiteetti ja kansallisuus ovat etnisyyden muotoja, joista neuvotellaan tiettyssä historiallisessa tilanteessa. En tässä työssä käsittele nationalismia tämän enempää. Sen tutkimiseen olisi Suomi24:stä löytynyt oma keskustelunsa.

5.3 Rajan ylläpitäminen muihin ja eron tekeminen

Etnosentrismi on luonteenomaista jokaiselle etnisestä identiteetistään kiinni pitävälle yhteisölle (Saressalo 1996, 70), koska ollakseen olemassa yhteisön täytyy ylläpitää rajaa muihin. Etnosentrismillä tarkoitetaan asennetta, jonka mukaan omassa yhteisössä vallitsevat tavat ja tottumukset ovat oikeita ja parhaita mahdollisia, kun taas muissa yhteisöissä noudatetut käyttäytymis- ja menettelytavat ovat vääriä ja nurinkurisia. Etnosentrinen asenne manifestoituu etnisinä stereotyyppioina. Stereotyyppiat luovat mielikuvia, jotka puolestaan luovat ennakkoluuloja sellaisen kulttuurin suhteen, jota yksilö ei tunne. (Saressalo 1996, 55, 71.)

Antropologiassa stereotyyppioilla tarkoitetaan standardisoituja huomioita ryhmän kulttuurisesta erilaisuudesta (Eriksen 2002, 23 – 24). Stereotyyppia on yksinkertaistus, jostakin sosiaalisesta ryhmästä muodostettu yleistetty kuvaus, joka ei ota huomioon ryhmän jäsenten yksilöllisyyttä (Helkama & Myllyniemi & Liebkind 2005, 387). Stereotyyppioita ylläpitävät sekä niiden luojat että niiden kohteet ja ne ovat laajalle levinneitä yhteiskunnassa. Stereotyyppiat voivat olla sekä negatiivisia (mustat ovat laiskoja) että positiivisia (primitiivisten ihmisten elämänlaatu on meitä parempi). Stereotyyppioiden ei tarvitse olla totta eivätkä ne välttämättä ole hyviä kuvauksia todellisista ihmisistä. Myös todelliset etniset suhteet saattavat poiketa stereotyyppioista. Se mitä ihmiset sanovat voi hyvinkin poiketa siitä, mitä ihmiset todella tekevät (Eriksen 2002, 23 – 25.) Stereotyyppioiden kohteena ovat yleensä sellaiset vieraan ryhmän kulttuuripiirteet, jotka voi helposti todeta ja jotka ovat vertailukelpoisia omiin vastaaviin elementteihin (Saressalo 1996, 77 – 78).

Stereotyyppioilla on keskeinen sija oman ryhmän rajojen määrittelyssä. Ne antavat tietoa oman ryhmän hyvistä puolista ja muiden ryhmien huonoista puolista ja siten perustelevat kuulumisen ryhmään x eikä y. Lähes aina stereotyyppiat vihjaavat oman ryhmän paremmuudesta suhteessa muihin ryhmiin. On kuitenkin vähemmistöjä, joilla on negatiivisia stereotyyppioita itsestään ja positiivisia hallitsevasta ryhmästä. (Eriksen 2005, 25.)

Stereotyyppistäminen kiinnittää symboliset rajat ja sulkee ulkopuolelle kaiken, mikä ei kuulu sen maailmaan. Se on osa sosiaalisen järjestyksen ylläpitoa. Stereotyyppistäminen pelkistää, olemuksellistaa ja luonnollistaa sekä jähmettää eroja. Siinä käytetään hyväksi kahtiajakamisen strategiaa. Siinä erotetaan normaali ja hyväksyttävä epänormaalista ja epämiellyttävästä. Tämän jälkeen siinä suljetaan pois tai karkotetaan kaikki, mikä ei sovi (kaikki mikä on erilaista). (Hall 1999, 190 – 191.)

Stereotyyppistämisenä on kyse vallan ja tiedon pelistä. Se luokittelee ihmisiä normin mukaan ja konstruoi ulkopuolelle suljetut toisiksi. Normaaliuden tuottaminen stereotyyppien avulla on yksi puoli hallitsevien ryhmien pyrkimyksistä saada koko yhteiskunnan vallitsevat tavat heidän oman maailmankuvansa, arvojärjestelmänsä, moraalisen ymmärryksensä ja ideologiansa mukaisiksi. (Hall 1999, 192.)

Ennakkoluulon voi määritellä seuraavasti: vastenmielinen tai vihamielinen asenne johonkin ryhmään kuuluvaa ihmistä kohtaan, vain sen takia että hän kuuluu tähän nimenomaiseen ryhmään ja hänellä kuvitellaan sen takia olevan tähän ryhmään kuuluvia epätoivottavia ryhmäominaisuuksia. (Allport 1958, 7). Ennakkoluulot voivat saada useita eri muotoja. Niiden kohteeksi voi joutua etnisyytensä, ikänsä, sukupuolen tai fyysisen/psykkisen terveytensä johdosta. (Helkama & Myllyniemi & Liebkind 2005, 295.)

Myös ennakkoluulon voi nähdä luokittelun ja ajattelun seurauksena. Ihmisellä on luonnollinen tarve tehdä yleistyksiä ja muodostaa kategorioita ja käsitteitä, jotka ovat yksinkertaistuksia maailmasta (Allport 1958, 21). Luokitteleminen kuitenkin yksinkertaistaa ja vääristää todellisuutta. Kun luokittelemme jotkin asiat kuuluviksi samaan luokkaan, jätämme huomiotta asioiden väliset objektiiviset erot. Ennakkoluuloinen ihminen

liioittelee ryhmän jäsenten samankaltaisuutta ja eri ryhmien erilaisuutta. (Billig 1987, 125.) Ennakkoluulot ovat sosiaalisen järjestyksen vastustusta muutokselle. Niiden avulla tiedostamatta ylläpidetään sosiaalista etäisyyttä. (Virrankoski 2001, 40.)

Kaikki luokittelu ei kuitenkaan johda ennakkoluuloihin. Ihminen on taipuvainen muuttamaan luokituksiaan, kun hän saa uutta tietoa ja huomaa luokittelujensa olevan vääriä. Ennakkoluuloja ei yleensä kuitenkaan muuteta uuden tiedon valossa. Ennakkoolettamusten ja arvioiden (luokittelujen) ja ennakkoluulojen ero onkin siinä, että tavallisia ennakkoolettamuksia voidaan arvioida, punnita ja oikaista ilman tunteellista vastusta. Ennakkoluuloinen ihminen saattaa tunteellisesti väittää, että hänen mielipiteensä perustuu riittäviin faktoihin (huonot kokemukset tummaihoisista naapureista). Faktojen riittävyys on kuitenkin subjektiivinen arvio. Ennakkoluuloinen henkilö tekee yleistyksiä muutaman kokemuksensa pohjalta ja yleistää nämä koskemaan koko etnistä ryhmää. (Allport 1958, 6,7.)

Ennakkoluulot ovat sosiaalinen asenne, joka siirtyy yhteisön rakenteisiin. Sanomme tuntevamme asian, jos kykenemme luokittelemaan sen. Jokainen asia tai esine löytää paikkansa mielessämme jossakin jo määritellyssä kategoriassa. Niin myös jokainen ryhmä ja sitä edustava henkilö, jonka kohtaamme. Kategoria, johon hän kuuluu, määräytyy enemmän tai vähemmän automaattisesti. Mielipiteet ovat yksilöllisiä, mutta asenteet, joille ne perustuvat ovat kollektiivisia. Jokaisella yhteisöllä on oma diskurssiuniversuminsa, ja yhteisö ajattelee vain stereotyyppinä. (Virrankoski 2001, 39.)

5.4 Maahanmuuton vastustaminen keskustelussa

Seuraavaksi tarkastelen kognitiivisen antropologian ja luokittelemisen näkökulmasta maahanmuuton vastustamista Suomi24: keskustelussa. Kiinnitän huomiota siihen, miten afrikkalaisten maahanmuuttoa vastustavat perustelevat kantaansa. Esittelen ensin keskustelussa esiin nousseet syyt maahanmuuton vastustamiselle ja lopuksi tulkiten niitä edellä esittelemieni käsitteiden kautta.

Afrikkalaisten maahanmuuton vastustamiselle on keskustelusta löydettävissä useita syitä. Jotkut vastustavat afrikkalaisten maahanmuuttoa omien kielteisten kokemustensa pohjalta.

Eräs naispuolinen kirjoittaja kertoo, kuinka ravintolassa tummaihoiset miehet piirittävät nurkkia ja kohtelevat naisia kuin omistaisivat heidät (esimerkiksi puristelevat takapuolesta). Tästä tarpeekseen saaneena nainen ystävänsä kanssa oli poistunut eräästä ravintolasta. Matkalla he olivat jutelleet tummaihoisten miesten käytöksestä kielteiseen sävyyn. Yhtäkkiä tummaihoisen mies, joka oli kävellyt heidän perässään tuli sanomaan naista huoraksi ja löi tätä kasvoihin. Sairaalassa sairaanhoitaja oli sanonut naiselle, että ensiapuun tulee monia naisia, jotka ovat samalla lailla saaneet turpiinsa. (620.) Tämä on saanut kirjoittajan suhtautumaan maahanmuuttajiin kielteisesti. Eräs toinen kirjoittaja kertoo puolestaan kuinka töissä saa kuulla uhkailuja ja rasisti-syytöksiä maahanmuuttajien taholta. Hänen mielestään maahanmuuttajilla ei ole käytöstapoja, joten he ovat sopimatonta ryhmää tähän maahan ja tähän kulttuuriin. (602.)

Maahanmuuttajien rikollisuus ja tämän aiheuttama turvattomuus mainitaan syyksi vastustaa maahanmuuttoa (154). Rikollisuus liittyy läheisesti myös siihen, että he eivät tee töitä. Jotkut kirjoittavat, että hädässä olevia pitää auttaa, mutta sosiaaliturvan perässä juokseminen tuomitaan (137). Saatetaan ajatellaan, että afrikkalaiset maahanmuuttajat tulevat Suomeen hyväksikäyttämään sosiaalijärjestelmää (390). Joissakin kommentteissa vedotaan ulkomaalaisten pienempään työllistymisprosenttiin ja heidän kirjoitetaan vain loisivan ja tekevän rikoksia (315).

Sen seurauksena, että maahanmuuttajat eivät käy töissä ja suomalaisen yhteiskunnan pitää elättää heidät, katsotaan, että maahanmuuttajat tulevat liian kalliiksi yhteiskunnalle (154). Suomessa on omia työttömiä ja avun tarvitsevia, joita pitäisi ensin auttaa ja sitten parantaa maailmaa (268). Kirjoitetaan, että ei ole suomalaisten velvollisuus elättää maahanmuuttajia (280).

Korkean työttömyyden ja lisääntyvän köyhyyden aikana ihmiset menevät töihin halvemmalla ja huonommilla ehdoilla. Mitä enemmän vaikkapa Suomeen muuttaa ihmisiä vähemmän kehittyneistä maista sitä huonommat palkat ja sitä huonommat työehdot koska tarjonta lisääntyy muuttoliikkeen verran työpaikkojen määrän pysyessä vakiona. Työntekijöillä menee parhaiten silloin kun maassa on pula työvoimasta, koska työnantajat joutuvat kilpailemaan työvoimasta paremmilla palkoilla ja työehdoilla. Tilanne huononee työntekijöiden kannalta heti jos työvoimapulaa aletaan paikkaamaan ulkomaisella työvoimalla. (269)

Maahanmuuttajia vastustetaan myös sen takia, että maahanmuuttajien myötä pelätään tuhoutuvan suomalaisen kulttuurin (280). Tämä on seurausta siitä, että suomalaisten täytyy sopeutua maahanmuuttajien kulttuuriin, mutta ei päinvastoin (92). Suomalainen kulttuuri tuhoutuu myös seka-avioliittojen ja lasten myötä (638). Tästä seuraa ghettokulttuuri (315).

Jos tämä meno jatkuu niin Suomessa olevat etniset suomalaiset ja kristinuskovaiset ovat vähemmistönä viimeistään vuonna 2050!! Miksi siis suomalaisille ei jaeta tietoja näistä asioista? Eikö demokratiassa kaikilla ole oikeus tietää poliittisten päätöksien seurauksista vai halutaanko kansalaisilta pimittää tietoja, jotta asioista voitaisiin salaisesti toteuttaa ilman demokraattista hyväksyntää? (101)

Maahanmuuttajia vastustetaan myös vetoamalla liikaan kulttuuriseen erialaisuuteen. Viitataan Keski-Euroopan ongelmiin maahanmuuttajien suhteen (79). Myös Afrikkaa käytetään esimerkkinä, että eri kulttuurit eivät tule toimeen keskenään (657).

Hyvät maahanmuuttajat, eikö teidän olisi parasta palata isienne maille? Te ette kuulu tänne. Vaikka Suomen valtion virkamiehet myöntäisivätkin teille Suomen kansalaisuuden, niin se ei todellakaan tee teistä suomalaisia. Teidän juurenne ovat muualla, teillä on eri kulttuuri, te olette eri rotua. Suomen kansanlaisuudesta huolimatta teitä ei koskaan täällä tulla kohtelemaan tasavertaisesti suomalaisten kanssa. Te olette ja tulette olemaan vieraita. Suomi on ja tulee aina olemaan Suomalaisten maa. Meidän kulttuurimme on niin kaukana teistä, ettei yhteiselomme tule koskaan onnistumaan täällä. (591)

Kulttuurisen erilaisuuden lisäksi jotkut kirjoittajat, pitävät afrikkalaisia liian tyhminä sopeutumaan suomalaiseen yhteiskuntaan (57). Kirjoitetaan, että afrikkalaiset ovat epäonnistuneet jo omassa kotimaassaan, joka ei ole kehittynyt, niin miten he voisivatkaan pärjätä Suomessa, jossa vaatimukset ovat ihan toista luokkaa (109).

Tiede on todistanut, että neekereiden keskimääräinen älykkyysosamäärä on noin 60–70 prosenttia valkoisten vastaavasta. Lisäksi tilastot osoittavat, että neekeri murhaa ja raiskaa 7 kertaa todennäköisemmin kuin valkoinen. Tarvitaanko vielä muita syitä neekereiden pitämiseksi rajojemme ulkopuolella? Lisäksi voin kertoa henkilökohtaisen kokemuksen: somalijengi yritti ryöstää kännykkäni. (584)

Maahanmuuton vastustamisen voi tulkita yrityksesksi pitää luokittelussa ulkopuolelle jäänyt Toinen rajojen ulkopuolella. Toista ei haluta sotkemaan vakiintunutta luokittelujärjestelmää. Luokittelu ei kuitenkaan ole vain luokittelukohteen tunnistamista ja ymmärtämistä, vaan luokitteluprosessissa samalla myös arvioidaan luokittelukohde joko

normaaliksi tai epänormaaliksi (Augoustios & Walker 1995, 139). Epänormaalit Toiset suljetaan ulkopuolelle.

Normaaliutta ja epänormaaliutta tuotetaan stereotyyppioilla, mikä tulee ilmi keskustelussa. Stereotyyppiat maahanmuuttajista ovat negatiivisia. He ovat rikollisia, työttömiä ja sosiaalijärjestelmän hyväksikäyttäjiä. Toisin sanoen he eivät ole normaaleja, minkä osoittaa heidän kulttuurinsakin. He eivät ole kuten suomalaiset. Näin stereotyyppiat ylläpitävät rajaa luomalla Toisesta sellaista kuvaa, että se halutaankin pitää ulkopuolella. Omat stereotyyppiat puolestaan tekevät omasta ryhmästä kuulumisen arvoisen. Stereotyyppiat ovat siten etnosentrisiä. Luku rodullinen tieto valkoisista käsittelee sitä, miten keskustelussa kuvataan valkoisia ja suomalaisia. En tässä nosta aihetta esille tämän enempää.

Ennakkoluulot kuvaavat hyvin keskustelua. Omista subjektiivisista kokemuksista kuten pahoinpitelystä muodostuu riittävä fakta tuomitsemaan kaikki maahanmuuttajat. Tämä mielipide jähmetetään eikä sitä olla valmiita arvioimaan tai muuttamaan uuden tiedon valossa. Itse asiassa ennakko-olettamuksista (joita ovat myös stereotyyppiat) tulee valmis malli, joka ohjaa sekä havaitsemista että ajattelua. Uudet tiedot tulkitaan mallin mukaan. Tämä ylläpitää sosiaalista etäisyyttä ja tekee jaosta meihin ja heihin entistä jyrkemmän.

6. Taustaa rasismille

Marshall Sahlinsin teos *Apologies to Thucydides* (2004, 1) on hyvä esimerkki siitä, että historiaa ei pitäisi unohtaa kulttuurin tutkimuksessa. Kulttuurin tuntemus auttaa historioitsijaa ja historian tuntemus auttaa kulttuurin tutkijaa. Historia saa tutkimuksessani suhteellisen paljon painoarvoa, mutta katson sen tuntemisen olevan oleellista nykyhetken ymmärtämiseksi. Historia on vaikuttanut siihen, millaisia kulttuurisia malleja suomalaisille on muodostunut.

Tiede on kieltänyt ihmisrotujen olemassaolon, koska usein fyysisten piirteiden erot ovat suurempia ”rotujen” sisällä kuin niiden välillä. Roduista ei myöskään voida puhua sen takia, koska ihmisryhmien välillä on aina ollut niin paljon sekoittumista, että rodullisten rajojen vetäminen käy mahdottomaksi. (Eriksen 2002, 5.) Kaikesta huolimatta rodun käsite elää yhä kuten keskustelustakin tulee ilmi.

Rotuja on! On esimerkiksi neekeri! Asia on päivänselvä. Väittääkö joku ettei neekereitä ole? (649)

Tämä kuvaa sitä, että historia ei ole vain menneisyyttä. Ajatuksemme pohjautuvat aina jossakin määrin aikaisemmille ajatuksillemme. Jotta voimme ymmärtää nykyisiä ajatuksiamme, on tunnettava historiaa. Seuraavassa käyn läpi rasismia ja rotuajattelun historiaa. Aloitan historian kertomisen suhteellisen myöhäisestä vaiheesta. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että tuolloin eurooppalaiset kohtasivat ensi kerran tummaihoisia ihmisiä tai afrikkalaisia. Jo raamatusta sekä antiikin ajan kirjoituksista on mainintoja tummaihoisista (Jordan 2000, 34). En tässä tutkimuksessa käsittele varhaisempaa historiaa, koska muuten historian osuus paisuisi kohtuuttoman suureksi. (varhaisemmasta historiasta ks. Miles 1994, 28–36) Katson myös, että löytöretkistä aloitettu tarkastelu tarjoaa riittävät puitteet rasismia ymmärtämiseksi tutkimuksessani. Myös Jordan (2000, 33) aloittaa historian kertomisen juuri löytöretkistä.

Ottamalla lähtökohdaksi löytöretket on vaarana, että yhteys varhaisempaan aikaan hämärtyy. Täytyy siis muistaa, että 1500–1600-lukujen eurooppalaisilla

tutkimusmatkailijoilla ja kaupppamiehillä oli jo matkaan lähtiessään tiettyjä odotuksia kansoista, joita he kohtasivat. Niinpä esimerkiksi afrikkalainen ihminen esiintyy eurooppalaisten ajatuksissa jo kauan ennen kuin eurooppalaiset sekaantuivat orjakauppaan. (Miles 1994, 27 – 28.) Haluankin painottaa, että afrikkalaiset ja länsimaalaiset ovat kohdanneet toisiaan kautta historian. Löytöretkistä alkanut kehitys kuitenkin muutti radikaalisti näitä kohtaamisia verrattuna aikaisempaan. Siksi olen valinnut sen historian pisteen lähtökohdakseni.

Nojaan tässä historian kertomisen Isaksonin ja Jokisaloon teoksiin *Kallonmittaajia ja skinejä. Rasismien aatehistoriaa* (1998) sekä *Historian lisälehtiä. Suvaitsevaisuuden ongelma ja vähemmistöt kansallisessa historiassa* (2005). Historiasta katso myös Miles (1994), Hall (1999), Jordan (2000) ja Banton (2000).

6.1 Länsimaisen rasismien historiaa

Löytöretket

Vuodesta 1492 (Kolumbus ”löysi” Amerikan) alkanut kehitys on monin tavoin säädellyt sitä, miten olemme nähneet muun maailman ja miten muut ovat nähneet meidät. Tuolloin syntyi se kulttuurinen kehikko, jonka läpi uuden maailman ihmiset, paikat ja ilmiöt nähtiin, kuvattiin ja esitettiin muille. (Isakson & Jokisalo 2005, 62.) Musta afrikkalainen esitettiin valloituksen ja orjuuden ajoista lähtien alhaisimmista alhaisimpana. Hänen halveksuntansa maailman mittakaavassa alkoi Kolumbuksen myötä. (Isakson & Jokisalo 2005, 42–43.)

Yhä tänään eurooppalaista historiankäsitystä leimaa näkemys historiasta voittajien historiana. Vuosi 1492 symboloi Euroopan synnyttämää modernin maailmanjärjestyksen alkua. Maailmanhistoria avautuu modernisaation historiana. Samalla muiden mantereiden kulttuurien rooli ja merkitys muuntuvat täysin alisteiseksi Euroopan historialle. Ne saattavat jopa kadota kokonaan historiasta. (Isakson & Jokisalo 2005, 35.) Sanomme esimerkiksi, että Kolumbus löysi Amerikan, vaikka mantereella on asunut ihmisiä jo kauan ennen Kolumbuksen tuloa. Usein myös Afrikan historia aloitetaan eurooppalaisten saapumisesta ja unohdetaan täysin kaikki ne kulttuurit, jotka kukoistivat siellä ennen eurooppalaisten tuloa.

Vuodesta 1492 lähtien eurooppalaiset kohtasivat vuosisatojen ajan toisen kulttuurin edustajat valloittajina ja alistajina. Moderni rasismi syntyi ja synnytetettiin Euroopan valtakulttuurien piirissä kehityksen ideologiseksi oikeuttamiseksi. Rasistisista ajatusrakennelmista kehittyi vähitellen eurooppalaisten materiaalisen, sotilaallisen ja teknisen ylivoimaisuuden selitys- ja oikeutusideologia. (Isakson & Jokisalo 1998, 30- 31.)

Lännen vuosisatainen valta-asema on tuottanut arviointiperusteet, jotka viestittävät huomaamatta sanomaa lännen ja eurooppalaisen sivilisaation luonnollisesta paremmuudesta. Ne vaikuttavat, koska hyväksymme monet niihin perustuvat väittämät tiedostamattomasti. Ne oikeuttavat nykyisen maailmantalouden rakenteet ja sen hierarkiat sekä riippuvuussuhteet, jotka puolestaan vahvistavat käsiteparien tuottamia piileviä rasistisia stereotypioita ja asenteita. (Isakson & Jokisalo 2005, 64.)

Orjakauppa ja orjuus

Orjuuteen liittyi jo hyvin varhaisessa vaiheessa rasistisia mielikuvia. Rotuennakkoluulot olivat orjuuden seuraus. Orjien esineellistäminen omaisuudeksi, tavaroiden ja hyödykkeiden asemaan merkitsi heidän ihmisarvonsa kieltämistä tai vähintäänkin heidän pitämistä ihmisyydeltään alempiarvoisina. Transatlanttisen orjatalouden ominaispiirre, joka erotti sen suuresta osasta aikaisempia orjayhteiskuntia, ennen 1700- luvun puoliväliä, oli rodun, ihonvärin ja orjuuden yhdistyminen. Rasismista oli transatlanttisessa orjataloudessa käytännöllistä ja taloudellista hyötyä sen lisäksi, että se ideologisesti oikeutti orjuuden. Orjat olivat edullista työvoimaa. Myös moraalitalouden kannalta rodullisen rajan pystyttämine orjien ja isäntien välille oli edullista. Ankara kuri ja julmat rangaistukset eivät herättäneet suurta vastustusta, kun ne kohdistuivat mustiin orjiin, joiden vakuutettiin olevan alempiarvoisia. (Isaksson & Jokisalo 1998, 66- 68.) Rasismin ytimenä oli väite, että neekereitä voi ja oikeastaan heitä tulee pitää orjuudessa, koska he eivät kelpaa muuhun rotunsa, toisin sanoen muuttumattomana pidetyn perimänsä, luontonsa vuoksi. Selitys pelasti eurooppalaisten ja amerikkalaisten itseymmärryksen omasta moraalisuudestaan. (Isakson & Jokisalo 2005, 121.)

Jopa hekin, jotka eivät hyväksyneet orjuutta, saattoivat hyväksyä käsityksen afrikkalaisten toisenlaisesta tai alemmasta ihmisyydestä. 1700-luvun kolmella viimeisellä vuosikymmenellä orjanomistajat joutuivat uuteen tilanteeseen, kun orjuutta vastustava liike syntyi ja orjuutta ryhdyttiin muutenkin kritisoimaan voimakkaammin. Kiihtyneessä polemiikissa helpoin tapa puolustaa orjuutta oli rotuun ja rotueroihin viittaaminen. Pelättiin vapautettujen mustien lisääntymistä ja sen myötä veren sekoittumista. Orjuutta koskevien kiistojen edistyessä, orjuutta puolustavien kuvaukset afrikkalaisten elämäntavasta vain kärjistyivät ja loivat kuvan barbaarisesta, ihmissyönnin, verenvuodatuksen ja kurjuuden sävyttämästä elämäntavasta, johon verrattuna orjuus oli hyvä vaihtoehto. (Isaksson & Jokisalo 1998, 70- 72.)

Vaikka orjuus synnytti ja vahvisti rasismia, ei sen lakkauttamien sitä ainakaan välittömästi heikentänyt puhumattakaan, että se olisi kyseenalaistettu. Päinvastoin siirtomaiden kehitys orjuuden lakkauttamisen jälkeen lietsoi uudelleen keskustelun rotujen eroista ja vahvisti rasistista ilmapiiriä. Entiset orjat eivät voineet muuttua yhdellä iskulla vapaiksi työläisiksi tai talonpojiksi. Näyttikin siltä, että orjuuden puolustajat olivat olleet rasistisissa väitteissään oikeassa: Mustat eivät yksinkertaisesti kyenneet elämään vapaina ja sopeutumaan teolliseen ja sivistyneeseen yhteiskuntaan. (Isaksson & Jokisalo 1998, 78.) Myös orjuuden yhteiskunnallisten käytäntöjen jatkuminen piti yllä orjuuden vaikutuksia ja rasismia. Rotuerottelulait laillistivat ja sementoivat rotusyrjinnän vuosikymmeniksi, aina 1960-luvulle asti. (Isaksson & Jokisalo 2005, 121.)

Tieteellinen rasismi ja rotuteoriat

Klassiset rotuteoriat ja rotuluokitukset syntyivät 1700-luvulla uuden tieteellisen maailmankuvan ytimessä. Rotututkimus perustui muutamaan perusoletukseen, joista rakentui käsitteiden ja perusväittämien, teorioiden ja menetelmien järjestelmä. Näin muodostunut tiede väitti, että ihmiskunta on jakautunut selvärajaisiin ja pysyviin rotuihin, jotka eroavat toisistaan fyysisiltä ominaisuuksiltaan ja jotka voidaan kuvata tyyppeinä. Fyysisten ominaisuuksien, ennen kaikkea kallon mittojen ja kallon osien suhteiden, ei katsottu paljastavan vain rodun henkisiä ja kulttuurisia ominaisuuksia, vaan myös määräävän niitä. Sillä perusteella rodut järjestettiin fyysisten ja/tai psyykkisten ominaisuuksien perusteella hierarkiaksi. (Isaksson & Jokisalo 1998, 87, 136- 137.)

Rotudiskriminaatiota avoimesti julistavat teoriat kehitettiin täyteen kypsyyteen vasta valistusajan jälkeen (Isaksson & Jokisalo 1998, 104). Tunnetun Joseph Arthur Comte de Gobineau'n rotuteorian perusväittäjä oli näkemys rodusta tekijänä, joka määräsi kunkin kansan sivistyksen asteen, kulttuurin ja historian kulun. Rotu oli itsessään muuttumaton ja hän erotti ihmiskunnassa kolme pysyvästi eriarvoista rotua: mustat, keltaiset ja valkoiset. Näistä oli syntynyt sekoittumalla uusia rotuja. Vähäarvoisin rotu oli mustat, joiden fyysisiä piirteitä olivat matala, kalteva otsa ja henkisiä ominaisuuksia rajoittanut ajattelukyky, ahneus, impulsiivisuus, kiivaus ja moraalien ryhdittömyys. Gonineauilla oli yksi syy, joka määräsi sivistyksen asteen ja jonka muuttuminen sen myös tuhoaisi. Sivilisaation kohtalo riippui rodusta ja sen sekoittumisesta. (Isaksson & Jokisalo 1998, 122.)

Charles Darwin julkaisi vuonna 1859 kuuluisan teoksensa *Lajien synty*. Sen ytimenä on teoria, että lajit polveutuvat toisista lajeista luonnonvalinnan tuloksena. Se suosii niitä yksilöitä, jotka satunnaismuuntelussa ovat saaneet muita edullisimpia ominaisuuksia olemassaolon taisteluun. Taistelu ei ole ainoastaan veristä kamppailua saalistajien ja saaliiden tai lajitovereiden välillä, vaan myös sopeutumista kulloisiinkin olosuhteisiin. Parhaiten sopeutuneet, kelvöllisimmat, yksilöt kykenevät tuottamaan enemmän jälkeläisiä kuin ne lajitoverinsa, joilta tällaiset edulliset ominaisuudet puuttuvat. Yhdessä perinnöllisyyden kanssa luonnonvalinta synnyttää satunnaismuuntelussa tuloksista selväpiirteisiä muunnoksia, jotka vähitellen muuttuvat uusiksi lajeiksi. (Isaksson & Jokisalo 2005, 191.)

Darwinin soveltamista yhteiskuntaan nimitetään sosiaalidarwinismiksi. Siinä väitetään, että yksilöiden lisäksi luonnonvalinta kohdistuu ryhmiin. (Isaksson & Jokisalo 2005, 193, 203.) Ihmiskunta edistyi sen mukaan luonnonlain mukaisesti maailmanlaajuisessa olemassaolon taistelussa. Siinä voitaisi aina fyysisesti ja siveellisesti kelvollisin rotu. Edistyksen edellytyksenä nähtiin olevan rappeutuneiden ja alempiarvoisten rotujen tuhoutuminen. Historia oli jatkuva valintaprosessi, jossa sivilisatorinen kehitys saavuttaisi uusia edistysaskelia. Imperialismin voitiin siten 1800-luvun lopulla tulkita biologisesti väistämättömäksi prosessiksi, joka johtaa luonnonlain välttämättömyydellä alempien rotujen tuhoutumiseen. (Isaksson & Jokisalo 1998, 174.)

Rasismille kyettiin antamaan darwinismin avulla näennäisesti luonnontieteellinen ilmiasu, joka lisäsi rasististen ajatusrakennelmien painoarvoa huomattavasti. Ihmisrotujen eriarvoisuus voitiin nyt johtaa toisaalta evoluutioajatuksesta ja toisaalta sosiaalidarwinistisesta luonnon valinnan tulkinnasta. (Isaksson & Jokisalo 1998, 154.)

Rasismien käsite syntyy

Vaikka sanaa rasismi käytetään nykyään laajasti niin arkisessa, poliittisessa kuin akateemisessakin diskurssissa, sana on hyvin nuori. Se syntyi, kun rodun väittäminen biologiseksi tosiasiaksi joutui kriittisen arvioinnin kohteeksi. Tämä kritiikin kohde määrittyi sitten rasismiksi. Se liittyy myös kehityskulkuun, joka oli reaktiota fasismin nousuun Saksassa ja siihen tapaan, jolla Hitler ja Saksan natsipuolue käyttivät rodun käsitettä. Tämä nostatti niin tutkijoiden kuin poliittisten aktivistien syytökset rasismista. (Miles 1994, 66 – 68.)

Alkuperäinen rasismikäsite muotoutui siis 1930- ja 1940-lukujen erityisessä historiallisessa tilanteessa ja liittyi näiden vuosikymmenien poliittisiin kamppailuihin. Ensinnäkin rasismien käsitteen synty liittyi olennaisesti pyrkimykseen poistaa rotuajattelulta tieteen arvovalta. Samalla 1800-luvun tieteen tuote muuttui oletetusta tosiasiaista ideologiaksi. Rotuopista tuli rasismia. Rasismien käsite sai myös melkoista moraalista ja poliittista painoarvoa, koska siitä tuli nimilappu sellaisille rotua koskeville uskomuksille, joilla oikeutettiin syrjintä ja viime kädessä kansanmurha. Kun tietyt väittämät katsottiin rasistisiksi ja niiden esittäjät rasisteiksi, seurasi siitä, että nämä käsitteet ja henkilöt yhdistettiin Hitleriin ja fasismiin. Tämä historiallinen yhteys muovasi määritelmää niin, ettei se ollut mielekäs tuon yhteyden ulkopuolella. Valittava oli kaksi johtopäätöstä. Joko rasismi oli loppunut tai sitten rasismien määritelmää oli korjattava siten, että se rasismi ideologiana saattoi omaksua useita eri muotoja. (Miles 1994, 73 – 76.)

Tällä rasismien käsitteen alkuperäisellä määritelmällä oli taipumus kytkeytyä yhteen rodun käsitteen kanssa tavalla, joka teki rodusta hyväksyttävän. Tämä johtui siitä, että rasismien määritelmä rajoittui 1800-luvun diskurssiin rodusta. Näin rodun käsitteelle joko annettiin tieteellinen legitimointi tai sitä ei nimenomaisesti torjuttu juuri sillä perusteella, että se ei viitannut mihinkään todelliseen. Vaikka rasismi siis paljastettiin vääräksi opiksi torjumalla

epätieteellisenä se väite, että rotu määräsi kulttuurin, samalla kuitenkin myönnettiin, että ihmislaji jakaantuu kaikesta huolimatta rotuihin. (Miles 1994, 75.)

Teorioita biologisesta huonommuudesta toisteltiin 1960-luvulle tultaessa enää harvoin ja tietyt rotuerottelun muodot oli julistettu laittomiksi. Siirtomaavallan alaisina ja 1800-luvulla rotuteorian kohteina olleiden jälkeläiset olivat muuttaneet siirtomaista emämaahan, missä he olivat kerääntyneet huonoimpiin asuntoihin ja missä he tekivät etupäässä ruumiillista työtä. Niinpä huomio alkoi siirtyä pois rasismien ideologisista ilmauksista ja tahallisesta yksilöiden harjoittamasta syrjinnästä institutionaalisen rasismien suuntaan. (Miles 1994, 82.)

Institutionaalinen rasismi tunnistettiin siksi tekijäksi, joka ylläpiti mustien eriarvoisuutta. Näin rasismien merkitys laajentui. Rasismi viittasi kaikkiin niihin argumentteihin, jotka perustelivat ihmisryhmien eriarvoisuutta väittämällä, että ihmislaji muodostuu eri ryhmistä (esimerkiksi ikärasismi). Tähän rasismien merkityksen laajentumiseen liittyi sitä täydentävänä käsitteen alan kaventuminen. Rasismi alettiin määritellä vain valkoiseksi ilmiöksi. Rasismien käsitteestä tuli kiistanalainen ja se tuli mahdolliseksi määritellä monella eri tavalla. (Miles 1994, 65, 76, 81 - 82.)

1980-luvulta lähtien on puhuttu uusrasismista tai kulttuurisesta rasismista erotuksena rotuihin perustuvaan rasistiseen ideologiaan. Se julistaa kulttuuristen erojen säilymisen välttämättömyyttä biologisten perintötekijöiden merkityksen sijaan. Uusrasismissa eri etnisten ryhmien kulttuurien sekoittuminen nähdään vaarallisena ja perinteiden ja elämäntapojen erot sovittamattomina. (Antikainen 1997, 83.)

Kulttuurirasismissa puhutaan kulttuurisista eroista, jotka ovat syntyneet heimohistoriallisen kehityksen kuluessa. Näin jokaisella kansalla on siten omat ominaisuutensa, kykynsä ja kulttuurinsa, jotka ovat tulosta erilaisesta elinympäristöstä, heimohistoriasta ja kulttuurista. Enää ei puhuta rotujen tai eri etnisten ryhmien hierarkkisesta järjestyksestä, vaan eri ryhmien tasavertaisuudesta kaikessa erilaisuudessaan. (Jokisalo 2003, 25.)

Kansojen eloonjäämisen edellytyksenä on niiden oman kulttuurisen identiteetin säilyttämisen, ja sillä he perustelevat myös rasistisen ulkomaalaisvastaisuuden

universaalina luonnollisena toimintana. Rotujen sekoittumisen tilalle on yhdeksi aikamme päävaaroiksi nostettu kulttuurien sekoittuminen, koska kulttuurit degeneroituisivat maailmanlaajuisesti sivilisaatioksi ja sen mukana hajoaisi ihmiskunnan eloonjäämiselle elintärkeä moninaisuus. Rasismi on siten ihmisen luonnollinen puolustusmekanismi. (Jokisalo 2003, 25.)

Rasismi on nykyään liitetty myös ekoajatteluun. Tässä ulkomaalaisvastaisuus yhdistyy ympäristökysymyksiin. Liikaa ihmisiä tarkoittaa ekologisia ongelmia. Etnopluralismi tarjoaa oivan perustelun ekorasismille, jonka keskeinen lähtökohta on se, että ainoastaan asuinalueellaan syntynyt pystyy omaksumaan kansallisen kulttuurin, kansallisen identiteetin ja kotiseuturakkauden. Tämä on se perusta, jolta yksilö kykenee ja on halukas suojelemaan omaa ympäristöään ja kotimaansa luontoa. Vieraan kulttuurin ja identiteetin omaavalta ulkomaalaiselta se ei onnistu. (Jokisalo 2003, 23 – 24, 26.)

6.2 Suomalaisen rasismin historiaa

Rasismi on aina riippuvaista ajasta ja paikasta. Siksi kun tarkastelemme suomalaista rasismia, täytyy huomioida suomalainen konteksti. Ulkomaalaisten määrä nelinkertaistui 1990-luvulla. Ulkomaalaisten määrän kasvaessa tiedotusvälineet alkoivat levittää uhkakuvia ”elintasopakolaisten hallitsemattomasta tulvasta”, turvapaikanhakijoiden korkeasta elintasosta ja rikollisuuden sekä aidsin leviämisestä. (Jaakkola 1999, 15 – 16.) Nämä kuvat ovat tunnistettavissa keskustelusta.

Purette omaa nilkkaanne, kun pitää hienostella puku päällä. Vaikka kuinka yrittäisi olla suvaitsevainen, niin väkisin tuette sitä, että EHKÄ ette ole niitä ihmisiä joiden teidän kotimaastanne olisi turvaan pitänyt päästä. Ne joiden PITI, on jo kuolleita tai muuten pulassa. Heidän mielessään täällä tuskin olisi ensimmäisenä hienostelu puku päällä. (283)

Tämä osui samaan aikaan laman kanssa. Vuoden 1987 jälkeen taloudellinen tilanne heikentyi dramaattisesti ja työttömyys kasvoi vuoteen 1993 mennessä jopa 19 %:iin. Nämä yhteiskunnalliset tekijät selittänevät sen, että suhtautuminen maahanmuuttajiin kiristyi kaikissa väestöryhmissä. Maahanmuuttajien koettiin uhkaavan omaa sosioekonomista asemaa. (Jaakkola 1999, 15.)

Suomalaisten suhtautuminen maahanmuuttajiin on taloudellisen laman jälkeen muuttunut myönteisemmäksi. Se ei kuitenkaan ole yhtä myönteistä kuin ennen lamaa vuonna 1987. Asennemuutos liittyy työllisyyden paranemiseen ja kansainvälistymiseen. (Jaakkola 1999, 23, 25.)

Maahanmuuttajien näkemisen uhkana voi kuitenkin tulkita juontuvan kauempaa menneisyydestä kuin lamasta. Pertti Anttonen käyttää termiä puolustusellinen mentaliteetti kuvaamaan kansakuntaa kokoavaa ajatusta ja uskomusta, jonka mukaan Suomea ja suomalaisuutta uhataan ja sitä on siksi jatkuvasti puolustettava. Tämä on peräisin siitä, että tietyssä mielessä suomalaisten asuttama maa-alue on kautta aikojen ollut Ruotsin ja Venäjän raja. Tästä johtuen suomalaista valtion- ja kansakunnan muodostusta on historian saatossa leimannut pyrkimys rakentaa rajamaalle kulttuurista ja poliittista sisältöä, todistusta siitä, että kyseessä on oma sekä Ruotsista että Venäjästä eroava yksikkö. Maa-alueen ja sen väestön identiteettiä on siitä lähtien määrittänyt perustavalla tavalla maa-alueen rajojen ulkopuolella oleva voiman uhka. Tämä uhka ja pelko on synnyttänyt tarvetta puolustautumiseen ja itsensä identifioimiseen puolustajan roolin kautta. Suomi ja suomalaisuus on selittynyt näin ollen negaationa eli kieltona, ei sisällöllisesti, vaan viitteenä siitä mistä ne on erotettu. Viime aikoina tätä ulkopuolista uhkaa ovat luoneet Euroopan taloudellis-poliittinen intergroituminen, Neuvostoliiton ja sen valtapiirin hajoaminen sekä Naton laajeneminen itään. (P. Anttonen 1997, 52 - 53, 55.)

Tässä identifikaatiossa aiemmat puolustustilanteet sekä niistä kertovat kertomukset saavat symbolista merkitystä. Suomessa sankaruus onkin merkittävässä määrin sisä/ulkoryhmäsuhteen määrittämistä ja samalla sisäryhmän yhtenäisyyden luomista ja puolustamista. Sankariksi nousee esimerkiksi taistelemalla ulkoryhmää ja sen edustamaa uhkaa vastaan tai kilpailemalla voitokkaasti ulkoryhmien edustajien kanssa kansainvälisillä areenoilla. Suomessa sankarillistetaan sellaiset henkilöt, joiden katsotaan piirtävän Suomen maailmankartalle ja tämä tapahtuu joko ulkomailla tai välittömässä kanssakäymisessä ulkomaailman kanssa. (P. Anttonen 1997, 54.)

Miten sellaista ihmistä voi sanoa rassuksi tai rassukaksi joka vain vaalii oman maansa perinteitä eikä halua sen sekoittuvan täysin vastakkaisen kulttuurin kanssa. Ovatko kaikki sotiemme veteraanitkin rassukoita??? (518)

Äitini isä makaa sankarivainajien hautausmaalla, en siis koskaan oppinut tuntemaan äitini isää, mutta hän oli yksi niistä, joka taisteli hengellään tämän maan meille, suomalaisille. Isoäitini, isäni ja äitini tekivät töitä sodan jälkeisessä Suomessa rakensivat tämän maan meille. Sosiaaliturvan, turvallisuuden, rajat, hyvinvointivaltion. Tuolta tulee joku jostain missä elämä ei tunnu hyvältä. Missä pitäisi taistella oman maan hyvinvoinnin, tasa-arvon ja demokratian edestä. Vaatimaan tasa-arvoa ja etuuksia, jotka me olemme saaneet kalliisti maksettuna perintönä. Silloin keitti ja tämä henkilö sai kuulla kunniansa. (2)

Seuraavanlaisia kommentteja keskustelussa voi tarkastella suhteessa suomalaiseen historia- ja kansakuntakokemukseen ja erityisesti tähän liittyvään puolustumentaliteettiin. Rasismin voi nähdä kansallisia resursseja koskevana uhkakuvana. Esimerkiksi mustat miehet vievät naiset ja työpaikat. Mustien miesten pelkääminen ilmentää miesten kulttuuriin kuuluvaa miestenkeskistä todellista, kuviteltua tai symbolista taistelua naisista. Kysymys on pelosta, että kansallisina pidettävät resurssit menetetään ulkomaalaisille eli niille, joiden ei katsota kuuluvan kansalliseen kokonaisuuteen. Naiset mielletään seksuaalisuuden ja lisääntymisen kannalta hyödykkeiksi ja siten yhteisöllisiksi resursseiksi. Mies on puolustaja tai tarpeen vaatiessa hyökkääjä ja torjuu ne, jotka uhkaavat ”meidän” resurssejamme, maatamme (Suomi neito) ja naisiamme. Sekä sotaveteraaneilla että skineillä on sama päämäärä puolustaa omaa maa-aluetta ja kulttuuria. (P. Anttonen 1997, 60–63.)

7. Internetkeskustelu ja rasismi

Edellä olen esittänyt, miten rotuihin perustuva tapa hahmottaa maailmaa (kulttuurinen malli) syntyi ja miten siitä tuli tiedettä. Myöhemmin rotuteoriat osoitettiin tieteellisesti perusteettomiksi ja niitä alettiin nimittää rasismiksi. Sittemmin rasismin käsite on laajentunut sisältämään institutionaalisen ja kulttuurisen rasismin. Nykyisin tieteessä rasismi yleensä määritellään jokseenkin seuraavasti. Rasismi on uskomista periytyviin ominaisuuksiin, jotka tekevät jonkin ryhmän toista paremmaksi (Liebkind, 1994, 39). Seuraavassa tulkiten sitä, miten keskustelupalstalla puhutaan rasismista. Käsittelen myös sitä, millaisia syitä rasisteiksi itsensä määritelleet antavat rasismilleen. Tässä kohtaa haluan painottaa sitä, että tulkintani olen perustanut täysin kirjoittajien omiin määritelmiin. En ole lähtenyt määrittelemään kenenkään kirjoituksia rasistisiksi tai ei rasistisiksi, jos kirjoittaja itse ei niin tee. Kirjoittajan täytyy itse käyttää sanaa rasismi tai rasisti.

7.1 Rasismin määrittelemisen keskustelussa

Seuraavassa tarkastelen sitä, mitä keskusteluun osallistujille on rasismi. Analysoitavaksi olen ottanut vain kommentit, joissa kirjoittajat suoraan määrittelevät rasismia. Näitä kommentteja keskustelussa on yhteensä 14 kappaletta (36, 37, 94, 198, 305, 646, 671, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 673). Nämä kommentit eivät kuitenkaan ole ymmärrettävissä irrallisina. Tästä syystä aloitan tarkastelun kehystämällä kommentit, joka johdattaa varsinaiseen analyysiin.

Rasismin ymmärtämiseksi täytyy rasismista puhuminen liittää osaksi koko maahanmuuttajat keskustelua Suomi24 palstalla. Rasismi saa merkityksensä kun sen näkee suhteessa suvaitsevaisuuteen. Suvaitsevaisuutta palstalla edustavat ns. hyysärit. Hyysäri on termi, jota palstalla käytetään maahanmuuton kannattajista. Heitä kuvaillaan maailmanparantajiksi, jotka ovat valmiita auttamaan kaikkia hädässä olevia (179). Heidän kirjoitetaan pitävän itseään hyvinä ihmisinä, jotka haluavat auttaa kärsiviä, joiden kärsimyksen valkoiset eurooppalaiset ovat aiheuttaneet alkaen orjuudesta (180, 186).

Yleisesti ottaen hyysärien kirjoitetaan suhtautuvan asioihin tunneperäisesti (180). He ovat naiiveja ja hyväuskoisia (641). Jotkut hyysärit hyysäävät (auttavat maahanmuuttajia), koska ovat rakastuneen maahanmuuttajaan (188). Hyysärien oletetaan lähes poikkeuksetta olevan naisia. Keskustelussa onkin havaittavissa seksistisiä piirteitä kuten seuraava postaus tuo esille.

Suomalaiset naiset ovat saaneet liian suuren vallan yhteiskunnassamme. Naista ei ole luotu tekemään sellaisia jämäköitä päätöksiä joita pakolaispolitiikka vaatii. Maahanmuuttajien kanssa työskentelevistä suurin osa on naisia ja ei ole ollenkaan harvinaista, että auttaja rakastuu autettavaan. Muslimikulttuureissa päätöksenteon ja työskentelyn hoitavat pääasiassa miehet. Suomeen tullessaan he tapaavat naisia vastaavissa tehtävissä ja pyrkivät röyhkeästi käyttämään heitä hyväkseen. (10)

Rasismi ja maahanmuuton vastustaminen saa merkityksensä suhteessa hyysäreihin. Keskustelu on välillä kiivastakin sananvaihtoa näiden kahden puolen välillä. Kutsun tätä hyysäri-rasisti-diskurssiksi. Keskusteluun osallistuu lukumääräisesti rasisteja enemmän kuin hyysäreitä (103). Niitä harvoja herjataan, jotka ovat suvaitsevaisia. Keskustelussa maahanmuuton vastustaminen mielletään yleisesti samaksi asiaksi kuin rasismi, vaikka kaikki maahanmuuton vastustajat eivät olekaan rasisteja (294). Käytän tutkimuksessani myös samaa yleistystä ja puhun rasisteista hyysäreiden vastakohtana. Termien tarkoitus ei ole määritellä ketään rasistiksi tai hyysäriksi. Ne ovat keskustelusta tulkinnan kautta nousseita kategorioita, joiden tarkoitus on havainnollistaa keskustelua. Seuraavassa ote hyysäreiden ja rasistien välisestä keskustelusta.

Maahanmuutto on okei. Maahanmuuttajat kohtaavat tässä maassa uskomattoman määrän ennakkoluuloja. Eipä ihme että suomalainen jurous ajaa nämä mamut omiin ryhmiinsä. Niin metsä vastaa kuin sinne huudetaan!! (427)

On se niin naurettavaa, että tuollaisia vielä joku väittääkin, että vika on niissä, jotka tähän maahan ja Suomen kansaan kuuluvatkin. Taas pitää toistaa: Lue suhteelliset rikostilastot ja katso työttömyystilastoja kuinka hyvin nämä rikastuttajat edustavat ja kuinka ne edustavat niitä...totta kai heitä tuupataan muodon vuoksi kursseille jne. kun muuta ei voi...hoh hoijaaaa.. (428)

Eli juuri sitä juroutta mistä puhuin. Mitä järkeä hakea töitä Oxfordin yliopistostakaan saaduilla papereilla kun vastassa on otsasta kaljuuntuva, hikoileva, ylipainoinen henkilöstöpäällikkö jonka ainoa tiedonlähde maailmasta on iltalehden pikku-uutiset ja sarjakuvat. (429)

Mitä järkeä on hakea töitä jos ainoa tiedonlähde maailmasta on koraani? (430)

Hyysäri-rasisti diskurssissa keskeisellä sijalla on ns. monikulttuurisuusidealismi. Monikulttuurisuusidealismilla keskustelussa tarkoitetaan hyysäreiden edustamaa näkökulmaa, jonka mukaan monikulttuurisuus on tavoiteltavaa ja positiivinen asia. Rasistit uskovat edustavansa Suomen kansan enemmistön mielipidettä (104). Koska hyysärit ovat kuitenkin yhteiskunnan keskeisillä paikoilla, on monikulttuurisuuspolitiikka Suomen virallinen linja (191). Hyysäreiden katsotaan ajavan monikulttuurisuutta propagandan ja aivopesun muodossa.

Koulussa opetetaan suvaitsevaisuuden valheellista oppiainetta lapsille, päiväkodeissa sitä opetetaan jo sylivauvoille. Lehdistö kirjoittelee suvaitsevaisuudesta romanttisia tarinoita, yleensä tarinat on väritetty suvaitsevaisten luomilla käsityksillä kärsivistä, rakastettavista ja väärinymmärretyistä kansoista, roduista ja uhreista. Valtion kustantamia propagandatehtaita on ripoteltu ympäri Suomea, on monikulttuurisuuden puolesta puhuvia ilmaisia tapahtumia ja muita hienoja kissanristiäisiä. (641)

Hyysäreiden toimintaa saatetaan verrata fasismiin (528) tai kommunismiin (663). Molemmissa tapauksissa keskeistä on ajatus, että monikulttuurisuus ei anna ajatella toisin. Monikulttuurisuutta tai maahanmuuttajia ei voi kritisoida. Monien uskotaan olevan hyysäreiden takana sen takia, ettei heitä luultaisi rasisteiksi (249). Jotkut kirjoittajat käyttävät termiä vähemmistön diktatuuri kirjoittaessaan siitä, miten Suomea pakotetaan monikulttuuriseksi yhteiskunnaksi kysymättä kansan mielipidettä (530).

Aivopesun pointti on siinä että säännönmukaisesti esitetään maahanmuuttajamyönteinen kanta enemmistön mielipiteenä. Jos enemmistöä ei voida halutun kannan taakse saada, poimitaan jokin ryhmä, johon lukijan ajatellaan samaistuvan, esim. korkeasti koulutetut, hyvätuloiset tms. Vastakkaisen kannan edustajat maalataan niin mustalla värillä kuin kehdataan. Kuvio on selvä: mamumyönteinen tarkoittaa hyvää, älykästä ihmistä, mamuvastainen pahaa, tyhmää ja vaarallista ihmistä. (648)

Hyysäreiden kirjoitetaan kieltävän tosiasiat (178). Rasistien mielestä monikulttuurisuus ei voi toimia, mistä hyvänä esimerkkinä ovat Afrikan lukuisat sodat (657). Monikulttuurisuudesta seuraa vain sekasortoa ja rikollisuutta (295). Hyysärit eivät kuitenkaan suostu näkemään tosiasioita. Keskustelun aiheeksi usein nousee ulkomaalaisten tekemät rikokset, joita hyysäreiden katsotaan yrittävän peitellä ja selitellä syyttämällä suomalaisia (321). Tämä on osa monikulttuurisuuspropagandaa, jossa syrjitään suomalaisia

ja suositaan maahanmuuttajia. Rasismi yhdistetään valkoisten syyllistämiseen omasta menestyksestään verrattuna Afrikan kurjuuteen (666). Rasismi käännetään toisin päin, ja näin tekemällä ei tarvitse oikeastaan puhua rasismista. Kirjoitetaan valkoisesta rasismista (674). Monikulttuurisuuden kirjoitetaan näkevän kaiken ulkomaalaisen parempana kuin suomalaisuuden. On hienompaa olla musta afrikkalainen kuin valkoinen suomalainen (53.)

Hyysäreiden kieltäessä todellisuuden ja rakentaessa pakolla monikulttuurisuutta rasismi on ajatuksen vapautta (37). Rasistit näkevät, kuinka asiat todellisuudessa ovat. Tästä syystä maahanmuuttoa vastustavia yritetään sensuroida ja saada mahdollisimman huonoon valoon (316). Totuuden näkijöitä (monikulttuurisuus ei toimi) syytetään tietämättömyksi ja rasisteiksi (321).

Satu keisarin uusista vaatteista kuvaa osuvasti nykyistä keskustelua monikulttuurisuudesta ja sen siunauksellisuudesta. Sadun lopussa esiintyvä lapsi on tietenkin rasisti, joka uskaltaa sanoa niin kuin asia todellisuudessa on... (658)

Rasismi on myös sen tosiasian näkemistä, että maailmassa on erilaisia (erirotuisia) ja eriarvoisia ihmisiä (668). Rasismilla ajatellaan näin olevan tieteellinen perusta. Rotuja on olemassa, ja jokainen voi nähdä sen omilla silmillään ja kuulla omilla korvillaan (94.) Hyysärit yrittävät kuitenkin kieltää tämän tosiasian (643) ja he syöttävät monikulttuurisuuspropagandaa rotujen samanlaisuudesta (53). Rotujen kirjoitetaan myös määräävän käytöksen (349). Ulkonäön perusteella voidaan siten jo ennakolta tietää kuka sopeutuu Suomeen ja kuka ei (424).

Hyysäri-rasisti diskurssia leimaa tunne vastaan järkiajattelu. Hyysärit ajattelevat tunteella, rasistit järjellä. Hyysäreiden ei katsota ymmärtävän tekojensa todellisia seurauksia. Hyysäreiden toiminnan katsotaan uhkaavan maan turvallisuutta ja hyvinvointia. Maahanmuuttajien katsotaan tuovan mukanaan rikollisuutta ja yhteiskunnallista rappiota (296). Myös rahat joita maahanmuuttajille annetaan, ovat pois sairailta ja vanhuksilta ja näin omat jäävät heitteille (512).

Mamu on yhteiskunnan suojeleuksessa, hänellä on oikeus ilmaisiin asuntoihin, tulkkeihin, harkinnanvaraisiin toimeentulotukiin ja hänen kulttuurilleen tyypillisestä käytöksestä ei tuomita vaan rohkaistaan säilyttämään oma barbaarikulttuurinsa. Viime kädessä ryöstelevä mamu on viaton uhri joka kaipaa hyysäriin syyliä. (256)

Tässä vastakkainasettelussa rasismi saatetaan jopa mieltää luonnolliseksi ajattelutavaksi. On esimerkiksi luonnollista tuntea vihaa niitä kohtaan, jotka eivät ole sukulaisia (646). Saatetaan jopa sanoa, että kaikki rodut ovat rasistisia tavalla tai toisella (667), mutta rasismista syytetään vain valkoisia (642). Tässä yhteydessä rasismin merkitys laajenee hyvin laajaksi. Rasismi saattaa ulottua koskemaan kaikkea syrjintää (esimerkiksi ikärasismi), maahanmuuton vastustamista yleensä tai ennakkoluuloista suhteutumista. Kirjoitetaan, että jopa eläimet ovat rasisteja.

Eläinmaailmassa linnut pelkäävät luonnollisesti kissoja niiden ruokailullisten taipumusten takia, voidaanko siis sanoa että lintu joka pelkää tai syrjii kissaa sen varjolla, että uskoo sen olevan vaaraksi itselleen tai kumppanilleen syyllistyy rasismiin. Vaikka kyseessä on mitä ilmeisimmin puhdasta itsesuojelutoimintaa. Sama pätee luonnollisesti ihmismaailmaankin. Mustalaiset ovat hyvin tunnetusti kovia varastelemaan, voidaanko sanoa että kauppias joka ei päästä mustalaislaumaa liikkeeseensä syyllistyy rasismiin. Vaikka tosiasiaassa kauppias pyrkii suojelemaan omaisuuttaan, siis itsesuojeluvaisto tämäkin. Siis missä on itsesuojeluvaiston ja rasismin raja. Väittäisin että itsesuojeluvaisto on jokaisella, toisilla vahvempi toisilla heikompi. Näin ollen maapallolla ei ole yhtään ihmistä saatika eläintä joka voi kirkkain silmin väittää että ei ole rasisti. (198)

Rasismi liittyy omien etujen puolustamiseen, kun niitä uhataan (671). Rasismi yhdistyy myös oman maan ja kansan puolustamiseen (518). Tämä tuo esille suomalaista puolustusmentaliteettia, jota käsittelemme edellä. Suomalaisen on puolustauduttava ulkoa tulevaa uhkaa vastaan. Usein oman maan puolustamiseen liittyy näkemys ihmisten luontaisesta erilaisuudesta ja eriarvoisuudesta (668). Tämän ajattelutavan mukaan on ymmärrettävää haluta estää kehitykseltään alempana olevien ihmisten pääsy maahan, koska he aiheuttaisivat vain tuhoa. Pelätään kulttuurien sekoittumista. Tämä on kulttuurista rasismia.

Rasismikeskustelussa esiintyy monenlaisia ajatuksia rasismista, vaikka olenkin rakentanut yhtenäiseltä vaikuttavan diskurssin. Tutkijan on kuitenkin tehtävä näin luodakseen jonkinlaisen tulkinnan. Diskurssi ei ole yhtenäinen, vaan määrittelytapoja on monenlaisia. Keskustelussa esitettiin myös seuraavanlainen kommentti.

Rasismi on ajatuksellinen tai toiminnallinen malli, jossa vaikkapa ihmisten ulkonäön, fyysisten piirteiden, kielen tai kulttuurin erilaisuus oikeuttaa ihmisten eriarvoiseen kohteluun. Yleensä rasistiset mallit sisältävät perustavanlaatuisena ajatuksena jonkun rodun tai joidenkin rotujen ylivertaisuuden, joko kaikkiin muihin rotuihin tai tiettyihin muihin

rotuihin nähden. Mainitulla ylivertaisuudella perustellaan edelleen rodulliseen jakoon perustuvan ylivallan ajamista sekä rotuun perustuvaa syrjintää. (670)

7.2 Keskustelussa nousseet syyt rasismiin

Seuraavassa tarkastelen sitä, miksi kirjoittajista on tullut rasisteja. Analysoitavaksi olen ottanut vain kommentit, joissa kirjoittajat suoraan antavat syyn rasisisille mielipiteilleen. Näitä kommentteja koko keskustelussa oli yhteensä 21 kappaletta (1, 2, 3, 4, 12, 13, 16, 17, 27, 42, 43, 118, 324, 326, 570, 580, 582, 585, 655, 662, 688). Olen tässäkin pyrkinyt näkemään kommentit osana koko keskustelua.

Rasismia aiheuttaa maahanmuuttajien tekemät rikokset (1, 4, 17, 42, 324, 582, 585). Näissä seitsemässä kommentissa neljässä mainittiin seksuaalirikokset (1, 4, 17, 42), ryöstöt mainittiin kolmessa (1, 324, 582) ja väkivaltarikokset kahdessa (1, 42). Huomiota kiinnitettiin myös rikolliseen sosiaalijärjestelmämme hyväksikäyttöön ja laittomaan maahantuloon (43). Koko keskustelussa rikostilastoja lainattiin useissa postauksissa (18, 42, 320, 463). Tilastoiden avulla siten pyrittiin tekemään omasta kannasta hyvin perusteltu.

Maahanmuuttajat aiheuttavat rasismia omalla käytöksellään (12). Keskustelua voi tulkita siten, että maahanmuuttajat nähdään ennen kaikkea sosiaalisina. Heidän pitää tehdä niin kuin oikein ja elää niin, että kenelläkään ei ole mitään huomauttamista. Kun he eivät täytä suomalaista käyttäytymisen normia, aiheuttaa se paheksuntaa. Esimerkiksi he parkkeeraavat taloyhtiön pihalla varatuille paikoille (12), pitävät enemmän ääntä kuin suomalaiset (637), viettävät aikaansa kahviloissa jutustellen (2) tai eivät noudata järjestyssääntöjä (668). Tällaisten esimerkkien pohjalta päätellään, että kulttuurit ovat yhteen sovittamattomia (591).

Rasismia aiheuttaa myös se, että kirjoittajat kokevat, että maahanmuuttajilla on enemmän oikeuksia kuin suomalaisia. Maahanmuuttajien kirjoitetaan elävän yhteiskunnan kustannuksella. He saavat kaiken ilmaiseksi olematta päivääkään töissä (27.) Näin ollen heillä ei katsota olevan oikeuksia suomalaisiin resursseihin.

Rasismikeskustelussa puhuttiin paljon valkoisesta rasismista (4, 14, 65, 95, 96, 98, 193, 288, 579, 601, 637, 642, 653, 654, 661, 674, 690). Tällä keskustelussa tarkoitetaan sitä, että

maahanmuuttajia kohdellaan paremmin kuin suomalaisia. Heille annetaan esimerkiksi työpaikka vain sen takia, koska he ovat maahanmuuttajia (98). Maahanmuuttajien katsotaan tulevan Suomeen hyödyntämään järjestelmäämme ja sitten he vain rötöstelevät ja aiheuttavat ongelmia. Mistään ei kuitenkaan saa huomauttaa, koska se olisi rassistista (288.) Heillä on kuitenkin oikeus haukkua suomalaisia rasisteiksi pienimmästäkin syystä (601). Näiden liian suvaitsevaisten ihmisten (hyysäreiden) katsottiin myös aiheuttavan rasismia (570).

Olen huomannut, että uusi rasismin muoto Suomessa on valkoisten sisäinen rasismi, missä tummaihoisen nostetaan korokkeelle, että tumma pinta on syynä, että tummapintainen on syytön esim. rikoksiin. Tummapintaisen rikoksien takana on aina yhteiskunta ja hänen syrjäytymisensä...syy ei siis ole oma ollenkaan. Vasemmistoliberaali suomi pakkosyöttää suvaitsevaisuutta ja sulkee silmänsä mm. somalien katuryöstelylle. Syy on valkoisten kristittyjen yhteiskunnassa, mikä syrjii somaliparkaa. (96)

Rasismia puolusteltiin myös suomalaisen ”rodun” säilymisellä. Joissakin postauksissa tehtiin laskelmia siitä kuinka kauan vie, että suomalaisista tulee vähemmistö Suomessa, jos ulkomaalaisten määrä lisääntyy tietyn verran vuodessa (303). Kulttuureilla katsotaan näin olevan tietty keskeinen sisältö, joka on muuttumaton. Ulkomaalaisten katsotaan tuhoavan tämän suomalaisuuden.

Yksi syy rasismiin. Yksi syy miksi rasisteja on: jos ruskeasilmäinen tekee lapsen sinisilmäisen kanssa blondin kanssa, lapselle tulee ruskeat silmät. Oletteko muuten huomanneet että enemmistö heistä, jotka haluavat tänne lisää tummia pakolaisia asumaan, ovat itsekin jo ruskeasilmäisiä. Eli heille se on ihan sama minkälaisia lapsia he saavat. (662)

8. Toiseus

Toiseuden tutkimuksessa yksi merkittävimmistä teoksista on Edward Saidin *Orientalism* (1978). Said määrittelee orientalismin usealla tavalla. Ensinnäkin se on tietynlainen tapa ajatella Idästä, joka perustuu ontologiselle ja epistemologiselle erolle Idän ja Lännen välillä. Toiseksi se on Lännen tapa hallita, uudelleen rakentaa ja alistaa Itää. Kolmanneksi kyse on myös akateemisesta asiasta, koska jokainen joka opettaa, kirjoittaa tai tekee tutkimusta Idästä harjoittaa orientalisimia. Said tuo esille, että orientalismi on ideologinen diskurssi, jolla on vähemmän tekemistä sen kanssa, mitä Orientti (Itä) oikeasti on, kuin Meidän ja meidän kuvitelmiemme kanssa. (Said 1995, 2 – 3, 5, 12.)

Rasismille on ollut ominaista samalla tavalla Toiseuden luominen. Toiseuden keskiössä ei ole ollut se, millainen Toinen oikeasti, vaan se millainen Itse olen ja millainen on minun näkemykseni maailmasta. Tässä luvussa käsittelem ensin Toiseutta yleisesti. Sen jälkeen siirryn länsimaisen Toiseuden historiaan, jota rasismin historian läpikäyminen on pohjustanut. Käsittelem sitä, miten historian saatossa on representoitu afrikkalaisia ja miten heistä on tehty Toinen. Sitten tutkin afrikkalaisten representoimista ja Toiseutta maahanmuuttajat -keskustelussa.

8.1 Yleistä Toiseudesta

Vuorovaikutuksen puitteissa syntyvät ja toisintuvat osapuolten mielikuvat, uskomukset ja arviot Toisesta. Ne syntyvät selittämään niiden ihmisten ulkomuotoa ja käytöstä, joiden kanssa joudutaan tekemisiin, ja samalla hahmottamaan strategiaa kanssakäymiselle ja suhtautumisille. Tulokseksi tulee representaatioita Toisesta, mielikuvia ja uskomuksia. Näillä kategorisoidaan ihmisiä niiden erojen nojalla, joita Toisessa todella on tai joita hänessä nähdään, kun häntä verrataan itseen. Näin ollen Itsen ja Toisen välillä vallitsee dialektiikka, Toiseen liitetyt luonteenpiirteet heijastavat Itsen vastakkaisia luonteenpiirteitä, ja päinvastoin. (Miles 1994, 25.) Representaatioihin sisältyy aina valta merkitä, osoittaa ja luokitella. Se on symbolista valtaa esittää jokin tietyllä tavalla. (Hall 1999, 193.)

Toisen representoinnin prosessi johtaa hyväksymisen ja syrjimisensä dialektiikkaan. Kun väestöryhmään liitetään tietyt tunnusmerkit, jotta se voidaan luokitella ja erotella Toiseksi, niin luokittelijat asettavat samalla kriteerit, joiden perusteella Itse tulevat representoiduksi. Kun eurooppalaiset 1700–1800-luvulla määrittivät afrikkalaiset mustiksi ja villeiksi, he sulkivat nämä omasta maailmastaan ja representoivat Itsensä valkoisina ja sivistyneinä. Kun rodun diskurssia käytettiin syrjäyttämään ja tekemään Toisia alempiarvoiseksi, niin sama diskurssi auttoi nostamaan Itseä näiden Toisten yläpuolelle. (Miles 1994, 61.)

Voidaksemme ylipäätään toimia näytämme tarvitsevan erillisiä ja sisällyksekkäitä käsitteitä, joista monet ovat selkeän vastakkaisia joihinkin toisiin nähden. Tällaiset kaksinapaiset vastakohtaisuudet eli binaariset oppositiot näyttävät olevan perustana kaikille kielellisille ja symbolisille järjestelmille ja merkitysten tuottamiselle yleensäkin. (Hall 1999, 82.)

Eroilla on väliä, koska ne ovat välttämättömiä merkitysten kannalta. Ilman niitä merkityksiä ei voisi olla olemassa. Saussuren mukaan me emme tiedä, mitä musta tarkoittaa sen vuoksi, että olisi olemassa jokin mustan olemus, vaan siksi että voimme erottaa sen vastakohtaan valkoisesta. Merkitys rakentuu siten suhteille ja riippuu vastakohtien välisestä erosta. (Hall 1999, 153.)

Antropologisen selitysmallin mielestä eroilla on väliä myös siksi, että kulttuuri on riippuvaista siitä, että asioille annetaan merkitys jakamalla niitä erilaisiin positiioihin luokittelujärjestelmän sisällä. Erojen merkitseminen on siten kulttuuriksi kutsutun symbolisen luokittelujärjestelmän perusta. Binaariset oppositiot ovat kaiken luokittelun kannalta keskeisiä, koska asioiden välille on saatava selvä ero, jotta niitä olisi ylipäätään mahdollista luokitella. Esimerkiksi on vaikea sanoa milloin päivä todella muuttuu yöksi, mutta ero on tehtävä selväksi, jotta voi olla käsitteet päivä ja yö. (Hall 1999, 155 – 156.)

Erilaisuuden havaitseminen kuuluu kuitenkin osaltaan kaikkeen määrittelyyn, koska vastakohtat määrittävät loogisesti toisiaan (esim. yöllä ei ole valoisaa, toisin kuin päivällä). Toisesta voi kuitenkin muodostua myös vihollinen. Tämä ideologiseen erillisyyteen johtava toiseuttaminen käynnistyy, kun Itseä aletaan määrittellä suhteessa Toiseen, Toisen vastakohtana. Lopputuloksena on tietoinen, aktiivinen vastakuva. Viholliskuvia tulee niistä

vastakuvista, joiden uskotaan uhkaavan Itseä. (Vuorinen 2005, 247.) Toinen mielletään viholliseksi, kun arkipäivän maailma näyttäytyy nollasumma-pelinä, jossa vain toinen voi voittaa (Ruuskanen 2006, 25.) Muita, heikompia Toisia, sen sijaan uhkaa sulauttaminen valtakulttuuriin. (Vuorinen 2005, 247.)

Yhteiskuntatieteilijä Vilho Harle määrittelee viholliskuvan toisesta ryhmästä muodostetuksi, oman ryhmän jäsenten jakamaksi kaavamaiseksi käsitykseksi, joka kiistää toisen ryhmän jäsenten inhimilliset piirteet. Viholliskuva sisältää aina käsityksen toisen aggressiivisuudesta, väkivaltaisuudesta ja tuhoisuudesta. Toisen toimintaa selittää kielteisillä motiiveilla, ja omien toimien perustana ovat aina myönteiset motiivit. Viholliskuva syntyy ainoastaan silloin, kun meidät ja heidät ajatellaan perustavalla tavalla erilaisiksi. Ero mielletään usein hyvän ja pahan välisen taistelun heijastumaksi, jolloin hyvä yhdistetään meihin ja paha heihin. (Ruuskanen 2006, 25.)

Vihollisen luomisessa on kolme vaihetta: nimeäminen, oikeuttaminen ja mytologisointi. Nimeämiseen kuuluu halventava kieli, joka harvoin yksinkertaisesti kuvailee asioita, vaan se myös retorisesti tekee niistä vihollisia. Nimeämisen kautta tapahtuvasta leimaamisesta tehdään oikeuttamisen kautta pysyvää. Mytologisointi on myös eräällä tavalla leimaamista, sillä se osoittaa, miksi halvennetut ihmiset vääjäämättä käyttäytyvät juuri niin kuin käyttäytyvät. (Ruuskanen 2006, 26.)

Viholliskuviin liittyvät keskeisesti sosiaaliset stereotypiat. Niiden vastaparina toimivat sosiaaliset ideaalit. Esimerkkinä stereotyyppinen mies on laiska ja tyhmä ideaalinen mies on ahkera ja viisas. (Ruuskanen 2006, 26.) Tämä stereotyyppien ja ideaalien vastakkaisuus on selvästi havaittavissa keskustelussa. Afrikkalaisista maahanmuuttajista rakennetaan tietyllä tavalla viholliskuvaa. He ovat uhka suomalaisuudelle.

8.2 Länsimainen Toiseus

Länsi on historiallinen eikä suinkaan maantieteellinen rakennelma. Läntisellä tarkoitamme sellaista yhteiskuntaa, joka on kehittynyt, teollistunut, kaupungistunut, kapitalistinen, maallinen ja moderni. Nykyään minkä tahansa nämä piirteet omaavan yhteiskunnan voidaan sanoa kuuluvan länteen, sijaitsee se maantieteellisesti missä tahansa (hyvänä

esimerkkinä Japani). Niinpä sana läntinen on käytännössä synonyyminen sanan moderni kanssa. (Hall 1999, 78 – 79.)

Tämä lännen käsitys itsestään (identiteetti) ei muodostunut vain sisäisenä prosessina, joka vähitellen muovasi läntisen Euroopan maat tietynlaisiksi yhteiskunniksi, vaan myös sitä kautta, että Eurooppa tunsii itsensä erilaiseksi muihin maailmoihin nähden. Siis sitä kautta kuinka se alkoi representoida itseään suhteessa muihin. (Hall 1999, 82.) Tarkastelen seuraavaksi Toiseuden (afrikkalaisten) representoinnin pitkää historiaa. Sen läpi käyminen on tärkeää, jotta voimme ymmärtää tapaa, jolla representoimme afrikkalaisia nykyhetkessä.

Ristiretkien (1096 – 1291) merkitystä Euroopan historiassa, eurooppalaisen identiteetin ja kulttuurien kohtaamisen traditiossa on vaikea yliarvioida. Vaikutus ulottuu nykyaikaan, vaikka ristiretkien alkamisesta on yli 900 vuotta. Ristiretkien jättämien arpien ymmärtäminen on välttämätöntä aikakautena, jolloin erilaiset ihmiset kohtaavat globalisoituvassa maailmassa ja Euroopan metropoleissa. (Isakson & Jokisalo 2005, 12.)

Ristiretket synnyttivät uuden kristillisen tietoisuuden, joka erotti samalla länsimaisen kristillisen kulttuurin muusta ihmiskunnasta. Kristillinen identiteetti sai ristiretki-ideologian propagandasta muukalaisvihamielisen elementin ja ajatuksen länsimaisen kulttuurin ylivoimaisuudesta muihin nähden. Ajattelu vahvistui ja sai uusia piirteitä Euroopan ekspansio- ja siirtomaapolitiikan vuosisatoina. (Isakson & Jokisalo 2005, 22.)

Ristiretkipropagandassa riistettiin inhimillisyys ja ihmisuus muslimeilta ja juutalaisilta sekä myöhemmin slaaveilta. Heidät leimattiin elämellisiksi vihollisiksi, joiden surmaaminen oli oikeutettua. Näin valmistettiin kristillisen valkoisen herraihmissen astumista historian näyttämölle. Siirtomaaimperialismin aikana ajatus valkoisesta eurooppalaisesta herrarodusta saavutti täydellisyytensä, kun sitä vahvasti rasistinen ideologia. (Isakson & Jokisalo 2005, 24.)

Ristiretki aate sisälsi ajatuksen vääräuskoisten ja pakanoiden käännyttämisestä ja jopa hävittämisestä maailmasta. Sota islamia vastaan muuntuikin yleiseksi taisteluksi kristinuskon levittämisen, Euroopan kaupan ja vallan laajentamisen puolesta. (Isakson &

Jokisalo 2005, 22, 41) Toiseuden kohtaaminen muuttui luonteeltaan väkivaltaiseksi, joka korostui löytöretkien myötä. (Isakson & Jokisalo 1998, 32- 35.)

Käsityksemme Afrikasta ja afrikkalaisista ulottuvat kolonialismin ajan antropologien etnografioihin, Afrikan matkajien matkakertomuksiin ja lähetystyöntekijöiden kirjoituksiin. (Jordan 2000, 33.) Representoidessaan Toista matkailijat käyttivät omaa käsitystään normaaliudesta tunnistaakseen kohtaamiensa ihmisten ja heidän elintapansa epänormaalit ominaispiirteet. Afrikkaa kuvattaessa korostettiin täsmälleen niitä sikäläisen elämän puolia, jotka olivat lännelle vastenmielisimpiä ja pyrkivät peittämään yhteisen ihmisyyden merkit. Siten Toisen kielteinen representaatio oli osaltaan määrittämässä ja pönkittämässä niitä ominaisuuksia, joita pidettiin Itsen myönteisinä puolina. (Miles 1994, 38.)

Kaikessa eurooppalaiset vertasivat afrikkalaisia itseensä ja erityisesti ihon eri värisyys pisti silmään. Mustalla ja valkoisella värillä oli kulttuurissa vakiintuneet merkityksensä. Musta yhdistettiin pahuuteen ja vaaraan, kun taas valkoinen oli tämän vastakohta. (Jordan 2000, 35.) Ja kristinuskossa pimeys (musta) ja valo (valkoinen) olivat tärkeä pari. Kristinuskoa ei voisi kuvitellakaan ilman näitä: hyvyyttä ja pahuutta, valoa ja pimeyttä eikä ensimmäisen voittoa jälkimmäisestä. On siis loogista, että Afrikka, jossa ihmisten ihon väri on nähty niin määräävä, on nähty pimeänä ja mustana. Ja koska afrikkalaiset eivät tunteneet kristinuskoa, heidät luokiteltiin pakanoiksi. (Kaartinen 2004, 69.)

Eurooppalaisten ja afrikkalaisten varhaisimmista kosketuksista lähtien afrikkalaisten ihonväri ja alastomuus pantiin merkille erottavana tekijänä. Heitä kuvailtiin myös villi-ihmisiksi ja ihmissyöjiksi. (Miles 1994, 39 – 40.) Kannibalismista tuli barbarismin keskeinen symboli (Hall 1999, 121). Näin tehtiin eroa sivilisoituneisiin kansakuntiin ja villeihin barbaareihin.

Afrikkalaisiin liitettiin myös eläimellinen luonne. Mennessään Afrikkaan eurooppalaiset eivät vain kohdanneet outoja mustia ihmisiä vaan myös pedon, joka suuresti muistutti ihmistä, orangin (Jordan 2000, 42). Mustia onkin siitä lähtien verrattu apinoihin. Esiteollistuneessa yhteiskunnassa eläimellisyys oli kaikkea sitä, mikä oli inhimillisyyden vastapuoli. Uuden ajan alun Euroopassa eläimelliseksi miellettiin usein ja vaihtelevasti

naiset ja lapset, köyhät, lukutaidottomat, kurjat ja huonotapaiset. Hullut ja kulkurit olivat ehkä kaikkein eläimellisimpiä. Oli tietysti päivän selvää, että eläimellisyyttä tuli karttaa. Ja kun näin pidämme jotakin ryhmää eläimellisenä, kiellämme siltä järjellisyden ja ihmisyyden. (Kaartinen 2004, 78 – 80.)

Afrikkalaisia kuvattaessa mainittiin vahva seksuaalisuus. Afrikkalaisia naisia pidettiin erityisen paritteluhaluisina ja arveltiin, että miehillä oli tavattomat iso penis ja että he olivat erityisen mieskuntoisia ja himokkaita. (Miles 1994, 47.) Himon ajateltiin tekevän ihmistä eläimiä. Valistuksen aikana vihjattiin, että afrikkalaiset olivat sukupuoliyhteydessä apinoiden kanssa. Tämän todisteena pidettiin sitä, että afrikkalaiset miehet olivat osoittaneet kiinnostusta ja röyhkeyttä suhteessa valkoisiin naisiin, sekä sitä, että he olivat tietämättömiä, tyhmiä ja kykenemättömiä hallitsemaan himojaan. (Kaartinen 2004, 80.)

Tällä fyysisten ja eläimellisten tuntomerkkien korostamisella haluttiin levittää käsitystä villeyden tilassa elävistä afrikkalaisista. Määritelmä sijoitti afrikkalaiset huomattavasti eurooppalaisia alemmaksi ihmisten kehitystä kuvaavalla eurooppalaisten omalla asteikolla. Representoitaessa afrikkalainen toisena todistettiin alempiarvoisuutta ilmiänsun ja kulttuurin tunnuspiirteillä ja näin ollen afrikkalaisiin liitetty tila oli mittana eurooppalaisten edistymiselle ja sivilisaatiolle. (Miles 1994, 47, 50.)

Afrikkalaisen luonne esitettiin sekä myönteisenä että kielteisenä. Jotkut pitivät häntä laiskana, taikauskaisena, hurjana ja pelkurimaisena, jotkut jalona ja vanhempia ihmisiä kunnioittavana. Vaikka Euroopan yleinen mielipide pitikin barbaarisuuden ja villeyden tilaa kielteisenä, niin etenkin 1700-luvulla merkittävä vähemmistö katsoi sen ilmentävän moraalista ylemmyyttä. Afrikkalaista elämäntapaa pidettiin luonnollisempana, koska he elivät lähempänä luontoa (Miles 1994, 47.) Tästä jalon villin diskurssissa tuli lännessä laajalle levinneen ylihienostuneisuuden, uskonnolliseen tekopyhyyteen ja sosiaalisiin säätyjakoihin kohdistuneen kritiikin väline. (Hall 1999, 128).

Lähes koko 1600–1700-lukujen ajan afrikkalaisten erilaisuus selitettiin ympäristön merkitystä painottavilla argumenteilla. Väitettiin, että paahtava trooppinen aurinko joko poltti ihon tai aiheutti värin muutoksen ihon suojaksi. Ympäristöargumentit sisälsivät sen, että afrikkalaiseen liitetyt tunnuspiirteet olivat periaatteessa muuttuvia. Niinpä

ympäristötekijöiden korostajat kannattivat strategioita, joilla afrikkalaista sivistettäisiin: pakanaisuus ja villiys olivat olosuhteiden seurausta, joita voi muuttaa esimerkiksi lähetystyön ja plantaasituotannon avulla. (Miles 1994, 48 – 49.)

Eurooppalaisten representaatiot toisesta muuttuivat melkoisesti kulttuurin maallistuessa, tieteen levitessä ja saavuttaessa yhä selvemmän hegemonian. Tämän kehityksen myötä rodun käsite ilmaantui eurooppalaiseen ajatteluun 1700-luvun lopulla. Eurooppalaisiin representaatioihin toisesta sisältyvä tunne eroavuudesta tulkittiin nyt rodun eroavuudeksi, toisin sanoen ensisijaisesti biologiseksi ja luonnolliseksi eroavuudeksi, joka oli myötäsyttyinen ja muuttumaton. (Miles 1994, 51.) Mustat nähtiin sekä luonnostaan pakkotyöhön syntyneiksi ja ainoastaan siihen soveltuviksi että samanaikaisesti uppiniskaisen haluttomiksi tekemään luonteelleen sopivaa ja herrojen edunmukaista työtä (Hall 1999, 169).

Mustat olivat myös sisäsyntyisesti alkukantaisia, yksinkertaisia ja heiltä puuttui kulttuuri, mikä teki heistä jo perinnöllisesti kykenemättömiä sivistyneeseen hienostuneisuuteen. Valkoisten keskuudessa Kulttuuri oli Luonnon vastakohta. Mustien keskuudessa oletettiin että Kulttuuri on yhtä kuin Luonto. Primitivismistä (Kulttuuri) ja tummaihoisuudesta (Luonto) tuli keskenään toisiinsa vaihdettavia ominaisuuksia. (Hall 1999, 168 – 170.)

Tiivistäen voi sanoa, että eurooppalaisilla oli taipumus nähdä Toisessa idealisoitu tai vääristynyt kuva Itsestä. Siihen käytettiin seuraavia strategioita: idealisoiminen (paratiisi, jalo villi), halua ja halveksuntaa koskevien fantasioiden heijastaminen kohteisiin, kyvyttömyys tunnistaa ja kunnioittaa eroa (stereotypiat) sekä taipumus katsoa kaikkea eurooppalaisten kategorioiden ja normien lävitse ja nähdä erot läntisten havainto- ja esiintymismuotojen välityksellä. (Hall 1999, 122.)

8.3 Toiseuden rakentaminen keskustelussa

Seuraavassa tarkastelen Suomi24-keskustelua ja sitä, miten siellä representoidaan afrikkalaiset maahanmuuttajat ja heistä tehdään Toinen. Etsin vastausta siihen, millainen kulttuurinen malli paljastuu keskustelun taustalta. Afrikkalaisten kuvailemisessa on yhä havaittavissa samoja piirteitä, joiden mukaan afrikkalaisia on luokiteltu siirtomaa-ajasta

lähtien. Koko keskustelusta löytyi 53 kommenttia, joissa suoraan kirjoitettiin afrikkalaisista maahanmuuttajista. Perustan analyysini näihin kommentteihin. (21, 22, 30, 33, 59, 61, 71, 72, 80, 86, 89, 90, 91, 108, 109, 135, 153, 173, 174, 208, 217, 236, 250, 260, 279, 286, 290, 318, 327, 347, 348, 349, 391, 396, 397, 398, 399, 400, 402, 403, 404, 405, 447, 458, 453, 471, 480, 556, 557, 568, 569, 573, 624)

Afrikkalaisista tehdään Toisia luomalla heistä kuvaa älyllisesti vähemmän kyvykkäinä verrattuna suomalaisiin tai valkoisiin. Tämä tyhmyys saatetaan yhdistää rotuun, joka yhdessä kehittymättömämmän kulttuurin kanssa, tekee afrikkalaisista kyvyttömiä oppimaan asioita samalla tavoin kuin suomalaiset. Tästä syystä on afrikkalaisille maahanmuuttajille suunniteltava heille sopivia kursseja. (568.) Joissakin kommentteissa viitataan suoraan afrikkalaisten matalampaan älykkyysosamäärään, jonka voidaan katsoa olevan seurausta esimerkiksi ilmastosta ja elinolosuhteista, joiden takia afrikkalaisten ei ole tarvinnut ponnistella yhtä paljon kuin kylmemmillä ja karuimmilla seuduilla asuvien (21).

[Orjuudesta]Kun Afrikassa heimot söivät toisiansa ja sotivat keihäin joka viidakossa ja kylässä. Ovat vieläkin todella LEVOTTOMIA. Valkoiset tarjosivat näille paremman ruuan ja työtä. Huononikohan olot sittenkään, kun vaarana oli tulla syötäväksi Afrikassa. (217)

Tyhmyyteen liitetään joissakin postauksissa myös tietty huvittavuus. Afrikkalaisia saatetaan esimerkiksi pitää huvittavina, kun he ovat Suomessa niin sekaisin (59). He eivät osaa käyttäytyä suomalaisten tavoin, mikä saattaa suomalaisista olla hassua. Erilaisuus saattaa aiheuttaa myös hauskoja väärinymmärryksiä. Tämän huvittavuuden voi yhdistää toiseen läheisesti liittyvään ominaisuuteen. Afrikkalaiset ovat lapsellisia. Hall (1999, 198) esittää, että lapsellistamisen voi ymmärtää mustan miehen symboliseksi kastroimiseksi (maskuliinisuuden riistämiseksi).

Jos olet jutellut arabien ja somalien kanssa enemmänkin, olet varmaan huomannut kuinka usein he ovat lapsellisempia ja huomattavasti fyysisesti aggressiivisempia kuin suomalaiset. (348)

Afrikan köyhyyttä ja kehittymättömyyttä usein pidetään heidän omana syynään. He ovat tyhmiä ja laiskoja (90). Tämä yhdistetään puolestaan kulttuuriin, jossa ei arvosteta koulutusta eikä työntekoa (404). Kehittymättömyyden tilan katsotaan olevan pysyvä. Niin on aina ollut ja tulee aina olemaan. 60-luvulta mikään ei ole muuttunut Afrikassa (30).

Esittämällä asiat muuttumattomiksi, pyritään ominaisuuksien luonnollistamiseen. Hall (1999,169) sanoo, että luonnollistaminen on strategia, jonka tarkoituksena on kiinnittää eroja ja siten varmistaa niiden pysyvyys. Näin se on yritys pysäyttää merkitysten väistämätön liukuminen ja varmistaa sillä tavoin diskursiivinen sulkeuma.

Joo on ne tyhmiäkin mutta hyvin laiskoja he ovat. Jos muistelet historiaa, mustia ei saanut tekemään töitä kuin pakolla. Näin pitäisi toimia tänäkin päivänä, sillä työtätekevä kuukeli on harvinaisuus. (91)

Kuvaamalla näin afrikkalaiset kielteisesti voidaan myös tuoda esille suomalaisten ja valkoisten erinomaisuutta. Meidän kulttuurista tehdään parempi kuin heidän. Me olemme viisaita, he tyhmiä. Me olemme kehittyneitä, he eivät. Itse ja Toinen kuvataan vastakkaisilla ominaisuuksilla. Toisesta muodostuu Itsen peilikuva. Toista kuvataan sanoilla korruptoitunut, väkivaltainen ja sivistymätön (108).

Heillä ei ole minkäänlaista kokemusta sivistyneestä elämänmuodosta – odota vaan kun tekevät nuotion olohuoneeseen ja alkavat grillamaan naapurin koiraa!! (61)

Afrikkalaisiin liitetään seksuaalisuus, jota kuvaa uskomus afrikkalaisten miesten sukupuolielimen suuresta koosta (24). Seksuaalisuutta ei kuitenkaan nähdä myönteisessä valossa vaan siihen yhdistyvät eläimellinen himo ja raiskaaminen (458). Afrikkalaisia kuvataan eläinten käyttäytymistä muistuttavasti. Heidän kirjoitetaan esimerkiksi tarkkailevan suomalaisnaisia kuten peto saalistaan (405) tai sikiävät kuten kanit (112). Afrikkalaisten seksuaalista käyttäytymistä kuvatessa käytetään myös sanaa vietti (405). Tämän voi tulkita siten, että afrikkalaisten ei katsota voivan hallita käyttäytymistään. He toimivat viettien pohjalta, mikä asettuu älyn käytön vastakohtaksi. Viisaus ja äly liitetään puolestaan suomalaisin ja valkoisiin kuten edeltä on tullut esille.

Seksuaalisuuden kielteisesti näkemiin liittyy myös HIV, jonka todetaan olevan yleistä Afrikassa (71). Afrikkalaiset maahanmuuttajat tuovat sitten HIV-viruksen mukanaan Suomeen. HIV:n yleisyyden Afrikassa katsotaan kuvastavan Afrikan kehittymättömyyttä. Ilman valkoisia olisivat kuolleet jo kuolleet aidsiin (135)

Leung (2005, 38) kirjoittaa, että mustan ruumiin käyttäminen kuvaamaan seksuaalista poikkeavuutta on auttanut normalisoimaan valkoista seksuaalisuutta. Jos afrikkalaiset naiset

ovat syntyjään yliseksuaalisia, ei valkoinen nainen voi täyttää huoran roolia. Mustien seksuaalisuuden korostaminen on yksi alistamisen (disempower) strategioista.

Afrikkalaiset ja suomalaiset/valkoiset asetetaan vastakkain myös ulkonäön suhteen. Afrikkalaisia pidetään rumina (318). Heillä on rullahuulet, mulkosilmät ja lyttynenä (260) Tämä tuo esille omien luokittelukriteerien soveltamien Toisiin. He eivät vastaa meidän kauneusihanteita. Valkoista määritellään sen avulla, miten mustat siitä poikkeavat (Leung 2005, 39). Heistä tehdään Toisia myös nimittelyn avulla, joka kuvaa myös heidän ulkonäöllistä erilaisuutta. He ovat mutaturpia (529), örkkejä (457), keppejä ja lakuja (324).

On tärkeä huomata, että afrikkalaisista puhuttaessa yleensä erotetaan somalit ja muut afrikkalaiset. Somaleista kirjoitetaan huomattavasti kielteisempään sävyyn kuin muista afrikkalaisista.

Somalit mustaavat ihan kunniallistenkin neekereiden maineen, sen olen jopa kuullut näiden itsensä suusta sanottavan!!! (471)

Tuohon yhdyimme kaikki. On loukkaavaa puhua afrikkalaisista opiskelijoista ja somaleista samana päivänä... (480)

9. Rodullinen tieto valkoisista

Kuten olen usean otteeseen tuonut tutkimuksessani esille, Toista ei voi ymmärtää ilman Itseä. Näin ollen on rasismia tutkittaessa tutkittava myös valkoisuutta. Tässä tutkimuksessa minun ei ole mahdollista käsitellä aihetta kovinkaan syvällisesti. Otan sen kuitenkin esille osoittaakseni tutkimuksen tärkeyden. Nostan aineistostani esille suomalaisuuden ja valkoisuuden rakentamisen keskeisiä piirteitä. Luvun lopussa tarkastelen sitä, miten kulttuurin määrittäminen liittyy rasismiin.

Tutkimuksessani olen tuonut esille rodun käsitteen epätieteellisyyden. Vaikka käsitteelle ei olekaan tieteellisiä perusteluja, elää rotu sosiaalisena konstruktiona. Tästä syystä on mahdotonta välttyä puhumasta rodusta. Rotu on iskostunut syvälle ajattelumme, kuten keskustelustakin tulee ilmi.

Rotuja on! On esimerkiksi neekeri! Asia on päivänselvä. Väittääkö joku ettei neekereitä ole? (649)

Tästä syystä joudun käyttämään käsitteitä rotu ja rodullinen tieto tai rotutieto. Huomioitava on, että tässä yhteydessä tarkoitan rodulla ainoastaan sosiaalista konstruktiota enkä biologista faktaa.

9.1 Valkoisuus ja ei-valkoisuus

Rotuja koskeva tieto on keskeisellä sijalla järjestäessämme maailmaa. Kuitenkin lähes yksinomaan rotu liitetään ei-valkoisiin. Valkoisten ei-rodullisuus tulee esille esimerkiksi siinä, että valkoisuutta ei mainita. Me valkoiset puhumme mustista naapureistamme ja työtovereistamme, mutta emme juuri koskaan mainitse valkoisen naapurin tai työtoverin valkoisuutta. Taustalla piilee ajatus, että valkoiset ihmiset ovat ”vain” ihmisiä, mikä ei ole kaukana ajatuksesta, että värilliset ovat jotain muuta. Ei ole olemassa korkeampaa asemaa kuin olla ”vain” ihminen. Vaatia valtaa on sanoa puhuvansa koko ihmiskunnan puolesta. Valkoiset ihmiset voivat tehdä niin, mutta rodulliset eivät. He voivat puhua vain rotunsa

puolesta. Sen sijaan koska valkoiset ovat ei-rodullisia, heidän automaattisesti ajatellaan puhuvan koko ihmiskunnan puolesta. Kun valkoiset puhuvat jatkuvasti ihmisistä yleensä, he itse asiassa puhuvatkin vain valkoisista. (Dyer 2000, 539 – 541.)

Valkoisten ei-rodullisuudessa on siis kyse vallasta (Dyer 2000, 539). Valtaa harjoitetaan nimeämällä ja arvioimalla. Nimeämällä tai kieltäytymällä nimeämästä olemassaolo ja tärkeys vahvistetaan tai kielletään ja asioista tehdään näkyviä tai näkymättömiä. Nimeäminen kieltää nimettyjen itsenäisyyden ja asettaa nimetyt nimeäjien vallan, hallinnan ja auktoriteetin alaisiksi. Kun järjestys kerran määritellään, sitä täytyy ylläpitää. Tähän tarvitaan rodullista tietoa (luonteenpiirteistä, kulttuurista, historiasta jne.). Rotutieto tuottaa erilaisuutta toimimalla ajattelun lähtökohtana (ennakko-oletuksena). Se legitimoii vallan. (Goldengerg 2000, 154 - 155.)

Etuoikeus valkoisena olemisessa ei suinkaan ole se, että valkoisia stereotyyppitetään suhteessa valkoisuuteen. Päinvastoin valkoisia stereotyyppitetään sukupuolen, seksuaalisuuden, kansalaisuuden ja luokan mukaan. Valkoisuus käyttää stereotyyppioissaan kaikkia muita sosiaalisia kategorioita paitsi rotua. Olla normaali, jopa normaalista poikkeava (esim. homoseksuaali), on olla valkoinen. Valkoiset nähdään ennen kaikkea yksilöinä, kun taas muita määrittää ensisijaisesti heidän ei-valkoisuutensa. (Dyer 2000, 543.)

Valkoisuuden näkymättömyyteen liittyy se, että valkoiset saattavat tuntea itsensä uhreiksi. Huomio kiinnittyy ei-valkoisiin ja valkoiset jätetään ulkopuolelle. Tästä näkökulmasta valkoisuus ei ole etu, vaan lähinnä taakka, jota me valkoiset emme pyytäneet. Valkoisuuteen liittyy syyllisyys siitä, mitä valkoiset ovat tehneet ei-valkoisille historian saatossa ja tekevät yhä. (Dyer 2000, 542.)

9.2 Suomalaisuus ja valkoisuus keskustelussa

Tämä valkoisuuden ja samalla suomalaisuuden poissaolo tulee esille myös keskustelussa. Valkoisista ja suomalaisista kirjoitetaan lähinnä maahanmuuttajien kautta negatiivien avulla. Kirjoitetaan vähemmän kehittyneistä maista, jolloin Suomi voidaan luokitella kehittyneeksi (269). Suomi kuvataan sivistyneeksi maaksi, jonne ei ihan ketä tahansa pitäisi

päästää, koska kansaluonteista on eroja kuin viineissä (331). Suomalaisia kuvaillaan älykkäiksi, jota tukemaan viitataan esimerkiksi Nokian menestystarinaa (549). Viitataan myös afrikkalaisten huonompaan geeniperimään (676).

Päätelmien mukaan surkein valkoinen luuseri omaa aina korkean sosiaaliluokan neekerin ominaisuudet, jopa paremmat. Rodut ja älykkyys ovat osin perinnöllisiä. (568)

Afrikkalaisten maahanmuuttajien, joiden katsotaan olevan kulttuurisesti ja älyllisesti alemmalla tasolla, pelätään tuhoavan kehityksen ja aiheuttavan kaiken taantumisen (328). Hyvinvoinnin katsotaan olevan vaakalaudalla maahanmuuttajien vuoksi (574). Tämä keskustelu liittyy usein keskusteluun monikulttuurisuudesta. Yksikulttuurisuus antoi turvallisuutta, varmuutta ja hyvinvointia (63). Monikulttuurisuus tuo puolestaan mukanaan rikollisuutta, ghattoutumista ja sekasortoa (295). Monikulttuurisuuden ei uskota voivan toimia (292)

Jos ei kykene irtautumaan mädättävästä islamilaisesta tai afrikkalaisesta kulttuuristaan eroon, niin on aivan turhaa ja raukkamaista syytellä työtä ja koulutusta arvostavaa valtakulttuuria mistään. Täällä arvostetaan ahkeruutta ja rehellistä elämää, omaa vapaata uskontoa, johon kuuluu ystävällisyys eikä mitään aivopesun tuloksena saamaa uskontoa ja sen tuomaa elämäntyyliä tai alkeellisia tapoja. (556)

Keskustelusta tulee selvästi esille se, että yleisesti suomalainen määritellään valkoiseksi. Suomalaisuuden ei katsota olevan sama asia kuin kansalaisuus. Vaikka valtion virkamiehet myöntäisivätkin afrikkalaisille maahanmuuttajille kansalaisuuden, ei sen katsota tekevän heistä suomalaisia (591).

Nuo [äiti suomalainen, isä arabi] lapset eivät ole suomalaisia. Heidät sekä heidät maailmaan pukanneet tulisi heittää pikimmiten ulos Suomesta. (344)

Suomalaisuutta rakennetaan sotahistorian avulla. Suomalaiset taistelivat kuolemaan asti perheensä, omaisuutensa ja kotimaansa puolesta, vaikka voitonmahdollisuuden olivat olemattomat (327). Sodan jälkeen suomalaiset ottivat lusikan kouraan ja rakensivat Suomen uudelleen (54). Näin suomalaisista muodostuu kuva urheasta, peräänantamattomasta ja ahkerasta kansasta. Afrikassa puolestaan sodat jatkuvat vuosikymmenistä toiseen (54).

Ihmiset ovat heikkoja ja pakenevat eivätkä jää taistelemaan kotimaansa puolesta (327). Esille tulee taas vastakohtaisuus.

Suomalaiset tekevät ahkerasti töitä (570) ja maksavat veroja (43). Suomalaiset ovat kovalla työllä rakentaneet hyvinvointivaltion (569). Suomalaiset ovat rehellisiä toisin kuin maahanmuuttajat, jotka tekevät rikoksia ja käyttävät hyväksi yhteiskuntaamme (280).

Vaikka ne suomalaiset juopotkaan eivät ole mitään yhteiskunnan tukirankaa, eivät he sentään lähde loisimaan toisiin maihin. (392)

Aineistosta nousee esille myös ajatus, että maassa maan tavalla. Suomessa kuuluu noudattaa suomalaisia tapoja, joihin maahanmuuttajien on sopeuduttava tai he voivat mennä takaisin sinne, mistä ovat tulleetkin (195). Suomi kuuluu suomalaisille ja sellaisena sen tulisikin pysyä (684).

Pitäisikö meidän alistua maahanmuuttajien aggressiiviseen omien etujensa ajatteluun ja heidän kulttuurinsa palvontaan vai pitää oma kulttuurimme sellaisenaan kun se on ollut useita satoja vuosia. Eikö se ole alkuperäisväestön oikeus, elää ja olla niin kuin he ovat eläneet? (181)

Maahanmuuttajien katsotaan uhkaavan tätä suomalaisuutta, koska he eivät halua omaksua suomalaista elämäntapaa ja kulttuuria (428). Kun suomalaiset joutuvat sopeutumaan maahanmuuttajiin, tuhoaa se suomalaista kulttuuria (92). Omat juuret ja identiteetti unohdetaan (528) ja suomalaisuutta ei pidetä enää minään (328). Pelätään, että suomalaisuus menetetään maahanmuuttajien myötä. Monikulttuurisuuden kannattajien katsotaan haluavan tuhota Suomen kansan (57).

Suomalaisuus tarkoittaa niin kulttuuria kuin ”rotuakin”. Suomalaisen rodun säilymisen ainoana turvapaikkana pidetään pohjoista Suomea (328). Lapsia toivotaan tehtävän enemmän suomalaisvoimin, jotta Suomen kansan jatkumo olisi turvattu (363). Suomalaisia naisia, jotka tekevät lapsia toisen rotuisten kanssa, syytetään maanpetturuudesta (451).

On todella turhauttavaa lukea jonkun suomalaisen ehdoin tahdoin tuhlaavan maailmalaajuisesti harvinaisia vaaleita geenejä tuolla tavalla. Alkuperäiseurooppalaisten

pitäisi tehdä lapsia vain kaltaistensa kanssa että diversiteetti ihmisten ulkonäössä säilyisi. (364)

Suomalaiset vähemmistöksi Suomessa. Kun maahanmuuttajien kiihtyvä tulo 22 000 vuonna 2005 jatkuu ollen 50 000 vuodessa 2010, voidaan laskea että maahanmuuttajien ja muunkielisten määrä vuonna 2050 on noin 3 miljoonaa ja suomenkielisten alle 3 miljoonaa. (303)

Ajatusten taustalla, että maahanmuuttajat uhkaavat suomalaisuutta, on kulttuurien näkeminen selväraja- ja kokonaisuuksina. Suomalaisuudella ajatellaan olevan tietty muuttumaton ydin, jonka pelätään katoavan maahanmuuttajien kulttuurien sekoittuessa siihen. Tämä sekoittuminen tarkoittaa suomalaisuuden sukupuuttoon kuolemista. Seuraavaksi käsittelemme lyhyesti erilaisia tapoja nähdä kulttuuri.

9.3 Kulttuurin käsite ja rasismi

Kulttuurin käsite ei ole pelkästään tutkimuksen analyttinen työkalu, vaan yliopistoja ympäröivässä yhteiskunnassa siitä on tullut yhä laajemmin levinyt ja yleisemmin käytetty sana jopa siinä määrin, että sitä käytetään mitä erilaisimpien erojen ja konfliktien yleisselityksenä. Kulttuurintutkijat ovat valinneet sen, mitä ovat tutkineet kulttuurina ja ovat siten luoneet omilla kuvauksillaan käsitystä siitä, mikä on kulttuuria. Tällä tavoin tutkittavaa ilmiötä samalla luodaan koko ajan. (M. Anttonen 1999, 197.)

Robert M. Keesingin ja Robert Borofskyn mukaan meidän nykyaikainen kulttuuri-identiteetin käsitteemme on peräisin 1800-luvun eurooppalaisesta kulttuurinationalismista, jota ilmaistaan intensiivisenä etnisten juurien ja kansan alkuperän sekä kulttuuritraditioiden etsimisellä. Kansallisuusaatteen ja nationalismin kanssa samanaikainen ilmiö oli kolonialismi, jonka yhteydessä eurooppalaiset siirtomaavallat alkoivat tehdä antropologisia tutkimuksia alusmaihinsa kuuluvien kansojen parissa. Monistakin (poliittisista, taloudellisista) syistä oli tärkeää esittää kolonisoidut yhteisöt erilaisina ja Toisina. Tällaista toiseuden kulttuurista konstruktioita erilaisuutena on luonnehdittu eurooppalaiseen ajatteluun sopivaksi länsimaiseksi ilmiöksi. Kulttuurin käsitteen avulla luotiin erilaisuuden käsite. (M. Anttonen 1999, 200–201.)

Aikaisempien kulttuurimääritelmien yhteinen piirre on ollut kulttuurien käsittäminen yhtenäiseksi eli koherentiksi. Tämä koheesio on syntynyt sekä ulkoisten tekijöiden että sisäisten tekijöiden vaikutuksesta. Kulttuurin koheesioon vaikuttavista sisäisistä tekijöistä on perinteisesti erotettu analyyttisesti kahdet käsitteelliset mallit. Spencerin, Durkheimin ja Radcliffe-Brownin orgaaniset mallit perustuvat biologiseen analogiaan. Niissä sosiaaliset instituutiot nähtiin toinen toisistaan riippuvaisina ja toisiaan tukien sosiaalista järjestystä ylläpitävinä, vakautta ja integraatiota luovina. Boasin, Sapirin ja Lévi-Straussin lingvistiset mallit puolestaan selittävät kulttuurisen analyysin lingvistiikasta lainatuilla käsitteellisillä viitekehyksillä. Näkökulmat eivät kuitenkaan ole yhdenmukaisia. Lévi-Strauss on painottanut lingvistikasta analyysistä kulttuuria ja kieltä kommunikaatiokoodina. Benedict sovelsi kielen malleja kulttuurin malleiksi eli hahmoiksi. (M. Anttonen 1999, 199.)

Tähän kulttuurikäsitteeseen kuuluu taipumus ylikorostaa alkukantaisten yhteisöjen kulttuurin homogeenisuutta ja nähdä heterogeenisuus ainoastaan monimutkaisten yhteiskuntien piirteinä. Essentialisoiminen ja refisoiminen liittyvät homogenisoivien kulttuuri- käsitteiden näkemykseen. Essentialisoimisella tarkoitetaan kulttuurin käsitteellistä yksinkertaistamista ja tietyn aidon, todellisten ja alkuperäisen kulttuurin olemuksen ja tällaisten kulttuuripiirteiden määrittelemistä. Refisointi on puolestaan olettautunut kulttuurin tietyistä pysyvistä piirteistä. (M. Anttonen 1999, 201, 203 – 204.)

Antropologit ovat viimeisten 20 vuoden ajan kiistelleet kiivaasti siitä, mitä kulttuuri on ja miten se pitäisi käsitteellistää (Rastas 2005, 26). Se minkä monet antropologit nykyisin hyväksyvät on, että kulttuuri viittaa oppimisen tai omaksumisen kautta hankittujen tietojen ja kokemusten järjestelmään. Tämä tieto täytyy siirtää yhteisössä sukupolvelta toiselle. (Vikan 2002, 80.)

Eräänlainen populaariversio vanhemmasta antropologisesta kulttuurikäsitteestä elää sitkeästi. Sen mukaan maailma jakaantuu selvärajaisiin kulttuuriin yksiköihin, ja kukin yksilö sosiaalistuu oman kulttuurinsa jäseneksi niin, että tuo erityinen kulttuuri ohjaa hänen tapansa elää ja tehdä valintoja. Tällainen tapa ymmärtää kulttuuri tuottaa usein niin kutsutun kulttuurifundamentalistisen tulkinnan. Maailman ajatellaan jakautuvan selvärajaisiin, oman logiikkansa mukaisesti toimiviin ja toisensa poissulkeviin kulttuureihin. Tämän käsityksen mukaan kulttuurit ovat yhteismitattomia. Tällaisesta

kulttuurien erottelusta seuraa usein myös sellainen tulkinta, jossa toisten kulttuurin jäsenet näyttävät olevan tiukemmin kulttuuriensa vankeja kuin katsoja itse. Näin ollen toisilla on ikään kuin enemmän kulttuuria kuin toisilla. (Rastas 2005, 26 – 28)

Kulttuurit eivät kuitenkaan ole selvärajaisia yksiköitä. On paljon ihmisiä, jotka eivät identifioitu vain yhden kulttuurisen ryhmän jäseneksi. Myös kulttuuristen ryhmien jäsenet (miehet, naiset, lapset, homot, heterot...) ovat erilaisissa asemissa suhteessa kulttuuriin käytäntöihin. Kulttuurille on tyypillistä muutos, uusien vaikutteiden omaksuminen osaksi vanhaa. Mikään kulttuuri ei tarjoa jäsenilleen valmista käsikirjoitusta. Kulttuurit ovat pikemminkin joustavia repertuaareja. (Rastas 2005, 29)

Kulturalisoiminen lähtee essentialistisesta käsityksestä, jossa staattiseksi, determinoiduksi ja hyvin rajatuksi kokonaisuudeksi ymmärrettynä kulttuuria käytetään selittämään ihmisten käyttäytymistä, persoonallisuutta ja sosiaalista identifikaatiota. Vetoaminen ihmisten kulttuuriin heidän käyttäytymisensä perusteluna on siis kulturisoiva selitys. Samaten modernit myyttiset käsitykset kulttuurisesta, poliittisesta ja historiallisesta identiteetistä ovat kulturalismia. (M. Anttonen 1999, 210.)

Kulttuurista on tullut este ymmärtämiselle. Sitä käytetään puolustelemaan mitä erialisimpia intressejä. Kun mies on hakannut vaimonsa, hän puolustautuu sanomalla, että se on hänen kulttuuriaan. Kun suomalaisen ei anneta naida ulkomaalaista, sanotaan sitä rasismiksi, mutta kun ulkomaalaisen ei anneta naida suomalaista, on se kulttuuria. (Vikan 2002, 45, 79, 175.)

Kulttuurista on tulossa uusi rodun käsite. Kulttuuri toimii samaan tapaan kuin rasismi. Me käytämme käsitettä puhuessamme muista, mutta emme itsestämme. Se saa myös halventavan sävyn. Kulttuurista on tullut eksoottisuuden ja vieraan merkki. Emme puhu kulttuurista, jos afrikkalainen käyttäytyy kuten me. Puhumme kulttuurista vain silloin kun hän on erilainen ja vieras. (Vikan 2002, 80 – 82.)

10. Pohdinta

Lähdin tutkimuksessani liikkeelle tarkastelemalla maahanmuuton vastustamista kognitiivisen antropologian ja luokittelamisen näkökulmasta. Oletin, että luokitseminen on ihmisen perustavanlaatuisen kognitiivinen keino käsitellä tietoja. Todellisuus on kaaos, jota luokittamalla ihmiset tekevät siitä ymmärrettävän ja hallittavan. Järjestys perustuu aina valintoihin, jossa rajattomista mahdollisuuksista otetaan käyttöön vain tietyt suhteet tai samankaltaisuudet. Tämä tarkoittaa sitä, että aina jotain jää kulttuurisen maailmamme ulkopuolelle. Se mitä tämä järjestys sulkee sisäänsä, voi olla olemassa vain suhteessa siihen, mitä se sulkee ulkopuolelle. Ulkopuolelle jääneet asiat myös uhkaavat luotua järjestystä, koska jos ne päästetään sisälle, järjestys muuttuu. Tästä syystä rajaa on jatkuvasti ylläpidettävä. Tämä ei tarkoita sitä, että järjestys ei voi muuttua ja että sen on koko ajan torjuttava kaikki ulkopuoliset asiat. Ulkopuolisista asioista voi tulla osa järjestelmää ja järjestelmä voi mukautua käsittämään uusia asioita, mutta vain tiettyyn rajaan asti. Jos järjestelmä muuttuu koko ajan ja rajat hämärtyvät liikaa muuttuu kaikki samaksi kaaokseksi, josta yritettiin päästä eroon järjestämisen avulla.

Kun luokittelemme jotkin asiat järjestelmäämme kuulumattomiksi, arvotamme ne samalla kielteisesti. Ne asiat, jotka hyväksymme järjestelmäämme, saavat myönteisen arvioinnin. Etnosentrismi vahvistaa tätä luokittelua pitämällä oman yhteisön tapoja oikeina ja muiden väärinä. Näin etnosentrismi ylläpitää rajaa muihin. Etnosentrismi ilmenee stereotyyppioina. Stereotyyppistäminen pelkistää, olemuksellistaa ja luonnollistaa sekä jähmettää eroja. Stereotyyppit luovat tietynlaisia mielikuvia, jotka puolestaan vahvistavat rajoja. Näin ne synnyttävät ennakkoluuloja Toista kohtaan. Ennakkoluulot ylläpitävät sosiaalista etäisyyttä, koska ne estävät Toiseen tutustumisen. Näin järjestyksemme pysyy muuttumattomana.

Tältä pohjalta sosiaalisen maailman jakamisen etnisiin ryhmiin voi nähdä yrityksenä tehdä maailmasta luokittelamisen avulla ymmärrettävän. Tämä on myös seurausta ihmisen itsetietoisuudesta. Itsetietoisuus ja tieto siitä, että itse ei ole ei-itse ja kyky refleksiiviseen itsetietoisuuteen ovat kaikki sosiaalisen kanssakäymisen tuotteita. Ne ovat kaikki myös

ominaisuuksia, jotka erottavat ihmisen eläimestä. Sen seurauksena, että kykenemme olemaan ihmisiä ja omaamaan itsetietoisuuden, täytyy meidän erottaa itse muista. Tällä peruserottelulla tai -luokittelulla itseen ja muihin on sosiaalinen vastine – erottelu meihin ja muihin (Augoustinos & Walker 1995, 107 - 108). Tämä erottautuminen muista on identiteettimme perusta. Tässä mielessä Toinen on myös osa Itseä, koska Itse määrittää suhteessa Toiseen.

Etnosentrismi, negatiiviset stereotypiat Toisesta tai ennakkoluuloinen suhtautuminen maahanmuuttajiin eivät kuitenkaan sinällään ole rasismia. Tutkimuksessani toin esille, että rasismi sosiaalisen kategorisoinnin tapa, jossa hyödynnetään etnisiä eroja. Se liittyy aina tiettyyn historialliseen tilanteeseen, jossa jokin etninen ryhmä pyrkii hallitsemaan jotakin toista ryhmää. Tämän ajallisen ja paikallisen kontekstin olen tutkimuksessani tuonut esille käymällä läpi rasismin ja Toiseuden historiaa. Historia saa tutkimuksessani suhteellisen paljon painoarvoa, mutta katson sen olevan tutkimusaiheeni ymmärtämisen kannalta välttämätöntä. Historian saatossa on syntynyt kulttuurinen malli, jonka avulla jäsenämme rotua ja Toiseutta.

Tutkimuksessani kävi ilmi, että keskustelussa rasismi ymmärretään edellä esittämästäni määritelmästä poikkeavalla tavalla. Rasismi määrityy keskustelussa vahvasti suhteessa ns. hyysäreihin, joiden katsotaan toimivan suomalaisuuden vastaisesti tukiessaan maahanmuuttajia. Rasismi yhdistyy näin isänmaallisuuteen ja suomalaisuuden puolustamiseen. Maahanmuuttajien nähdään merkitsevän tuhoa suomalaisuudelle ja näin maahanmuuton vastustaminen ja rasismi rinnastuvat keskustelussa. Tässä tilanteessa rasismia saatetaan pitää jopa luonnollisena puolustuskeinona niitä vastaan, jotka tulevat tuhoamaan suomalaisuutta.

Syyt rasismille ovat keskustelussa löydettävissä juuri pelosta suomalaisuuden tuhoutumisesta maahanmuuttajien myötä. Esille nousivat myös maahanmuuttajien Toisuus ja kyvyttömyys toimia suomalaisen kulttuurin vaatimalla tavalla. Tässä keskustelussa maahanmuuttajien tekemät rikokset saivat paljon painoarvoa. Myös afrikkalaisten maahanmuuton vastustamisen syyt olivat hyvin samanlaisia. Maahanmuuttajien kirjoitettiin olevan rikollisia, työttömiä ja sosiaalijärjestelmän hyväksikäyttäjiä. Tämän kirjoitettiin olevan uhka suomalaiselle yhteiskunnalle ja kulttuurille. Myös liika kulttuurinen erilaisuus

mainittiin sekä afrikkalaisten kyvyttömyys. Omia kielteisiä kokemuksia tuotiin esille perustelemaan kantaa. Kaikkien näiden kommenttien voi tulkita korostavan erilaisuutta, Toiseutta.

Rasismien ymmärtämiseksi on siten tarkasteltava Toiseutta. Rasismien kohteesta on tehtävä Toinen, jotta oma suhtautuminen voidaan oikeuttaa. Rotutiedosta ja tavasta nähdä Toinen on tullut perustavanlaatuinen tapa ymmärtää maailma, kulttuurinen malli. Tämä historia juontaa juurensa afrikkalaisten ja eurooppalaisten ensikohtaamisiin ja siirtomaa-aikaan. Siitä asti on länsimaiden tapaa nähdä Toinen kehystänyt tietyt ajatusrakennelmat. Tämä rodullinen tietoisuus on oikeuttanut valkoisten länsimaiden herruuden ja asettanut muut alisteiseen asemaan. Rotutiedosta ja tavasta nähdä Toinen on tullut ennako-oletus, joka otetaan kuin valmiiksi annettuna. Myös tapamme ymmärtää kulttuuri on vahvistanut eron tekemistä. Kun kulttuurit ymmärretään oman logiikkansa mukaan toimiviksi ja toisensa pois sulkeviksi, nähdään kulttuurien sekoittuminen jopa vaarallisena. Toiset on pidettävä ulkopuolella, jotta oman kulttuurin autenttisuus säilyisi.

Tiede on osaltaan ollut rakentamassa tätä ajatusrakennelmaa, erityisesti antropologia, historia ja biologia (Goldenberg 2000, 154). Sosiaalidarwinismi, eugeniikka jne. ovat tuottaneet rotutietoa, joka on ollut oikeuttamassa eriarvoisuutta. Näistä ajatusrakennelmista on tullut niin itsestään selviä, että niitä on vaikea havaita. Siksi tarvitsemmekin nyt tiedettä niiden purkamiseen. Tämä tutkimus on osaltaan yrittänyt paljastaa näitä ajatusrakennelmia.

Yhdeksännessä luvussa tarkastelin valkoista rotutietoa ja haluan nostaa sen esille tässäkin yhteydessä. Tiede tutkiessaan rasismia ei saa unohtaa sen tutkimista, mitä on olla valkoinen. Toinen saa merkityksensä suhteessa valkoiseen. Tässä tutkimuksessa käsitteelin aihetta hyvin pintapuolisesti ja se olisikin mielenkiintoinen jatkotutkimuksen kohde. Toinen asia, jota rasismien tutkimuksessa ei saa unohtaa ja jonka olen tässä tutkimuksessa jättänyt kokonaan ulkopuolelle, on antirasismi. Tutkimalla antirasismia ja suvaitsevaisuutta saamme myös tietoa rasismista. Kolmas mielenkiintoinen jatkotutkimuksen aihe, jota tämän tutkimuksen puitteissa ei ollut mahdollista tutkia syvemmin, on nationalismi ja siihen liittyvät käsitteet kansakunnasta, kansasta ja kansallisesta identiteetistä.

Lopuksi haluan vielä nostaa esille yhden seikan. Rasismi on hyvin moniulotteinen ilmiö. Emme voi suoraan olettaa kielteisen suhtautumisen maahanmuuttajiin johtuvan ihonväristä. Magdaleena Jaakkola (2005) tuo esille tutkimuksessaan, että venäläiset ovat Suomessa hyvin syrjittyjä, vaikka he eivät juuri ulkoisesti eroa suomalaisista. Näin ollen ihonväri ja rotu ei aina selitä kaikkea. Myös muut tekijät on otettava huomioon. Ja kuten olen monta kertaa tutkimuksessani korostanut, rasismi on aina riippuvaista ajasta ja paikasta.

LÄHTEET

PAINAMATTOMAT LÄHTEET

Tutkimusaineisto:

1 – 695 = Suomi24 Maahanmuuttajat-keskustelusta poimittu aineisto (aineisto tulostettuna tutkijan hallussa, 245 sivua)

viestit 1 – 30 = ETMUn sähköpostilistan kautta käyty keskustelu 7.12.2006 – 18.12.2006 (sähköpostit tulostettuna tutkijan hallussa, 37 sivua)

Sähköiset lähteet:

a) Suomi24-sivuston viitteet

www1a = <http://keskustelu.suomi24.fi/>

show.fcgi?category=114&conference=4500000000000075&subcat=985 (viitattu 17.7.2007)

www1b = <http://galleria.suomi24.fi/> (viitattu 17.7.2007)

www1c = <http://keskustelu.suomi24.fi/sheriffi/toiminta.shtml> (viitattu 17.7.2007)

www1d = <http://keskustelu.suomi24.fi/ohje/#saannot> (viitattu 17.7.2007)

b) Jyväskylän yliopiston virtuaaliyliopistohanke, kulttuurin tutkimuksen portaali

www2 = <http://virtuaaliyliopisto.jyu.fi/jargon/aihealueet/suuntaukset/> virtuaalinen (viitattu 17.7.2007)

c) American Anthropological Association, Statements on Ethics

www3 = <http://www.aaanet.org/stmts/ethstmnt.htm> (viitattu 17.7.2007)

d) Helsingin sanomien digilehti

www4 = <http://www.hs.fi/arkisto/artikkeli/Maahanmuuttajatermin+k%C3%A4ytt%C3%B6%C3%A4+on+syyt%C3%A4+rajata/HS20070513SI1MP01avb?useToken=true> (viitattu 18.7.2007)

e) Syrjäytyminen, eriarvoisuus ja etniset suhteet Suomessa tutkimusohjelma

www5 = www.joensuu.fi/syreeni (viitattu 17.7.2007)

f) Etnisten suhteiden ja kansainvälisen muuttoliikkeen tutkimuksen seura

www6 = www.etmu.fi (viitattu 17.8.2007)

g) Ulkomaalaisvirasto

www7 = www.uvi.fi/netcomm/content.asp?article=1998 (viitattu 17.8.2007)

h) Office of United Nations High Commissioner for Human Rights, Convention relating to the Status of Refugees

www8 = http://www.unhchr.ch/html/menu3/b/o_c_ref.htm (viitattu 18.8.2007)

i) Helsingin Yliopisto, Valtiotieteellinen tiedekunta

www9 = <http://www.valt.helsinki.fi/sosio/vaesto/luku07.html#kasitteita> (viitattu 18.8.2007)

PAINETUT LÄHTEET:

Alasuutari, Pertti 1999. *Laadullinen tutkimus*. Tampere. Vastapaino.

Allport, Gordon 1958. *Nature of Prejudice*. Garden City. Anchor Books.

Antikainen, Ari 1997. *Arkipäivän rasismi*. Teoksessa *Näkökulmia monikulttuuriseen Suomeen*. Toim. Pitkänen Pirkko. Helsinki. Oy Edita Ab.

Anttila, Jorma 2007. *Kansallinen identiteetti ja suomalaiseksi samastuminen*. Helsinki. Yliopistopaino.

Anttonen, Marjut 1999. *Etnopolitiikkaa Ruijassa. Suomalaislähtöisen väestön identiteettien politisoituminen 1990- luvulla*. Vammala. Vammalan kirjapaino Oy.

Anttonen, Pertti 1997. *Monikulttuurisuus ja suomalainen identiteetti*. Teoksessa *Näkökulmia monikulttuuriseen Suomeen*. Toim. Pitkänen Pirkko. Helsinki. Oy Edita Ab.

Anttonen, Veikko 1993. *Pysy Suomessa Pyhänä – Onko Suomi uskonto?* teoksessa *Mitä on Suomalaisuus?* Toim. Teppo Korhonen 1993. Helsinki. Suomen Antropologinen Seura.

Augoussinos, Martha & Walker, Ian 1995. *Social Cognition. An Integrated Introduction.* London. SAGE Publications Ltd.

Banks, Marcus 1996. *Ethnicity: Anthropological Constructions.* London. Routledge.

Banton, Michael 2000. *The Idiom of Race. A Critique of Presentism.* Teoksessa *Theories of Race and Racism: A Reader.* Eds. Les Black and John Solomos. New York. Routledge.

Barth, Fredrik 1970. *Ethnic Groups and Boundaries: the Social Organisation of Culture difference.* Bergen. Universitets forlaget.

Billig, Michael 1987. *Arguing and Thinking. A Rhetorical Approach to Social Psychology.* Cambridge New York Paris. Cambridge University Press.

Coffey Amanda 1999. *The Ethnographic Self. Fieldwork and the Representation of Identity.* London. SAGE Publications Ltd.

D'Andrade, Roy 1995. *The Development of Cognitive Anthropology.* Cambridge. Cambridge University Press.

D'Andrade, Roy 1987. *A Folk Model of the Mind.* Teoksessa *Cultural Models in Language & Thought.* Eds. Quinn Naomi & Holland, Dorothy. Cambridge. Cambridge University Press.

Douglas, Mary 2000. *Puhtaus ja vaara. Rituaalisen rajanvedon analyysi.* Tampere. Vastapaino.

Dyer, Richard 2000. *The Matter of Whiteness.* Teoksessa *Theories of Race and Racism: A Reader.* Eds. Les Black and John Solomos. New York. Routledge.

Eriksen, Thomas Hylland 2002. *Ethnicity and Nationalism. Anthropological perspectives.* London. Pluto Press.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen.* Tampere. Vastapaino.

Goldenberg, David T. 2000. *Racial Knowledge.* Teoksessa *Theories of Race and Racism: A Reader.* Eds. Les Black and John Solomos. New York. Routledge.

Hall, Stuart 2000. *Old and New Identities, Old and New Ethnicities.* Teoksessa *Theories of Race and Racism: A Reader.* Eds. Les Black and John Solomos. New York. Routledge.

Hall, Stuart 1999. *Identiteetti.* Tampere. Vastapaino.

Helkama, Klaus & Myllyniemi, Rauni & Liebkind, Karmela 2005. *Johdatus sosiaalipsykologiaan.* Helsinki. Edita.

Hine, Christine 2000. *Virtual Ethnography.* London. SAGE Publications Ltd.

Horsti, Karina 2005. *Vierauden rajat. Monikulttuurisuus ja turvapaikanhakijat juornalissa.* Tampere. Tampere University Press.

Isakson, Pekka & Jokisalo, Jouko 1998. *Kallonmittaajia ja skinejä. Rasismien aatehistoriaa.* Helsinki. Like & Suomen rauhanpuolustajat.

Isakson, Pekka & Jokisalo, Jouko 2005. *Historian lisälehtiä. Suvaitsevaisuuden ongelma ja vähemmistöt kansallisessa historiassa.* Keuruu. Otavan Kirjapaino Oy.

Jaakkola, Magdalena 1999. *Maahanmuutto ja etniset asenteet. Suomalaisten suhteutuminen maahanmuuttajiin vuosina 1987 – 1999.* Helsinki. Työministeriö.

- Jaakkola, Magdalena 2005. *Suomalaisten suhtautuminen maahanmuuttajiin vuosina 1987 – 2003*. Helsinki. Työmisinteriö.
- Jargon. *Kulttuuriantropologian englant-suomi oppisanasto*. 2002. Jyväskylän yliopiston ylioppilaskunta. Julkaisusarja nro 65. Jyväskylä. Kampus kustannus.
- Jasinskaja-Lahti, Inga, Liebkind, Karmela & Vesala, Tiina 2002. *Rasismi ja syrjintä Suomessa: Maahanmuuttajien kokemuksia*. Helsinki. Gaudeamus.
- Jenkins, Richard 1997. *Rethinking Ethnicity*. London. SAGE Publications Ltd.
- Jordan, Winthrop D. 2000. *First Impressions*. Teoksessa *Theories of Race and Racism: A Reader*. Eds. Les Black and John Solomos. New York. Routledge.
- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen Eero 1999. *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Jyväskylä. Vastapaino.
- Jokisalo, Jouko 2003. *Klassisesta rasismista kulttuuri- ja ekorasismiin*. Teoksessa *Monen kirjava rasismi*. Toim. Simola, Raisa & Heikkinen, Kaija. Joensuu. Joensuu University Press Oy.
- Joronen, Mikko & Salonen Annamari. *Rasismi ja etninen syrjintä – ajatuksia ja tekoja*. Teoksessa Salonen, Annamari & Villa, Susan 2006. *Rasismi ja etninen syrjintä Suomessa 2005*. Helsinki. Ihmisoikeusliitto.
- Kaartinen, Marjo 2004. *Neekerikammo. Kirjoituksia vieraan pelosta*. Turku. Turun yliopisto.
- Kuula, Arja 2006. *Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Tampere. Vastapaino.
- Lehtonen, Mikko & Löytty, Olli (toim.) 2003. *Erilaisuus* Tampere. Vastapaino.

Lehtonen, Mikko 2004. *Merkitysten maailma*. Tampere. Vastapaino.

Leung, Linda 2005. *Virtual Ethnicity. Race, Resistance and the World Wide Web*. England. Ashgate.

Liebkind, Karmela 1994. *Monikulttuurisuuden ehdot*. Teoksessa *Maahanmuuttajat. Kulttuurien kohtaaminen Suomessa*. Toim. Liebkind, Karmela. Helsinki. Gaudeamus.

Mann, Chris & Stewart Fiona 2000. *Internet Communication and Qualitative Research*. London. SAGE Publications.

Metsämuronen, Jari 2001. *Metodologian perusteet ihmistieteissä*. Helsinki. International Methelp.

Miles, Robert 1994. *Rasismi*. Tampere. Vastapaino.

Pakkasvirta, Jussi 2005. *Kuvittele kansakunta*. Teoksessa *Nationalismi 2005*. Toim. Pakkasvirta, Jussi & Saukkonen, Pasi. Helsinki. Werner Söderström Osakeyhtiö.

Pakkasvira, Jussi & Saukkonen, Pasi 2005. *Nationalismi teoreettisen tutkimuksen kohteena*. Teoksessa *Nationalismi 2005*. Toim. Pakkasvirta, Jussi & Saukkonen, Pasi. Helsinki. Werner Söderström Osakeyhtiö.

Quinn, Naomi & Holland, Dorothy 1987. *Culture and Cognition*. Teoksessa *Cultural Models in Language and Thought*. Eds. Quinn, Naomi & Holland, Dorothy. Cambridge. Cambridge University Press.

Rastas, Anna & Huttunen, Laura & Löytty, Olli (toim.) 2005 . *Suomalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta*. Tampere. Vastapaino.

Rastas, Anna 2007. *Rasismi lasten ja nuorten arjessa. Transnationaalit juuret ja monikulttuuristuva Suomi*. Tampere. Tampereen yliopistopaino oy – Juvenes Print.

Rastas, Anna 2005. *Suomalainen monikulttuurisuus*. Teoksessa *Suomalainen vieraskirja. Kuinka käsitellään monikulttuurisuutta*. Toim. Rastas, Anna & Huttunen, Laura & Löytty, Olli. Tampere. Vastapaino

Ruuskanen, Esa 2006. *Viholliskuviin ja viranomaisiin vetoamalla vaiennetut työväentalot. Kuinka Pohjois-Savon lapuanliikesai nimismiehet ja maaherrat sulkemaan 59 kommunistista työväentaloa Pohjois-Savossa vuosina 1930–1932*. Jyväskylä. Jyväskylä University Printing House.

Saariluoma, Pertti 2001. *Moderni kognitiotiede*. Teoksessa *Moderni kognitiotiede*. Toim. Saariluoma, Pertti & Kamppinen, Matti & Hautamäki, Antti. Helsinki. Gaudeamus.

Sahlins, Marshall 2004. *Apologies to Thucydides. Understanding History as Culture and Vice Versa*. Chicago. The University of Chicago Press.

Said, Edward 1995. *Orientalism. Western Conceptions of the Orient*. London. Penguin Books.

Saressalo, Lassi 1996. *Kveenit. Tutkimus erään pohjoisnorjalaisen vähemmistön identiteetistä*. Tampere. Tammer- Paino Oy.

Shore, Bradd 1996. *Culture in Mind. Cognition, Culture, and the Problem of Meaning*. New York. Oxford University Press.

Strauss, Claudia & Quinn, Naomi 1997. *A Cognitive Theory of Cultural Meaning*. Oxford. Oxford University Press.

Suurpää, Leena 2002. *Erilaisuuden hierarkiat. Suomalaisia käsityksiä maahanmuuttajista, suvaitsevaisuudesta ja rasismista*. Helsinki. Nuorisotutkimusverkosto.

Tyler, Stephen, A. (ed.) 1969. *Cognitive Anthropology readings*. United States. Holt, Rinehart and Winston Inc.

Valtonen, Pekka 2005. *Etnisyys ja kansakunta*. teoksessa *Nationalismi 2005*. Toim. Pakkasvirta, Jussi & Saukkonen, Pasi. Helsinki. Werner Söderström Osakeyhtiö.

Virrankoski, Osmo 2001. *Maa kallis isien. Tutkimus peruskoulunsa päättävien oppilaiden isänmaallisuudesta, suvaitsevaisuudesta ja etnisistä ennakkoluuloista*. Turku. Kirja-Aurora.

Vuorinen, Marja 2005. Herrat, hurrit ja ryssän kätyrit – suomalaisuuden vastakuvia. teoksessa *Nationalismi*. Toim. Pakkasvirta, Jussi & Saukkonen, Pasi. Helsinki. Werner Söderström Osakeyhtiö.

Wetherell, Margaret & Potter, Jonathan 1992. *Mapping the language of racism. Discourse and the legitimation of exploitation*. London. Harvester Wheatsheaf.

Wikan, Unni 2002. *Generous Betrayal. Politics of Culture in the New Europe*. Chicago. The University of Chicago Press.